

Passió per la música

En la dècada dels anys vuitanta van començar a proliferar els festivals de música clàssica, i principalment a Catalunya. Llívia no va ser una excepció.

De la mà de Josep Vinyet, fill de Tortellà, bressol de músics, solista de saxo-tenor i de violí i, en aquells moments, secretari de l'Ajuntament de Llívia, va néixer la idea d'organitzar un magnífic festival de música clàssica cada mes d'agost a l'església local, Nostra Senyora dels Àngels, dotada d'una excel·lent acústica natural.

Al principi van actuar conjunts i músics del país, però aviat Josep Vinyet es va adonar que el futur estava en les formacions dels països del centre d'Europa. D'aquesta manera van desfilar per Llívia orquestres simfòniques com la Txeca de Gottwaldov, orquestres de cambra com l'Hongaresa de Franz Liszt i l'Orquestra de Cambra de la Filharmònica de Berlín. Així, també vam gaudir de solistes de la talla del guitarrista Narciso Yepes, i els excepcionals flautistes Rampal i Arimany. El món de la lírica també hi va estar representat per grans sopranos com Montserrat Caballé i la uruguiana Luz del Alba Rubio.

El senyor Vinyet mai no va deixar de sorprendre'm. Un dia em va dir que havia contractat una orquestra simfònica, i en vista de la meua sorpresa per saber com la ubicaria a l'espai de l'església de Llívia, al cap de pocs dies em va confirmar que havia muntat una tarima suplementària davant l'altar. I efectivament hi cabia una orquestra de seixanta músics. Vertaderament sorprenent. Era una persona perseverant, insistent i amb una especial passió per la música.

Al seu costat, no únicament vaig gaudir musicalment, sinó que vaig aprendre múltiples matisos que desconeixia del món artístic. Podria estendre'm amb moltes anècdotes que retraten la personalitat i el carisma del senyor Vinyet, veritable líder i motor de la vida musical d'aquesta part del Pirineu català.

Me l'imagino a l'Olimp dels músics conversant amb Rossini, Mozart o Vivaldi sobre el seu tema preferit, la música. Els juro que els tinc una profunda enveja com a fill musical que he estat del senyor Vinyet.

Miquel Llanas Reguant és president de les *Juventuts Musicals de la Cerdanya*.

<< Josep Vinyet rep la Medalla commemorativa 150 aniversari d'Antonin Dvořák, 1994.

o Smetana, però també contactaven amb orquestres i grups musicals per portar-los cap a Llívia, superant com es podia les traves polítiques i administratives que això suposava. Encara el 1995, el Cor Acadèmic d'Estat de la República d'Armènia va ser desviats per la carretera neutra C-20 per burlar els controls fronterers francesos, ja que venien sense documentació legal.

L'enorme qualitat musical d'aquells grups era la joia per descobrir i exportar en aquells anys, com l'Orquestra de Cambra Franz Liszt de Budapest o el Trio Guarneri de Praga, i el Festival de Música de Llívia es va beneficiar de la tasca pionera de Josep Vinyet, que no va tenir mai por de les fronteres. Al contrari, va saber treure profit de la seva porositat. Així li ho va reconèixer la República Txeca, que el va guardonar dues vegades pel seu paper difusor de la música i cultura bohèmies.

Va ser d'aquesta manera com el Festival va créixer en ambició, o potser millor, en complicitats. D'entrada, ja tenia la dels l·livienços, amb l'Ajuntament i la parròquia, que va oferir el temple parroquial, l'auditori que la vila no té. L'altra gran sort ha estat el dilatat patrocini de la marca Epson, que va permetre consolidar-lo econòmicament. També han comptat amb

<< Josep Vinyet rep la medalla Artis Bohemiae Amicis de la República Txeca, 1999.

<< L'orquestra de Cambra de la Filharmònica Txeca al Festival de Música de Llívia, 2007. A la dreta, Josep Vinyet a la seu del festival.

l'entusiasme de crítics musicals com Jordi Llovet o Oriol Pérez, que n'han anat difonent les gestes, al costat de les transmissions que en feien TV3, Catalunya Música o TVE. Queda, doncs, constància escrita i audiovisual de l'actuació del guitarrista Narciso Yepes o de l'orquestra i el cor estatals de Minsk. A poc a poc, Llívia es convertia en la capital musical de la Cerdanya, i no només a l'estiu, ja que des de 1993 se li afegeix un cicle d'hivern, i des del 2014 un altre de primavera.

Al costat de tot aquest patrimoni efímer, n'hi ha un altre de ben tangible, començant per l'orgue construït per Gabriel Blancafort el 1990 i batejat recentment amb el nom de Josep Vinyet com a homenatge pòstum al seu impulsor. L'església de Nostra Senyora dels Àngels s'ha anat veient beneficiada de ser seu del festival. Se n'ha millorat la ventilació i la il·luminació, s'ha fet la instal·lació de grades i sortides d'emergència, i fins i tot la reestructuració de l'edifici de ca les Pintores per destinar-lo a camerinos, passant per l'embelliment de tot el seu entorn monumental.

Encarant el futur

I ara què? El balanç d'aquests trenta-cinc anys de Festival és ple de triomfs, però els temps han canviat. De ser senyera musical de la Cerdanya, ara ha de competir amb altres iniciatives que hi ha al territori, i ha deixat d'il·luminar la poderosa personalitat de Josep Vinyet, tot i que fa anys que ja va cedir-ne la direcció artística, avui en mans de Claudi Arimany. El 2014 es va dissoldre el Patronat del Museu Municipal de Llívia, creat com a sistema de gestió d'activitats culturals, entre les quals hi ha el Festival, i des de llavors

és l'Ajuntament qui el gestiona directament. A més, els pressupostos són uns altres, endurits per la crisi i la desaparició del patrocini d'Epson.

Sortosament, el Festival ja s'ha convertit en un signe d'identitat de Llívia, al costat de la farmàcia més antiga d'Europa i el seu formidable castell enrunat. I els l·liviencs saben que per mantenir una identitat pròpia els cal dedicar esforços extraordinaris. El Festival, segur, seguirà.

Josep Pujol és musicòleg.

La República Txeca guardonà Josep Vinyet dues vegades pel seu paper difusor de la música i cultura bohèmica

L'Herbari de la Universitat de Girona

40 anys d'història d'una col·lecció única a les nostres comarques

Enguany es commemoren els 40 anys de la fundació de l'Herbari de la Universitat de Girona, una col·lecció que abasta la diversitat vegetal de les macroalgues i les plantes terrestres de les comarques de Girona, però també de Catalunya i d'altres indrets de la península.

C. RODRÍGUEZ-PRIETO,
L. VILAR, J. BOU-MANOBENS > TEXT

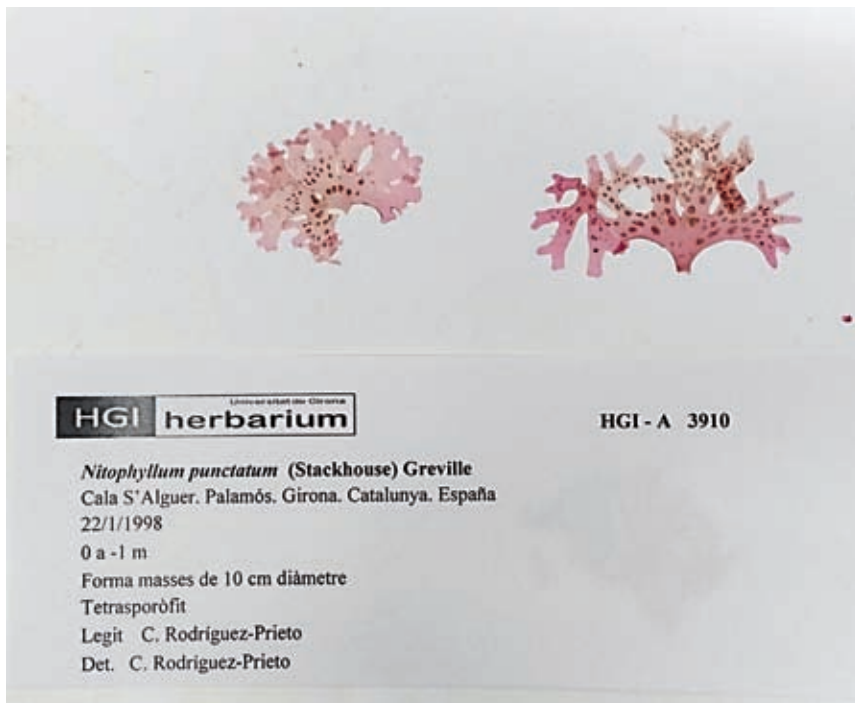
Aquest any 2016 se celebra el 40è aniversari de la fundació de l'Herbari de la Universitat de Girona, conegut internacionalment amb l'acrònim HGI (Thiers, 2016). Va ser fundat l'any 1976 pel Dr. Lluís Polo, especialista en macroalgues marines i, en aquella època, professor al Col·legi Universitari de Girona. Quan, l'any 1991, es va crear la Universitat de Girona, l'herbari va quedar adscrit definitivament a aquesta institució i, al mateix temps, es va integrar a una xarxa Internacional, l'*Index Herbariorum*, que inclou uns 3.000 herbaris repartits per tot el món. Posteriorment, l'any 1994, es va integrar també a l'Associació de Herbaris Iberomacaronèsics.

Durant aquests 40 anys d'activitat, l'herbari ha esdevingut la col·lecció de plantes de referència per a l'estudi de la flora de les nostres comarques i per a la seva conservació. Actualment està dividit en dues seccions: la secció HGI-A, o secció de macroalgues marines, i la secció HGI-VP, de plantes vasculares, és a dir, falgueres, gimnospermes i

L'Herbari ha esdevingut la col·lecció de plantes de referència per a l'estudi de la flora de les nostres comarques i per a la seva conservació

>> *Plec de paramà alpi, que rep diversos noms científics (Papaver alpinum subsp. suaveolens, P. lapeyrouisianum). Només creix en clapers i roquissars d'alta muntanya, per sobre dels 2.000 m.*

plantes que fan flors. Entre totes dues contenen més de 45.000 espècimens (19.000 de macroalgues marines i 26.100 de plantes vasculares), agrupats en un total de 1.137 i 2.472 tàxons diferents, respectivament. Per altra banda, aviat també comptarà amb una secció de briòfits (molses i grups afins), que actualment està en procés d'ordenació i d'informatització.

L'herbari és una col·lecció en continu creixement. El nucli inicial va partir de la col·lecció particular del Dr. Lluís Polo, que contenia tant macroalgues marines com plantes vasculares, i ha anat creixent a partir de la incorporació dels espècimens recol·lectats en els treballs de recerca realitzats pels investigadors de la Universitat de Girona. Per altra banda, l'herbari també conté importants i extenses col·leccions privades d'investigadors o de botànics aficionats, que han estat cedides per facilitar-ne la consulta a tot el món científic. Entre aquestes col·leccions cal remarcar, per la seva magnitud, la de macroalgues marines del Dr. Enric Ballesteros, i les de plantes vasculares dels senyors Pere Barnola i Manuel Ibarz.

A part dels exemplars esmentats anteriorment, l'Herbari de la Univer-

>> *Imatge d'un plec d'herbari de macroalgues marines (esquerra) i de la col·lecció de plantes vasculares, a dalt, a la dreta.*

Al costat, herba fetgera (Anemone hepatica) de Núria (Catalunya).

sitat de Girona conté dues col·leccions particulars de plantes terrestres que no estan incloses dins l'herbari general, i que figuren sota els noms d'Herbari Isern i Herbari Pericot (vegeu-ne més dades a la peça adjunta).

Procedència dels espècimens de l'Herbari de la Universitat de Girona

Tot i que l'herbari conté espècimens de tot Catalunya i de la resta d'Espanya i d'Europa, i fins i tot de localitats d'altres continents, el nombre més important de plecs (33,5 % de macroalgues marines i 80,2 % de plantes vasculares) provenen, lògicament, de les comarques de Girona. Però a la secció de macroalgues, un percentatge molt important d'espècimens han estat recol-

lectats fora de Catalunya. Així, n'hi ha un 33,4 % procedent de les illes Balears, un 4,8 % de les illes Columbrets (Castelló) i un 6,1 % de la Bretanya (França).

Conservació dels espècimens

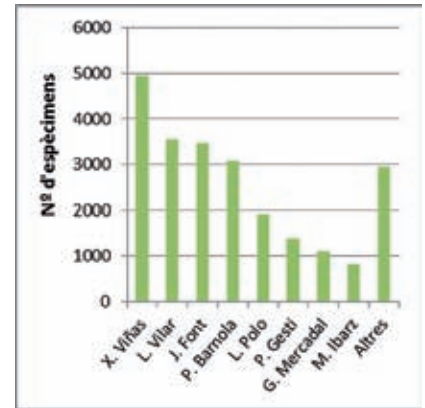
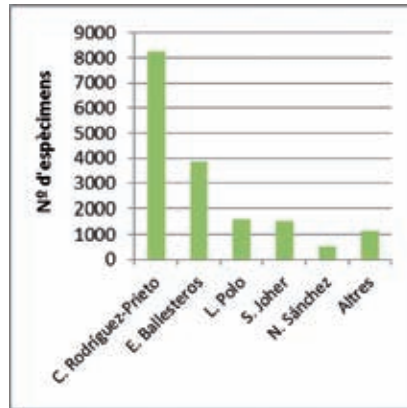
L'Herbari de la Universitat de Girona està ubicat actualment en dues sales climatitzades de la Facultat de Ciències. Els exemplars de plantes vasculares que conté es conserven bàsicament en forma de plec d'herbari, és a dir, secs i premsats, i mantinguts a les fosques en condicions de baixa humitat i temperatura constant (18 °C). Ara bé, a la secció de macroalgues, tot i que gran part dels espècimens (42 %) estan també conservats en forma de plec, la majoria (58 %) és conserven en formaldehid al 4 % en aigua de

El nucli inicial de l'Herbari va partir de la col·lecció particular del Dr. Lluís Polo, que contenia tant macroalgues marines com plantes vasculares

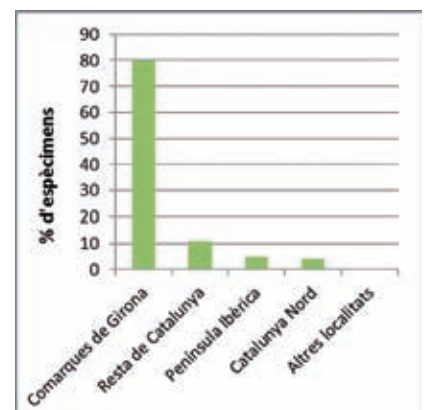
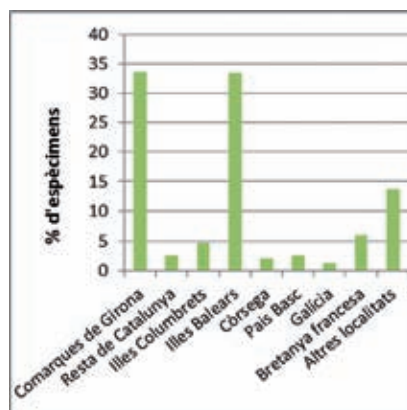
Les col·leccions històriques de l'HGI

L'Herbari Isern conté una col·lecció de més de 750 plecs de plantes vasculares, recol·lectats per Joan Isern Batlló i Carrera de Setcases entre 1827 i 1873. Inicialment, aquest herbari va ser utilitzat com a material de docència a l'Institut de Girona, que en aquell temps era l'únic que hi havia en tota la província. La col·lecció conté no tan sols plantes de les nostres comarques, sinó d'Espanya i d'Europa, perquè Joan Isern feia intercanvi amb els principals botànics europeus de l'època. Malauradament, a l'etiqueta de molts dels plecs només hi ha el nom, i hi manquen la localitat i la data, segurament per la seva finalitat docent, però la seva vàlua històrica és indubtable. La col·lecció va ser emmagatzemada a l'Institut Vicens Vives de Girona, i després de diverses vicissituds va ser definitivament dipositada a l'Herbari de la Universitat de Girona. Es poden consultar més dades sobre aquest herbari a Ibarz (1989), i per conèixer la complexa vida de l'Isern, vegeu Blanco *et al.* (2006).

L'Herbari Pericot conté 2.171 plecs recollits entre 1869 i 1946, un 51,7 % dels quals (1.122 plecs), provenen del Baix Empordà. Com d'altres herbaris antics que hom pot consultar, l'herbari Pericot conté plantes que antigament devien ser ben comunes i que ara costa molt de trobar. En són bons exemples les plantes de sembrats com l'inflabou o la garrovereta (gèn. *Bupleurum*), gairebé desaparegudes dels nostres camps a causa de l'ús d'herbicides, o de la rara planta aquàtica *Scutellaria galericulata*, pròpia dels aiguamolls de l'Empordà, molt afectada per l'alteració dels hàbitats aquàtics al llarg del s. xx (Fig. 6). Vegeu més dades de la seva vida a l'escrit d'aquest mateix número de la revista.

>> Principals recol·lectors dels espècimens dipositats a l'Herbari, fins a gener de 2016: macroalgues marines (esquerra) i plantes vasculares (dreta).

>> Percentatge d'espècimens de macroalgues marines (esquerra) i plantes vasculares (dreta) de l'Herbari segons la seva localitat de procedència (gener 2016).

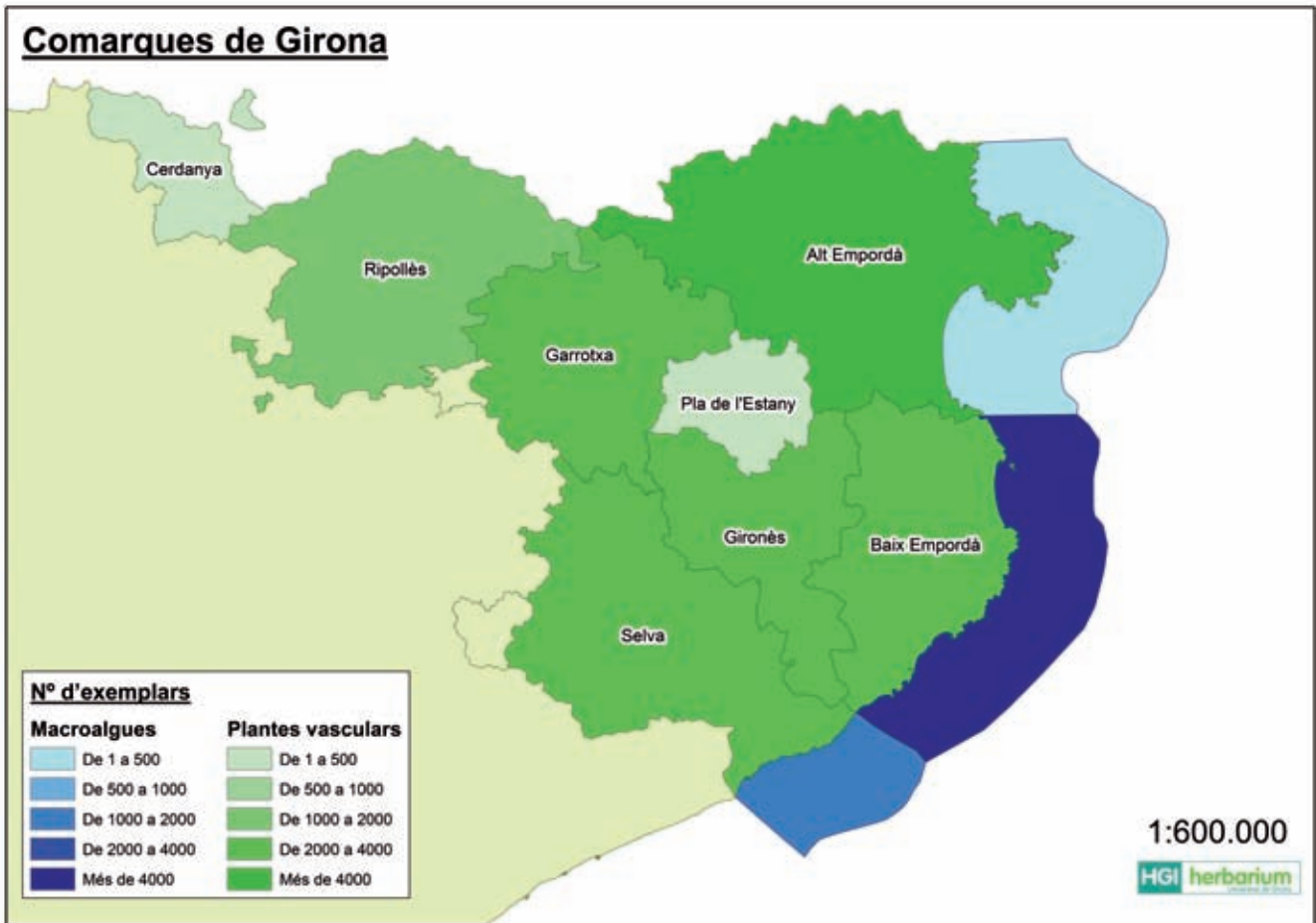
mar, per tal de preservar millor la seva estructura interna i poder examinar-los posteriorment amb més facilitat. Finalment, algunes espècies calcificades voluminoses (1 %) es conserven seques i guardades en sobres.

Per altra banda, l'herbari conté igualment alíquotes de 1.500 espècimens destinades a estudis moleculars. En aquest cas, porcions petites dels exemplars se separen al moment de la recol·lecció i es conserven en alcohol o silicagel, per tal de preservar l'estructura del seu ADN i que aquest pugui ser seqüenciat.

L'Herbari, atesa la seva composició, ha esdevingut la font de referència per a l'estudi de la flora de les comarques gironines

La importància de l'Herbari de la Universitat de Girona

Els herbaris són eines de gran utilitat perquè la informació que contenen constitueix un registre històric de la diversitat vegetal d'una regió determinada, i també permet adquirir coneixements sobre la distribució de les plantes, tant en l'aspecte geogràfic com ecològic. En conseqüència, els herbaris contribueixen al coneixement del patrimoni natural i a la detecció dels canvis observats en aquest, i són essencials per realitzar-ne una correcta gestió i conservació. L'Herbari de la Universitat de Girona en concret, atesa la seva composició, ha esdevingut la font de referència per a l'estudi de la flora de les comarques gironines. Contribueix a aquesta funció el fet que els exemplars conservats en l'herbari estan convenientment ordenats i etiquetats, i que la informació que conté cada etiqueta ha

estat informatitzada, de manera que és fàcilment consultable (Campos *et al.*, 1995). De fet, l'herbari és molt actiu pel que fa al préstec de material a especialistes, ja siguin investigadors i/o gestors del medi natural.

En temes de flora, cal remarcar que a l'herbari es conserven alguns exemplars tipus, és a dir, exemplars utilitzats per a la descripció d'una espècie nova per a la ciència. Per altra banda, també conté els plec utilitzats per generar les imatges del web *Flora catalana*, una pàgina on es poden trobar fotografies de totes les plantes vasculares de casa nostra.

A més de ser una eina per als estudis florístics, els herbaris són útils per a l'estudi taxonòmic de les plantes, és a dir, per conèixer la seva morfologia vegetativa i reproductora i poder classificar-los. Igualment, si contenen material convenientment preservat, com és el cas de l'Herbari de la Universitat de Girona, aquest es pot utilitzar per

>> *Nombre d'exemplars dipositats a l'HGI procedents de les comarques de Girona.*

*A la dreta, Plec de l'Herbari Pericot de *Scutellaria galericulata*, una planta aquàtica molt rara no retrobada de moment al Baix Ter.*

realitzar estudis moleculars, que és actualment el millor mètode per conèixer les relacions de parentiu entre les diverses espècies d'un gènere, d'una família o d'un grup de plantes.

**C. Rodríguez-Prieto,
L. Vilar i J. Bou-Manobens.**
*Universitat de Girona,
Facultat de Ciències.*

Els herbaris són útils per a l'estudi taxonòmic de les plantes, és a dir, per conèixer la seva morfologia vegetativa i reproductora i poder classificar-les

Molt més que un prehistoriador

Lluís Pericot, un home afable i conciliador, amb una vida i una obra extraordinàries

Lluís Pericot i Garcia fou un savi humanista i un prehistoriador amb una gran projecció internacional. Va ser el lligam entre l'escola d'arqueologia de Barcelona creada per Pere Bosch Gimpera, que ell continuà durant els temps difícils del franquisme, i la generació d'arqueòlegs més joves, deixebles seus. Sempre va estar atent a l'arqueologia de les terres de la seva Girona natal, de les quals també li interessà la vegetació, fins a formar-ne un extraordinari herbari.

NARCÍS SOLER MASFERRER > TEXT

Lluís Pericot Garcia, amb les arrels familiars a Torroella de Montgrí, va néixer a Girona i estudià a l'Institut del carrer de la Força. Es llicencià a la Universitat de Barcelona, on fou deixeble de Pere Bosch Gimpera (1891-1974). Aquest era aleshores un jove professor acabat d'arribar d'Alemanya, on s'havia format com a prehistoriador. Lluís Pericot el seguí en l'interès per la nova ciència de la Prehistòria i els dos homes van establir una col·laboració i amistat que duraria tota la vida, com mostra llur correspondència (F. Gracia *et al.*: *58 anys i 7 dies, Correspondència de Pere Bosch Gimpera a Lluís Pericot 1919-1974*, Universitat de Barcelona, 2002).

La seva tesi doctoral fou sobre el megalitisme de Catalunya (*La civiliza-*

ción megalítica y la cultura pirenaica), que publicà el 1925 i de nou, revisada, el 1950. El 1925 va obtenir la càtedra d'Història Antiga i Medieval de la Universitat de Sant Jaume de Galícia, i dos anys després la càtedra d'Història Moderna i Contemporània de València (1927-1933). Des del seu nou destí excavà importantíssims jaciments valencians, entre els quals destaca sobretot la cova del Parpalló (Gandia, la Safor), un extraordinari jaciment del paleolític superior, on trobà centenars de plaquetes gravades i pin-

Era un afeccionat a la botànica, influència que li degué venir del seu pare, farmacèutic militar com el Dr. Font i Quer

>> Lluís Pericot Garcia (Girona, 1899 – Barcelona, 1978).

tades. L'estudi que en féu fou guardonat amb el premi Francisc Martorell de l'Ajuntament de Barcelona i va tenir un gran ressò internacional (*La cueva del Parpalló, Gandia*. Instituto Diego Velázquez, CSIC, Madrid, 1942).

El 1933 fou un del viatgers en el famós creuer interuniversitari pel

Mediterrani en el qual participaren alumnes i professors molts dels quals més tard es distingirien en la vida cultural espanyola i catalana. Salvador Espriu, Jaume Vicens Vives, Gregorio Marañón, Manuel Gómez Moreno, Antonio Tovar, Antonio García Bellido i Martín Almagro Basch en foren alguns (F. Gracia i J. M. Fullola, *El sueño de una generación. El crucero universitario por el Mediterráneo de 1933*, Universitat de Barcelona, 2006).

Catedràtic de prehistòria a la Universitat de Barcelona

També a partir de 1933 fou catedràtic de la Universitat de Barcelona, primer d'Etnologia i finalment, el 1954, de Prehistòria. Alhora tingué moltes altres responsabilitats com a director de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya de 1954 a 1968, vicepresident del Consell Superior d'Investigacions Científiques i membre de la Reial Acadèmia de la Història. Fou també un viatger incansable, malgrat que mai no va voler viatjar en avió, i un excel·lent representant de l'arqueologia catalana en els fòrums estatals i internacionals, gràcies també al seu domini del francès i l'anglès. Amb l'exili de Pere Bosch Gimpera quedà com a cap visible de l'escola catalana d'arqueologia de Barcelona.

Comissari d'excavacions de la província de Girona

El seu interès per les terres gironines, on havia fet els seus primers estudis, començant per una primerenca excavació al cau del Duc de Torroella de Montgrí al 1917, no va decaure mai. Va estudiar la col·lecció prehistòrica del Museu de Girona i va excavar a les coves del Montgrí. A les de Serinyà excavà la Bora Gran d'en Carreras amb Joan Maluquer de Motes, Pere de Palol, Miquel Oliva, Francesc Riuró i Josep M. Corominas, tots ells aleshores joves deixebles i més endavant reconeguts arqueòlegs, i va engegar una ambiciosa col·lecció per publicar els materials prehistòrics de Serinyà, de la qual es van publicar tres volums. Excavà també al Castell de la Fosca de Palamós (1943-1949) i inicià les excavacions d'Ullastret. Va ser vicepresident

ARXIU FAMILIAR

ARXIU FAMILIAR

>> A dalt, Miquel Oliva, Lluís Pericot, Carles Fontserè i Miquel Gil a Fornells, 1959. A baix, Antonio Beltran, Lluís Pericot i Miquel Oliva a Begur l'octubre de 1972, dia que es va fer un homenatge a Pericot.

de l'Institut d'Estudis Gironins des de la seva fundació el 1946 i president des

Lluís Pericot, que quan era fora de casa escrivia cada dia una carta a la seva esposa en què explicava què havia fet durant el dia, ho conservava tot

del 1953, i també Comissari d'Excavacions Arqueològiques de la província de Girona des del 1941. Com a tal comissari, i no sense conflictes amb la Comissaria General de Excavaciones Arqueológicas, que dirigia el falangista Julio Martínez Santa-Olalla, va refer la xarxa de comissaris locals que havia establert la Generalitat abans de la Guerra Civil i la completà amb noves incorporacions d'excel·lents arque-

òlegs afeccionats que es reconeixien alumnes seus com Josep M. Corominas a Banyoles i Lluís Esteve a Sant Feliu de Guíxols. Va donar suport a Miquel Oliva Prat, que des de la Diputació de Girona es convertí en l'home fort de l'arqueologia gironina i continuà els treballs a Ullastret, on cada any acudia Lluís Pericot per reunir-s'hi amb altres savis arqueòlegs per conèixer els avenços que s'anaven fent en les excavacions. El 1972 l'Associació Arqueològica el nomenà President d'Honor Perpetu i la ciutat li ha dedicat un dels seus carrers més importants.

Antropòleg, americanista, poeta i botànic

Nosaltres el vam conèixer ja gran i jubilat, però amb temps suficient per poder-hi veure un home savi, afable, d'un tarannà conciliador, ple d'humanitat, de conversa intel·ligent i plena d'anècdotes. No només fou un prehistoriador: home de vasta cultura i curiositat sense límits, fou també un antropòleg i etnòleg recopilador de cançons populars, un iberista, un molt bon america-

>> Lluís Pericot, quan era fora de casa, escrivia cada dia una carta a la seva esposa.

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI [FONS DIARI DE GIRONA - FOTO SANS]

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI [FONS DIARI DE GIRONA - FOTO SANS]

>> Lluís Pericot, als anys setanta del segle passat.

nista, un especialista en l'arqueologia de les illes Balears, un historiador de l'art primitiu i un divulgador de l'arqueologia, tot això corroborat amb excel·lents publicacions. I no només això. A la manera dels savis humanistes, era bon dibuixant i un poeta capaç d'escriure un excel·lent poema d'ocasió o la lletra d'una cançó, com es pot veure en els seus diaris d'excavació.

I finalment, però no menys significatiu, era un afeccionat a la botànica, influència que li degué venir del seu pare, farmacèutic militar com el Dr. Font i Quer, col·lega de la universitat, el qual li determinà nombrosos plecs del

El 1933 fou un del viatgers en el famós creuer interuniversitari pel Mediterrani en el qual participaren alumnes i professors, molts dels quals més tard es distingirien en la vida cultural espanyola i catalana

seu interessant herbari (vegeu-ne més dades a l'escrit de l'herbari de la UdG en aquesta mateixa revista). Els seus alumnes directes que l'acompanyaven en les excavacions i sortides expliquen com s'emocionava a la vista d'una planta rara, i com s'exclamava mentre en deia el nom en català i la denominació binària en llatí, tot despertant l'interès dels que eren amb ell. Diuen també que va ésser el primer a adonar-se del fet que el lloc més septentrional on creix el margalló és a la Muntanya Gran del Montgrí.

Lluís Pericot, que quan era fora de casa escrivia cada dia una carta a la seva esposa en què explicava què havia fet durant el dia, ho conservava tot, des dels llibres a la correspondència i les targetes postals, des dels papers que generava la seva activitat als bitllets dels viatges i les entrades als museus. La seva família va lliurar l'inesgotable font d'informació que és el seu arxiu a la Biblioteca de Catalunya, però va creure que l'herbari tindria millor ubicació a la Facultat de Ciències de la Universitat de Girona. Ben segur que fou un cert, perquè la Facultat el té com una de les peces d'interès històric més preuades.

Narcís Soler Masferrer és catedràtic de Prehistòria de la UdG.

Sostenibilitat agrícola

No, no parlaré aquesta vegada de les ones gravitacionals. Espero a tenir-ne més notícies que em permetin fer aportacions originals. No parlaré tampoc de la distinció Monturiol ni dels premis ICREA atorgats a investigadors de la nostra universitat. Ho deixarem per a una altra ocasió. Gaudir dels èxits, m'estimo més fer-ho amb calma.

Parlaré, altrament, d'un projecte iniciat fa poc amb protagonisme d'investigadors de la Universitat de Girona. Es tracta d'un projecte europeu, dels anomenats Erasmus +, que ja va tractar la premsa el mes de febrer passat. El projecte UNICAM està dedicat a la formació de personal de qualitat a les noves universitats de les zones rurals de Cambotja (universitats de Battambang, Svay Rieng, Meanchey i Chea Sim of Kamchaymear). Serà un contribució més, d'alt nivell, per restituir el sistema educatiu que la cruel dictadura de Pol Pot va arrasar.

Hi participen diverses universitats europees (la Paul Sabatier-Toulouse III, la italiana de l'Aquila i la belga de Gant), i compta també amb el suport d'institucions del Japó, Tailàndia, França i Cambotja. Consisteix en la tutela de màsters universitaris dedicats a l'agricultura sostenible. Coordina el projecte el grup de recerca en ecologia aquàtica continental, adscrit a l'Institut d'Ecologia Aquàtica.

Les regions d'Àsia sud-oriental presenten una certa uniformitat climàtica i estan molt condicionades per l'orografia, que fragmenta el territori. La majoria de les terres fèrtils de la zona estan separades pel mar i les muntanyes. La regió és un pont entre continents; un pont, ahora, difícil de travessar pels obstacles naturals que presenta. Els rius han estat històricament la principal via de comunicació en el continent, i les característiques de l'arxipèlag, malgrat tot, afavoreixen la navegació i la comunicació comercial. Les poblacions, si bé eren diverses políticament, van experimentar influències semblants. Els pobles de la zona van conèixer períodes d'esplendor i decadència no exempts de conflictes. Els khmers de

PEP QUIJANS

l'actual Cambotja es basaven políticament en un concepte diví de la reialesa que cohesionava una població amb una gran diversitat religiosa; van fundar un imperi que va construir monuments esplèndids, hospitals i llacs artificials; van realitzar, entre els segles IX i XIII, obres hidràuliques bàsiques per a l'agricultura de la regió. Els monarques khmers de l'època van triar com a centre de poder la regió d'Angkor, una regió situada entre els rius Mekong i Menam, productora d'arròs, amb llacs on abundava la pesca. L'estat khmer va ser un estat agrícola que aplicava mètodes de conreu avançats i disposava d'un complex sistema hidràulic, que en general va patir més tard les conseqüències del pas del temps.

És aquesta una visió probablement massa esquemàtica. Simplement, vull remarcar els lligams amb el passat que converteixen, encara avui, l'agricultura i el comerç en elements fonamentals de l'economia de la regió. Intueixo que la labor dels investigadors de la Universitat de Girona trobarà un territori intel·lectual fèrtil per arrelar.

Càncer

«En vint anys ja no morirà ningú de càncer»
(Premsa gironina, febrer de 2016).

Els orígens de la cançó «Plany»

Una excursió de l'Enric Morera i en Jaume Massó al Bassegoda i unes cançons catalanes inèdites

El 1896, Jaume Massó i Torrents va publicar *Croquis pirinencs*. En un dels últims capítols narrava l'escena d'una nit d'hivern al Bassegoda. L'episodi tenia un fonament real: unes noies canten i un músic anota una melodia.

ANNA COSTAL I

JOAQUIM RABASEDA > TEXT

Un dia incert del mes de març de 1895, Jaume Massó i Torrents, Joaquim Casas, Juli Vintró i Enric Morera van arribar a l'estació de tren de Girona. Van agafar el cotxe de cavalls fins a Besalú i després el matxo fins a Tortellà. L'endemà van pujar a Talaixà i van baixar pel camí entre balmes que condueix a la vall de Sant Aniol. Tot seguit van enfilar per un tàlveg en direcció al coll Roig, entre la serra de Banyadors i el Martanyà. Després d'una fageda van arribar a una pagesia i van demanar per passar-hi la nit.

Davant la llar, les noies de la casa els van cantar «La mala nova», «La nina encantada», «L'Antonia», «L'Alabau». Morera va agafar el llapis i el paper pautat i es va posar a transcriure les melodies. De manera paral·lela, Massó escrivia les lletres. Eren entre les 10 i les 12 de la nit. Mentre els excursionistes anotaven la veu de la terra, la mare va demanar als homes que deixessin de badar i que es posessin a pelar patates. Abans d'anar a dormir, els quatre excursionistes van sortir a fora per contemplar el paisatge obscur.

© ARXIU FOTOGRAFIC CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

El matí següent, es van llevar quan els homes ja eren a la feina. La «Tereseta» els va acompanyar fins al cim. En baixar, van continuar el camí per l'altre vessant de muntanya. Es van aturar un moment a can Nou. Probablement l'excursió va acabar a l'estació de tren de Figueres, on van emprendre el retorn a Barcelona.

Prop de la llar, les noies de la casa els van cantar. Morera va agafar el llapis i el paper pautat i es va posar a transcriure les melodies

<< Els quatre excursionistes al balcó de can Nou de Bassegoda. Enric Morera és el primer a la dreta.

Una font literària

Jaume Massó i Torrents va amagar la data de l'excursió, la identitat dels personatges i el nom del mateix mas on havien passat aquella nit d'hivern. Era la seva opció literària. Trenta-set anys després, a la inauguració del curs 1932-1933 del Centre Excursionista de Catalunya, Pelegrí Casades donava pistes per posar rostre als quatre excursionistes i datar l'episodi [*Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*,

núm. 451, p. 362-363]. El seu record no era exacte, i va donar un títol nou al capítol: «Una nit a can Principal de Ribelles». Ribelles era un poble del municipi de Bassegoda, que es va annexionar a Albanyà el 1969. Per altra banda, can Principal no era un lloc real. Es tractava d'un altre error de memòria, ja que es volia referir a can Principi. En qualsevol cas, les equivocacions de Casades han permès localitzar el lloc exacte on Enric Morera va escoltar per primera vegada «Plany».

Aquest setembre, l'Ajuntament d'Albanyà ha cedit a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà la documentació de l'antic municipi de Bassegoda. Vam poder consultar aquests fons just abans, el juny. Volíem localitzar el mas i comprovar si la descripció literària de Massó i Torrents coincidia amb les informacions registrades en els diferents padrons i registres censals. Segons l'escriptor, «els de la casa eren marit i muller i deu fills de totes mides; además hi havia pastor i porqueirola». També escrivia que hi havia «dues germanes», «quatre fills més grans» i «un xicotet d'un any». Un total de dotze persones en un mas de Ribelles.

El padró general de 1894 concretava que Joan Molins i Maria Barris, amb els seus fills Andreu, Feliu, Teresa, Esteve, Teresa [sic], Matilde i Joan, vivien a la casa 17 de Ribelles. El cens de població de 1898 afegia que també

<< **Jaume Massó i Torrents i Joaquim Casas davant l'església de Sant Aniol d'Aguja el març de 1895, just abans d'encaminar-se cap a can Principi.**

hi vivien dos germans més, Càndida i Miquel, nascut possiblement el 1893. Sense comptar el pastor i la porqueirola, el grup coincideix força amb la descripció literària de *Croquis pirinencs*. Cap altra de les cases registra un nucli familiar semblant. La confirmació definitiva, tanmateix, va ser fruit de l'atzar. El dia que consultàvem aquesta documentació a Albanyà, coincidíem sense saber-ho amb Albert Molins, qui va confirmar-nos immediatament que la família Molins i Barris vivien a can Principi.

Teresa Molins i Barris

La Teresa Molins i Barris, la primera filla amb aquest nom, va ser una de les noies que va cantar a can Principi. Fou ella qui acompanyà els excursionistes

La Teresa Molins i Barris, la primera filla amb aquest nom, va ser una de les noies que va cantar a can Principi. Fou ella qui acompanyà els excursionistes al cim del Bassegoda

al cim del Bassegoda. Havia nascut el 12 de novembre de 1879. El 17 de setembre de 1899 es va casar amb Isidre Coma a l'església de Sant Julià de Ribelles. Van viure un parell d'anys a un mas d'Oix i després es van traslladar a Montagut. No sabia llegir ni escriure. El seu destí social estava determinat per una tradició antiga. La seva història posterior es troba als documents administratius dipositats a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa.

Però hi ha una altra Teresa, engendrada literàriament pels modernistes. Cap al juliol de 1897, Morera va publicar «Plany», la segona entrega de *Cançons Catalanes*. La peça posava una nova lletra a la melodia de «L'Alabau». Segons explicava el compositor a les notes que acompanyen la partitura, «aquesta ermosa melodia'ns va ser cantada per primer cop per una noia de quinze anys, prop del puig de Bassegoda. Era una impressió emocionant la que produïa tant la fresca veu de la pageseta com el lloc esplèndid on cantava». Durant més de cent anys, el personatge ha ajudat a construir certa consciència musical de país.

Anna Costal i Fornells i Joaquim Rabaseda i Matas

formen part del Grup de recerca en Interpretació i creació musicals (2014 SGR 1382) de l'Escola Superior de Música de Catalunya.

Tharrats, la setena cara del dau

Un desig d'art infinit

Joan Josep Tharrats (Girona, 1918 – Barcelona, 2001) és un dels artistes més valorats i amb més prestigi internacional, amb obres en les principals col·leccions i museus del món, i que ha exposat llargament a l'estranger. En canvi, no ha estat prou valorat al seu país, en contrast amb altres artistes del mític grup Dau al Set. «Home de molt bona fusta intel·lectual», en paraules de Josep Pla, inesgotable i brillant, compta amb una llarga trajectòria artística i un pensament estètic coherent que cal reivindicar.

MONTSE GISPert-SAÜCH VIADER > TEXT I FOTOS

Tharrats és el creador d'una cosmologia pròpia, un artista polifacètic que assaja els més diversos procediments, tècniques i mitjans. Inventor de les cèlebres maculatures, que el projecten internacionalment, conrea gran diversitat de gèneres: pintura, escultura, joieria, disseny, mural, ceràmica, cartellisme, paviments, tapís, obra gràfica, vitrall, escenografia i vestuari, i fins i tot exerceix la crítica d'art i escriu assaigs i poesia. Home vital, dotat d'una gran força, curiositat i sensibilitat estètica, la seva fam d'art és infinita, com es pot veure en el seu enorme llegat artístic.

Tot i ser fill de Girona, i estiuajar a Cadaqués des de 1956, no ha obtingut el ressò artístic que es mereix a Girona, quan ell sempre ha tingut en compte la seva ciutat natal i l'ha homenatjada en llibres com *Perfils i semblances* (1990), que aplega una sèrie de collages sobre personatges il·lustres gi-

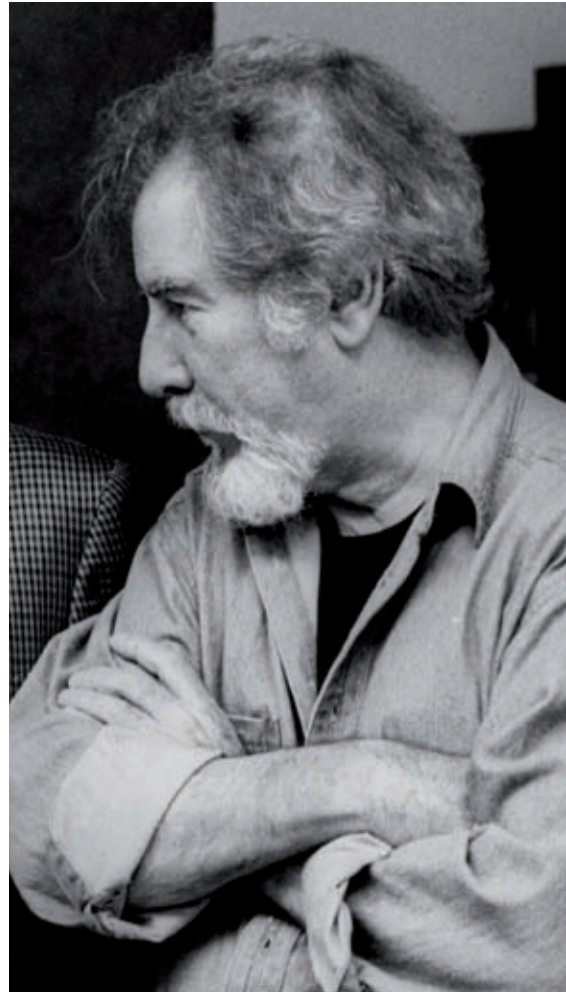
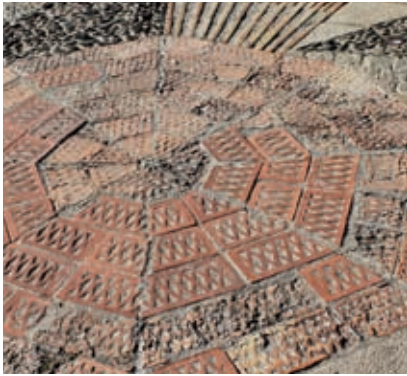
ronins del s. xx, de l'època de la seva joventut i adolescència —Fidel Aguilar, Josep Aguilera, Salvador Albert, Joan Badia, Prudenci Bertrana, Joan Busquets, Víctor Català, Josep Clarà, Laureà Dalmau, Adolf Fargnoli, Josep Grahit, Rafael Masó, Xavier Montsalvatge, Miquel de Palol, Joaquim Pla, Carles Rahola, Frederic Rahola, Joaquim Ruyra, Miquel Santaló i el seu pare, Josep Tharrats—, que donà generosament al Museu d'Història de la Ciutat. I en el text de presentació del catàleg de l'exposició de *Dau al Set* a la Sala Caralt, escrit per ell mateix, con-

En el text de presentació del catàleg de l'exposició de Dau al Set a la Sala Caralt, escrit per ell mateix, confessava sentir-se orgullós de ser gironí, l'únic del grup

fessava sentir-se orgullós de ser gironí, l'únic del grup, i per això tria el número 7, com el que més li escau.

Fa poc, el 2015, el seu fill Joan ha fet també donació del fons del seu avi, el poeta Josep Tharrats, i que abasta des de l'any 1900 al 1970, al Museu d'Història de la Ciutat.

Però poques vegades exposà Tharrats a Girona en la seva dilatada carrera: el 1956 a la sala Cap de Creus; el 1971 a la sala Es Portal; el 1974 a la sala Armengol d'Olot; el 1975 a la Fontana d'Or de Girona, l'exposició que feia número 100, amb un catàleg prologat per Josep Pla, i a la galeria d'art Sant Jordi; el 1979 a les galeries Xaloc de Platja d'Aro i a la galeria 3 i 5 de Girona; el 1984 a la galeria Expoart-Montjuïc, i el 1990 a Expoart, amb els collages del llibre *Perfils i semblances*; el 1998 al Palau de Caramany (llavors del grup El Claustre), i el 2002 i 2014 també al Claustre, la darrera amb una antològica.

<< Joan Josep Tharrats i diversos detalls del *Mirador de l'Alcalde*.

El 1988 treballà en una sèrie de 25 tapissos que es realitzaren als obradors de Girona dirigits per Carles Delclaux.

L'Empordà i Cadaqués (sempre lligat a les avantguardes) el marquen i li serveixen de font inesgotable d'inspiració, com a molts altres artistes. El paisatge abrupte i salvatge de la Costa Brava el fascina, i ell l'evoca en diferents obres: *Efectes cromàtics del cap de Creus*, *Flaire de paisatge empordanès* (1988), *Pedra de Cadaqués* (1973), *Tapís de Cadaqués*, *Mar de Cadaqués*, *Trobada de Diego Velázquez i Salvador Dalí a Cadaqués*, i *Gènesi: record de Cadaqués* (1992), per citar-ne algunes.

Fill del poeta Josep Tharrats, gran dinamitzador cultural de la ciutat de Girona i amic d'artistes i intel·lectuals, director d'importantes revistes, entre les quals la revista *Cultura* (1914-1915), Joan Josep Tharrats creix llegint les pu-

blicacions catalanes il·lustrades pels grans dibuixants i freqüenta el bo i millor de la cultura del moment. Adquireix d'aquesta manera una experiència cultural molt rica que més endavant projectarà en nombrosos homenatges, sèries i llibres. En la seva passió pel coneixement, Tharrats volia aplegar l'arxiu més complet possible d'art contemporani, el qual es troba ara repartit entre el Macba i la Fundació Tharrats d'Art Gràfic de Pineda de Mar.

Quan se sent més lliure és quan pinta els seus paisatges siderals, una energia alliberada, que ell expressa de múltiples maneres

Els primers passos

Tharrats estudià a Besiers (França), i el 1935 s'instal·la a Barcelona i inicia els estudis d'art a l'Escola Massana fins que esclata la Guerra Civil. El 1939, la seva casa natal (carrer Nou, núm. 25) és destruïda per un bombardeig. El 1940 fa la primera exposició individual al Casino de Caldetes, amb unes primeres obres abstractes sota la influència de Mondrian i Kandinsky. Animador cultural i compromès amb l'art del seu temps, impulsa i participa en diferents projectes artístics, com la creació dels grups *Dau al Set*, *Salons de jazz i Taüll*, i és fundador de l'Associació d'Arts Actuals (1966), del *Saló de Maig* (1957) i del grup *O Figura* (1961), format per Joan Vilacasa, Joan Claret, Joan Hernández Pijuan, Josep M. Subirachs i el crític d'art Rafael Santos Torroella.

BOCACHETE

La seva evolució va des de l'època de Dau al Set, des d'un primer magicisme i surrealisme —influït per Klee, Kandinski, Dalí i Max Ernst, i que ja prefigura l'estil de maduresa— a la invenció de les maculatures, d'una certa abstracció geomètrica, fins que es transforma en un informalisme peculiar inconfusible, d'alenada còsmica.

Artista i gran coneixedor de les arts gràfiques, i amb una llarga experiència (invitacions del Club 49, programes, estampes, felicitacions...), edita les revistes *Dau al Set* (1948-1955) —qualificada pel MoMA com una de les revistes avantguardistes més interessants del món—, que es distribuïa de forma clandestina, i *Negre + Blau* (1983-1987), revista d'art i poesia, impresa amb els dos colors del seu títol canviant, que són testimoni excepcional d'aquella eferescència creativa. El grup Dau al Set, format per Joan Brossa, Modest Cuixart, Antoni Tàpies, Joan Ponç, Arnau Puig i J. J. Tharrats, i al qual s'incorpora Juan-Eduardo Cirlot el 1949, assenyala un dels punts àlgids de la plàstica catalana, una explosió de creativitat en aquells anys grisos del franquisme, d'un grup heterogeni unit per una causa: «Sentíem que ens unia el mateix ideal: un art nou, jove i viu». La recerca de la setena cara del dau obeeix a un desig de trobar una realitat més àmplia i profunda, que

<< *Fundació Tharrats d'Art Gràfic, a Pineda de Mar.*

englobi tot l'ésser humà, el conscient i l'inconscient.

L'Institut Francès exposa la seva obra avantguardista el 1949, i a finals de 1950, després de l'exposició a les galeries Laietanes, Tàpies i Cuixart van a París —el primer amb una beca de l'Institut Francès—, i en tornar, el 1951, hi ha l'exposició a la sala Caralt, l'última del primer Dau al Set. De 1951 a 1953, Tharrats organitza amb els membres del Hot Club i del Club 49 els primers Salons de jazz, que apleguen art, poesia i jazz, ja que la llibertat d'improvisació del jazz esqueia i representava l'esperit transgressor d'aquell art contemporani.

S'implica també en els Salons d'octubre (de 1951 a 1953) i l'any 1954 hi presenta les maculatures (del llatí *maculatus*, tacat), tècnica gràfica mix-

ta entre la pintura i la impremta, que elabora a partir de fulls impresos defectuosos encallats entre els corrans de la premsa i tacats per les retintades successives, i que ell enriqueix amb diferents materials i manipulacions. Com Gaudí, inventa i recicla a partir de material de rebuig que eleva a categoria d'art. El paviment dels jardins del Mirador de l'Alcalde (1969) que Tharrats dissenyà —i que figura en el catàleg del Patrimoni Artístic de la ciutat de Barcelona— és un mosaic de 420 m² fet a partir de còdols, llambordes, maons, rajoles posades de cantó, culs d'ampolla, eines, peces de formigó i de ferro (cadena, rodes dentades, filaments, caragols i femelles, planxes... procedents de maquinària desballestada) o fragments de tapes de registres dels serveis urbans del subsòl.

El 1955 s'organitza el grup Taüll, format per Marc Aleu, Modest Cuixart, Josep Guinovart, Jordi Mercader, Jaume Muxart, Antoni Tàpies i J. J. Tharrats, però no s'arriba a consolidar per la diversitat de trajectòries dels seus membres, i només en resta la foto oficial del grup, de Català Roca.

A més de la part artística, desenvolupa una intensa activitat en la difusió de l'art contemporani, tot exercint la crítica d'art i amb la publicació de llibres: *Abracadabra* (1938), recull de poemes

Meravellat per la riquesa i diversitat de la natura, n'extreu motius a l'infinit. Microcosmos i macrocosmos, tot és susceptible de desvetllar la seva passió estètica

amb il·lustracions avantguardistes publicat amb el pseudònim de Joan Bel·laire; *Antoni Tàpies o el dau modern de Versalles* (1950), la primera monografia dedicada a Tàpies; *Artistas españoles en el ballet* (1950); *Guía elemental de la pintura moderna* (1950); *Cent anys de pintura a Cadaqués* (1981); *Dames de tots colors* (1992); *Surrealisme a l'Empordà i altres fantasies* (1993); *L'art de la il·lustració a la Catalunya del s. xx*; *Pau Casals, el català del segle* (1994); *Joan Josep Tharrats i la seva època* (1999); *Dau al Set i la seva època* (1999). I entre moltes col·laboracions, és crític d'art de la barcelonina *Revista*, de 1952 a 1960, i escriu durant onze anys (1984-1995) a la secció de cultura del suplement dominical del *Diari de Girona*. Hi publica un total de 563 articles, principalment d'art i literatura, i a més il·lustra la portada del diari en diverses ocasions.

Als anys cinquanta fa la seva primera exposició individual a Barcelona dins el marc dels Cicles Experimentals de l'Art Nou, a les galeries El Jardín, i entre els anys cinquanta i seixanta va cristal·litzant el seu estil propi, una pintura colorista, màgica, gestual i dinàmica, relacionada amb la pintura d'acció, de contrastos —entre magma i formes ordenades o cercles i diàleg de colors— que resol en una tensa harmonia i desplega en múltiples variacions: paisatges astrals, minerals i submarins, riquesa de textures, esclats matèrics, magmes, esplendors, liquacions... una poètica d'allò informe. Pintura emotiva i instintiva, els principals eixos de la qual són textura, ritme i color i en què, segons Santos Torroella, predominen el blau i negres com dos cares d'una visió cromàtica del món, potser mediterrània. El blau representa la llum del mar, l'infinit, el cel; i el negre, la profunditat, els contrallums del sentir, aquell pou d'ombra que ens dona el sentit concret i amenaçador de la realitat, sense la presència del qual a tota fruïció colorista li faltaria la seva vertadera fondària.

Paisatges siderals

El color és l'ingredient bàsic, definidor de l'espai plàstic i tema de molts títols: *La rebel·lió del color*, *Disc d'or*, *Minvant roig*, *Paisatge blau*, *Disc negre*, *Collage de la llum daurada*, *Volcà d'or*

<< Sala Tharrats de la Fundació Tharrats d'Art Gràfic.

i sang, *Dinamització del roig i el negre*, *La cacera de la lluna roja*, *Maculatura en blaus*, *Composició en negre*, *Forma en blau*, *Intromissió del verd...*

On se sent més lliure és quan pinta els seus paisatges siderals, energia alliberada, que expressa de múltiples maneres: *Petit magatzem d'astres*, les sèries *Gènesi*, *Homes i estrelles*, i *Zodiàc*, *Supernova catalana*, *Pluja d'estels*, el tapís *L'Olimpiada del sol* (que actualment es troba a la Sala de Plens de l'Ajuntament de Pineda de Mar), *Meteorit*, *Via Làctia*, *Joc lunar*, *Caçador d'estrelles*, *Sol negre...* Tharrats és un buscador de sols, astres i noves harmonies, pel goig i alegria de l'art. Els títols poètics, musicals, literaris, amb els quals ret homenatge a la història del coneixement de tots els temps, als grans artistes, científics, literats... palesen el seu ric bagatge cultural: homenatge a Copèrnic, Hipòcrates, Vessalius, Dürer, Einstein, Teilhard de Chardin,

Captivat per la profunditat i textures de la matèria, configura un vocabulari i una sintaxi personals, inconfusibles

Cousteau, Jules Verne, John Cage i als seus estudis Australs, Xavier Benguerel, a l'arquitectura, a Dau al Set...

El seu ric imaginari i el domini de l'ofici el duen a posar-se sempre en joc, atent a la saviesa d'errors i imprevistos, i tota la seva obra bascula entre creació i atzar. «Cada realització ha estat per a mi una sorpresa (...) Cada una de les meves pintures es produeix com una floració, com l'eclosió d'una flor, el naixement d'un arbre o d'un ésser animal».

Captivat per la profunditat i textures de la matèria, configura un vocabulari i una sintaxi personals, inconfusibles, a base del color, grafia lliure, signe, taca, regalim, polsim, remolí, relleus i accidents varis: estripats, l'enganxat, la reserva, el fregat, l'esquitxada, l'adherència, el rascat, l'arrugat, la crosta, el craquelat... un llenguatge ampli que té infinites mutacions, amb el qual també cita i reconstrueix en versió dinàmica obres dels grans mestres de la història de la pintura, sobretot del barroc espanyol: Velázquez, Goya, Zurbarán i Menéndez.

El seu art indaga en la matèria i l'esperit, la pell i l'entranya. És un cant a l'origen, i busca expressar la part bella de la vida, a més de fer-se ressò dels avenços científics: «La meua obra pretén ser un cant al primer dia de la creació. Faig el món tal com voldria

que fos, no tal com és (...) En oposició al món trist i agre que han construït alguns artistes del nostre temps, vull alçar la bandera de la felicitat humana, del desig de viure» (1961, Barcelona).

Meravellat per la riquesa i diversitat de la natura, n'extreu motius a l'infinit. Microcosmos i macrocosmos, tot és susceptible de desvetllar la seva passió estètica: «Interessa l'àtom i l'arbre, la poma i la galàxia. En la imatge arbre o poma caben milions de transposicions possibles, perquè en cada arbre o poma hi ha milions de galàxies com àtoms».

«L'estrella que ens espera»

Tharrats és un pintor humanista i visionari que malda per crear un món nou, «el món de demà, els nostres habitants de l'esdevenidor...», l'estrella principal del qual és l'home, com diu en una nadala enviada al seu amic astronauta Charles Conrad: «Més enllà dels ocells, més enllà de les pluges, més enllà dels vents, hi ha una estrella que ens espera. És allà dalt, des del moment en què el Creador ja ens tenia en la seva imaginació (...) Un estel per a cada un de nosaltres. Un estel brillant que s'impacienta per cada un dels homes. Però un home val més que una estrella. Un home està fet de fang, de llàgrimes i de sang. Una estrella, en canvi, tan sols està formada de diamants. Malgrat les seves impure-

<< Tapís L'Olimpiada del sol, de Tharrats, a la Sala de Plens de l'Ajuntament de Pineda de Mar.

ses, malgrat les seves febleses i els seus pecats, els homes són les estrelles de les estrelles. Elles miren els homes des de la nit eterna dels seus silencis».

Així Charles Conrad, el tercer home que va trepitjar la lluna, afirmava: «Les pintures de Tharrats, jo les he vistes a l'espai!».

Al final de la seva vida rep diferents homenatges, com la Creu de Sant Jordi el 1983. La Generalitat de Catalunya li organitza una antològica al Palau Robert el 1993, any en què obté el Premi Nacional d'Arts Plàstiques, i el 1994 ingressa a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

I en la darrera etapa recalca a Pineda de Mar. A partir d'una exposició exitosa el 1989, neix el projecte de crear la Fundació Tharrats d'art gràfic, una de les poques que hi ha a Catalunya centrada exclusivament en l'art gràfic i en

Charles Conrad, el tercer home que va trepitjar la lluna, afirmava: «Les pintures de Tharrats, jo les he vistes a l'espai!»

Credo artístic

El sonet 2.707 de 1960, «l'Art Abstracte», defineix el seu credo artístic:

Explosió opulenta de colors sota un iris roent de poesia, primitiva bellesa on irradia l'ànima d'un imperi fabulós.

La secular fetilleria ha fos clarors d'albada i posta en harmonia. Pel joc de l'art tota sensibleria ha esdevingut un somni audaciós.

Hostil a un mon estereotipat ¿és l'embat d'una força prematura que redimeix les ombres del passat?

¿O és la llum que retorna d'un ponent i ara deshumanitza la figura per fer-ne síntesi del pensament?

la seva difusió. Primerament situada al segons pis de la Casa de la Vila, actualment és a l'Espai de Dinamització Cultural can Comas, reformada per Xavier Mariscal, i més endavant es traslladarà a la biblioteca de la plaça de les Mèlies. Entre les nombroses activitats que ha desplegat aquest centre, hi ha l'exposició del XXXV Mini Print de Cadaqués, concurs internacional de gravat.

Inaugurada el 6 d'abril del 1991, la Fundació compta amb un fons d'art, fruit de la generositat de l'artista, de tota la seva obra gràfica i més de 500 peces de la seva col·lecció particular, entre les quals hi ha treballs de Miró, Tàpies, Brossa, Guinovart, Pijuan, Perejaume, Fita, Ponç, Duchamp, Bechtold, Roualt, Matta, Dalí, Niebla, Clavé...

J. J. Tharrats, exuberant, inventor, prolífic, líric, dramàtic, barroc, és una força creativa imparabile que marca una època i un dels grans artistes giro-nins, injustament oblidat, que cal reva-lorar, pendent de rescabalar.

Montse Gispert-Saich Viader
és crítica d'art.

Les nines perdudes d'Assumpció Cid

E De totes les artistes que han deixat alguna empremta a Girona, poques n'hi ha que em resultin tan intrigants com Assumpció Cid (1905-1995). Confeccionava nines de feltre, i això sol ja és una magnífica anomalia en aquesta terra de paisatgistes irredempts. No eren, tampoc, unes nines qualssevol: tiraven a aquella estètica desllorigada, inquietant, una mica pèrfida, que als anys vint havien posat de moda als establiments de preu les alemanyes Lotte Pritzel, Kathe Kruse o Marion Kaulitz, les Lenci italianes i les angleses de Dean's Rag Book. Eren joguines d'adults, noietes de pelfa botides amb serradures a propòsit per ser estimades i destruïdes, com la gran nina que Assumpció Cid va concebre per a un estand de l'Exposició de Barcelona de 1929 amb un vestit fantasiós que simula unes escates de peix. Abans d'enviar-la a la fira, la va disposar en un gronxador a casa seva perquè Josep Jou l'anés a fotografiar com si agafés impuls, amb la faldilla bufada, el cap enrere, els cabells de llana al vent, un rubor pintat a la pelfa de la galta. En una de les imatges també hi apareix ella: una modisteta sofisticada. És una de les poques fotografies seves que es coneixen, tan escasses com la brevíssima literatura que avui encara ens permet recordar-la: el pròleg de Josep M. Folch i Torres al catàleg de l'exposició que va fer a l'estudi de Rafael Areñas a Barcelona el 1927, el de Miquel de Palol per a la Galeria dels Bells Oficis de Girona de l'any següent, i unes notes escadusseres a la premsa local anunciant la seva participació en una col·lectiva organitzada pel GEIEG a l'Ateneu, a la Setmana dels Artistes Gironins d'Igualada de 1925 i a dues exposicions més amb els Amics de les Arts. No se li coneix cap fita remarcable excepte aquella nina de l'Exposició de Barcelona i una distinció obtinguda a Madrid el 1927 amb una parella dels seus ninots. I això és tot. El 1931 es va casar amb Jordi Monsalvatje Iglesias, cap dels serveis veterinaris del Mercat del Peix de Barcelona, i se'n perd el rastre. Passava amb tantes dones, això, quan es casaven... fins i tot amb les intrèpides.

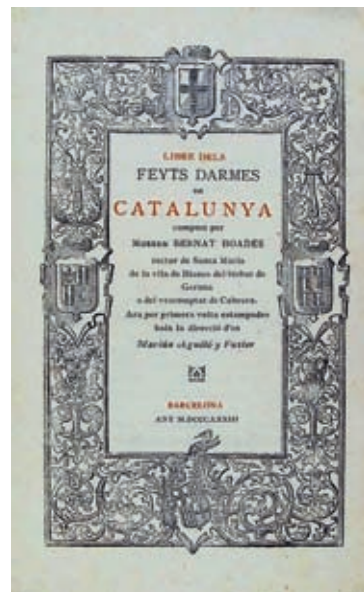
Josep Aguilera, el seu mestre de dibuix, la va retratar en una sanguina que el pas del temps ha diluït fins a la quasi desaparició: del traç originari, a penes sobresurt una mica d'ondulació dels cabells, una arracada de perla, la mirada clara, amb un blanc brillant, audaç, i una lleugera insinuació de l'oval de la cara, d'on ja s'han esfumat del tot els llavis i el mentó. És una trista metàfora del seu destí. Fa molta llàstima, sobretot perquè en les nines d'Assumpció Cid jo hi

PEP DUXANS

veig la primera temptativa de modernitat agosarada i juganera en aquella Girona no gaire feliç dels anys vint. Davant les seves nines, hom pot sentir-se igualment a prop de l'aparador dels grans magatzems El Siglo com de les joguines de Torres-García, Paul Klee o Fortunato Depero, o fins i tot de la fascinació surrealista pels maniquins i els autòmats que arribaria a l'apoteosi amb les nines mutilades de Hans Bellmer. Ella mateixa no era gaire lluny d'aquest esperit quan es va fer retratar disfressada d'enigmàtica princesa índia, imitant una de les seves nines. Objectes d'art o fetitxes, les joguines van tenir a principis del segle xx un paper preponderant en l'estupor de l'individu modern en relació amb els éssers inanimats. Ho intuïen fins i tot els noucentistes més pudorosos, com Rafael Masó, que enmig de la gravetat programàtica d'Athenea trobava sempre el moment de fer-hi lloc a una sessió de putxinell·lis. Assumpció Cid va deixar-ho córrer aviat, però les seves nines pertanyen a aquest món difús entre la infància i el terror.

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

Joan Gaspar Roig i Jalpí, impostor brillant

El *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* de Bernat Boades, —seudònim de **Joan Gaspar Roig i Jalpí**— narra la història del país des de l'arribada dels cartaginesos fins a la dinastia dels Trastàmara, tot barrejant en proporcions variables història, llegendes i religió. Tot i que no resulta tan elegant com la de les *Cròniques* o el *Tirant*, la prosa d'aquest llibre tampoc no arriba al festival de castellanismes que vinculem amb l'etapa que anys enrere anomenàvem Decadència, un nom que ara hem decidit que fa lleig.

>> *Joan Gaspar Roig i Jalpí*
(Blanes, Vegueria de Girona, 1624 –
Manresa, Vegueria de Manresa, 1691).

Avui dia, la lectura del *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* resulta més aviat tedi-osa, tret d'alguna afirmació pintoresca, com ara quan l'autor sosté que Espanya —paraula que apareix amb aquesta grafia alternant amb la de «Spanya»— va ser poblada per Túbal, cinquè fill de Jàfet i per tant nét de Noè. També sobta llegir, en el capítol dedicat a l'Imperi Romà: «E ara devets saber que-n temps d'aquest emperador naix de les entranyes virginals de nostra dona santa Maria, que-n fo concebuda sense contracció del pecat original, lo nostro bon Senyor Jesuchrist». De fet, en aquesta crònica sembla tan rellevant la mort d'un rei com la del bisbe Narcís i el diaca Feliu. Però potser el fet més curiós el trobem a l'inici del capítol sisè, quan l'autor suggereix que el nom dels catalans deriva de la tribu dels alans i d'una altra —de la qual jo desconeixia l'existència— coneguda com els cats. Amb tot, a la *Història de Catalunya*, publicada als anys trenta del segle vint, els dos Ferrans, Valls Taberner i Soldevila, afirmen que es tracta d'un «resum sistemàtic i complet de la nostra història».

Falsa i, doncs, ben moderna

Malgrat que el còdex original no s'ha recuperat, se'n conserva una presumpta còpia de la segona meitat del segle xv, que l'historiador Roig i Jalpí va presumptament localitzar l'any 1673. Sigui com sigui, el llibre està firmat per Bernat Boades (Salitja, 1370 - Blanes, 1444, tots dos a la Selva), sacerdot i rector de Medinyà i de Blanes, que va tenir una existència real i documentada. L'any 1873, el llibre va ser consagrat per l'edició que en va fer Marian Aguiló, a la portada de la qual consta com a autor «Bernat Boades, rector de Santa Maria de la vila de Blanes del bisbat de Gerona e del vescomptat de Cabrera». Les històries de la literatura catalana de l'època no presenten cap dubte sobre l'autoria del llibre. A la del banyolí Josep Comerma, publicada el 1923, hi podem llegir que Bernat Boades «sentia la crítica dels fets i treballava per aclarir els embulls».

Entrat el segle vint, l'editorial Barcino va començar a publicar el *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* en cinc volums. El primer, aparegut el 1930, inclou un estudi biogràfic de Bernat Boades i informa, sense entrar en detalls, que Marian Aguiló va arcaïtzar el llenguatge del text original, cosa que al lector li pot costar d'entendre. El segon volum va aparèixer el 1934, i el tercer el 1935. Interrompuda per la guerra, l'edició es va reprendre el 1948 amb el quart volum, que anava precedit per un advertiment i un llarg pròleg de Joaquim Coll i Alentorn —que amb els anys presidiria el Parlament de Catalunya—, el qual, després d'un seguit de demostracions dignes de Sherlock Holmes, arribava a la conclusió que el llibre havia estat escrit pel presumpte descobridor del manuscrit, Joan Gaspar Roig i Jalpí. Des de llavors, aquesta tesi ha estat plenament acceptada per la filologia, i el llibre es coneix com *el pseudo-Boades*, malgrat que en els darrers volums d'aquesta edició, i també en la que Barcino va reeditar el 1987, consta com a autor Bernat Boades.

A la notícia preliminar de l'edició de 1930, quan Bernat Boades passava per ser-ne l'autor, Enric Bagué hi escriu: «L'estil és pobre i el llenguatge, de tan familiar, esdevé excessivament casolà». En canvi, a la *Història de la literatura catalana*, Martí de Riquer la considera «l'obra en prosa més important de la Decadència». Assagem una explicació: com a text del segle xv és pobre, però com a falsificació del xvii resulta notabilíssima. De fet, segons Martí de Riquer està escrita en una «prosa viva, matisada i prou singular lingüísticament», tot i que avui dia pocs lectors en gaudirien tant com ell.

Segons Martí de Riquer —un dels màxims especialistes en la nostra literatura—, doncs, el millor prosista català dels segles xvi, xvii, xviii i part del xix va ser Joan Gaspar Roig i Jalpí (Blanes, 1624-1691), un frare dels mínims, que és un orde que, tal com el seu nom indica, té voca-

>> Ferran Agulló.

>> Martí de Riquer.

>> Miquel Coll i Alentorn

Potser el fet més curiós el trobem quan l'autor suggereix que el nom dels catalans deriva de la tribu dels alans i d'una altra coneguda com els cats

ció d'estar format per «els més petits dels religiosos». Podríem pensar que si Gaspar Roig no va firmar la seva obra magna va ser per humilitat o per modèstia, per abandonar qualsevol satisfacció o ambició personal, però segons tots els indicis el va moure el patriotisme historiogràfic, ja que amb el *Llibre dels feyts* aspirava a fer valer les seves conviccions sobre el passat de Catalunya, que aleshores —com ara— constituïa un element important en l'argumentació de les parts en conflicte.

Roig i Jalpí va consagrar un gavadal d'hores a escriure amb l'estil que s'havia usat dos segles i mig abans. Els seus errors lingüístics, no gaire rellevants, van ser esmenats a la primera edició, la de Marian Aguiló, que per tant en va ser còmplice. Per tot plegat, la brillant impostura de Roig i Jalpí no va ser descoberta fins al cap de 275 anys d'haver-se comès. En qualsevol legislatura, aquest

delicte ja hauria prescrit. Al contrari que els farsants que es fan passar per qui no són —sigui el descendent d'una dinastia extinta o el supervivent d'una catàstrofe massiva—, ell va reeixir a amagar la seva obra més important sota

la figura grisa de Bernat Boades, a qui cita astutament en els seus propis escrits, i a qui adjudica d'altres obres en el mateix *Llibre dels feyts*.

La tasca de Joan Gaspar Roig i Jalpí ha guanyat amb el temps. Vist amb els nostres ulls, en aquests anys d'originalitats i de transgressions gratuïtes, el *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* es revela no solament com una obra d'art, sinó més aviat com una heroïcitat, tant per l'esforç mantingut d'erudició com per la vocació d'anònim, la prova de foc del desinterès personal. Tanmateix, el llibre, que inclou alguna —suposada— profecia i la —suposada— primera relació de la llegenda de les quatre barres, no ha acabat sent un regal, sinó un préstec. El beneficiari, el sacerdot Bernat Boades, no va deixar gaires rastres del seu pas per aquesta vall de llàgrimes, però la seva discreció va ser recompensada de manera pòstuma. De fet, gran part del que coneixem sobre la seva vida és un invent del seu *Doppelgänger* Gaspar Roig, el qual en va arrodonir la biografia al final del llibre que va firmar amb el seu nom. Beneït Boades, que no va escriure mai res rellevant i que durant segles ha constatat com a autor d'un llibre cabdal —font bibliogràfica del *Diccionari Alcover-Moll*—, i gràcies al qual disposa d'un carrer propi en diferents municipis.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

Vist amb els nostres ulls, el *Llibre dels feyts darmes de Catalunya* es revela no solament com una obra d'art, sinó més aviat com una heroïcitat

La ficció de la ficció

É prou revelador que sovint, quan es parla de les dificultats de les llibreries, dels premis i de les editorials catalanes per poder sobreviure, s'obvii que, si no acaben de sortir de la crisi, és també perquè la ficció no es ven o perquè es ven ben poc. Ho obviava, per exemple, Josep Massot en un article que va publicar a *La Vanguardia* a començaments de març. I ho obviaven alguns dels editors que en parlaven. Emili Rosales quasi ens enganyava indicant que «l'èxit internacional de la literatura catalana és un fet... S'han traduït més llibres del català en aquests últims vint anys que en segles anteriors». Segurament. Però quin ressò han tingut? I de quin tiratge parlem? I sobretot, quant de temps han durat a les llibreries? Perquè el currículum no ho és tot. Ben mirat, només és currículum. Maria Bohigas afinava més, i advertia que «cal saber que les vendes d'una novel·la en català, si qui l'ha escrita no parla a la ràdio ni es fa veure a la tele, produeixen per a l'autor un benefici que sol rondar els mil euros». I Valentí Puig, que encara que sigui crític i també escriptor, per descomptat que no deu viure ni de les crítiques ni del que publica, assenyalava que «la prioritat és tenir lectors de Catalunya per a la literatura

L'erotisme

Fa quatre anys que l'editorial Neurosi del Ripollès publica en paper i en format digital les obres guanyadores del Concurs de Relats Eròtics. Enguany l'han guanyat ex aequo Pere Pèries i José Manuel Velasco. Hi ha hagut també 16 finalistes. Qui vulgui el llibre ha de dirigir-se a l'editorial (www.neurosi.com). Un altre llibre que tampoc no sembla que arribi a gaires llibreries.

PEP QUIJANES

en català». Les solucions? Les de sempre: prestigiar els premis, ensenyar més literatura als instituts i a les escoles, potenciar la lectura a casa i a través dels mitjans de comunicació. De solucions, doncs, no en tenim. Tot plegat, un seguit de receptes tòpiques que anem repetint entre tots fa anys, sense creure'ns-les gaire i prescindint generalment del fet que avui més del 40 % del que es publica —i sobretot del que es ven— són llibres de text, i que una gran part de la resta són llibres que no tenen res a veure amb la ficció. Perquè avui, a Catalunya, ni en broma la majoria de les novel·les que s'editen arriben als 500 exemplars venuts. Parlin amb els editors, els impressors o els llibreters. Els confirmaran que ben poques de les editorials gironines fan tiratges que van més enllà dels tres o dels quatre-cents exemplars. I de les novel·les, menys. Que per què n'editen encara? Algunes perquè busquen prestigi; d'altres perquè es conformen essent-hi; la majoria perquè només paguen per exemplar venut. I això encara perquè avui pensar que la ficció es ven és pràcticament sempre també una ficció. Independentment del que diguin els crítics sobre una novel·la o del prestigi que pugui tenir un autor. Rumiem-hi, doncs. Avui no són només la poesia o l'assaig els que viuen en hores baixes.

Disseny interior, homeopatia i construcció

L'arquitectura viu moments de canvi, que és el que solen portar les crisis. Després de la desfeta del sector, l'herbeta tendra torna a brotar entre les esclotxes de tanta runa. Aquest ressorgir, en les seves diverses facetes, pot ser una bona metàfora d'aquest esforç d'adaptació que alguns en diuen reinventar-se, paraula que molts beneeixen i d'altres condemnen amb sarcasme.

En aquest món canviant trobem un seguit de professionals, fruit de l'especialització registrada en tots els camps. No ens remuntarem als antics oficis de la construcció, els mestres de cases, futurs aparelladors, després arquitectes tècnics i avui també enginyers de la construcció. Tampoc a la diferència entre arquitectes i aparelladors, d'enceses dialèctiques passades. Més aviat voldríem reflexionar sobre la diversificació d'atributs que el fet constructiu va anar experimentant al llarg de segle xx, i com aquest va posar nom a professionals amb ofici i creativitat al servei de la vida quotidiana. Aquesta eclosió es va produir a finals dels anys vuitanta del segle passat i va viure el seu zenit una dècada després, tal com recollia el professor d'economia Francesc Roca a les pàgines de l'*Avui* el febrer de 1998. Allà ens presentava, al costat d'arquitectes i aparelladors, una munió de creadors d'escenaris entre els quals trobem interioristes, decoradors, escenògrafs, luminotècnics, paisatgistes, jardiniers, museògrafs, maquetistes... tots cridats a intervenir en l'espai vital dels ciutadans, en l'àmbit domèstic i també públic, per tots els aspectes i moments de la vida. Aquesta riquesa de plantejament ha arribat fins als nostres dies, i, amb la versatilitat que caracteritza el seu origen, ha permès als professionals adaptar-se

Mirada interior

Parlant d'escenaris i d'arquitectura, fa cent anys alguns arquitectes ja maldaven per estendre el seu ofici més enllà de parets i façanes, a la llum del que passava a Europa. Un d'ells era Rafael Masó. Podem contemplar el seu talent per dissenyar ambients en l'exposició «Masó: Interiors», que es mostra al Museu d'Història de Girona i a la Fundació Rafael Masó, i que viatjarà per diverses poblacions gironines durant els propers dos anys. Una bona mirada als temps en què l'interiorisme començava apuntar a casa nostra.

PEP DUJANNS

als nous temps, a la llum de valors com disseny, sostenibilitat, economia, benestar, originalitat, traçabilitat, ergonomia... En aquest punt és interessant certificar la promiscuïtat que es produeix a l'hora d'intervenir en el projecte. En són una mostra les diferents convocatòries per premiar la seva tasca. Només per citar-ne algunes: els 58 anys dels FAD (1958), els 27 de les Biennals d'Interiorisme de Girona (1989) i les 18 edicions dels Premis d'Arquitectura de les Comarques Gironines (1998). Si ens entretenim a veure les categories a premiar, descobrim una coincidència de «disciplines» en què cada organització premia els seus, en treballs i plantejaments moltes vegades intercanviables.

I us preguntareu què pinta l'homeopatia en tot aquest raonament. Doncs m'hi ha portat l'observació del comportament dels professionals del ram, si els comparem amb els del sector mèdic, com a col·lectiu que també ha viscut una diversificació de professionals i en el qual, al costat dels metges i infermeres de tradició centenària, han sorgit fisioterapeutes, osteòpates, dietistes, acupuntors... i els metges homeòpates, com a abanderats de la visió integral de la persona, de la consideració del malalt i no de la malaltia. Una visió contestada i a voltes marginada, amb uns objectius convergents amb la resta de professionals sanitaris. M'ha semblat curiosa l'associació d'idees i, sobretot, m'ha confirmat que, en temps de canvi, saber adaptar-se a la realitat i sumar pot ser clau.

Xucu-pà i l'orgull rural, molt més que un documental

Gràcies a noms com Scorsese, Jarmusch o Wenders i l'interès de moltes bandes per tenir el seu propi documental que els doni certa reputació, el documental musical és avui un gènere d'èxit que cada vegada compta amb més adeptes. A Girona ciutat s'han organitzat dos cicles de documentals musicals, un a la Marfà i l'altre al Truffaut (el Music & Films); a Vidreres, els activistes de Soroll van proposar el «Dprop», el festival de documental musical de bandes properes, i a festivals musicals com «El mini», d'Olot, s'han programat documentals musicals per complementar l'oferta de concerts.

«El mini» aquest any ha fet un pas més i ha produït un documental realitzat per Marc Planagumà que porta per títol *Xucu-pà i l'orgull rural, molt més que un concert*. Aquest treball recull el testimoni del concert d'homenatge a la mítica banda garrotxina que es va fer el juny passat a la plaça de toros d'Olot, mostra els assajos i actuacions dels diferents grups que van participar en el concert i explica la història de Xucu-pà combinant entrevistes a membres del grup, converses amb gent que va estar a prop d'ells en els inicis i unes molt interessants imatges d'arxiu.

El documental parla de la banda i de la influència que ha tingut, però va també més enllà d'això. *Xucu-pà i l'orgull rural, molt més que un concert* mostra les diferències d'actitud entre els anys vuitanta i avui. Mostra com el *do it yourself* que es practicava en aquella època

Damià Serra a Berlín

Damià Serra Cauchetiez va dirigir i escriure el curt rodat a Girona *En la azotea (On the roof)*, un treball de fi de carrera de l'Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (Escac). Aquest film es va projectar a la secció «Generation» del festival de Berlín. Aquesta és la darrera aparició de la pedrera cinematogràfica gironina en un gran festival de classe A. Estarem atents a la seva prometedora trajectòria.

feia que els grups fossin més lliures, menys encotillats, que treballessin sense autocensures i sense el fre de mà posat. El grup no buscava rendiments econòmics, no buscava la fama, ni perseguia hipotètiques posteritats. Ells feien música per passar-s'ho bé i per fer-ne gaudir els que els escoltaven, i per això ho havien de fer bé. I ells ho feien bé, ho feien amb lletres molt ben treballades, amb capacitat d'autoparodiar-se («El filet tenia un preu»), de criticar el nacionalisme d'aparador («Som i Serrem») i de crear personatges inoblidables com l'Anna («o cures de iogurt») o la fura de la Tura. I tot això cantat amb el parlar de la Garrotxa i amb músiques i estructures treballades, que fugien dels models canònics de les cançons del moment. L'aparent banalitat i intranscendència de les cançons massa vegades soterrava la qualitat del grup, un grup que va representar com ningú les ganes de contestar aquelles actituds de bonisme i avorriment, de l'eina i la feina, de la caseta i l'hortet, de la feina ben feta... que ens van voler imposar en les polítiques culturals de la Generalitat recuperada. En Carlus Fontfreda, en Ton Ton Torné, en Pam Vila, en Mon Vilanova, en Suso Castillo, en Jaume Dorca, en Joan Vilanova, en Jordi Sabater, en Pere Tenas... i tots els que estaven al voltant de Xucu-pà van ser (i són) en si mateixos una actitud, una actitud que, sigui per covardia, sigui per la hipermercantilització de la vida cultural, avui està en desús. El documental recupera Xucu-pà, recupera els reis del rock bacó, recupera l'orgull rural, recupera una banda sonora i recupera per sobre de tot una actitud que mai no hauríem d'haver perdut. Molt més que un grup i, en conseqüència, molt més que un documental.

PEP DUJANS

Josep Rahola i d'Espona, enginyer de professió i polític vocacional, és una d'aquelles persones que han ajudat a créixer el catalanisme de les comarques gironines. Així, amb la seva fermesa i el seu compromís nacional, va fer de pont entre les generacions d'històrics republicans i les noves fornades de joves independentistes que sorgien als anys vuitanta i noranta. Avui, als seus 97 anys, Rahola continua sent exemple de fidelitat al país.

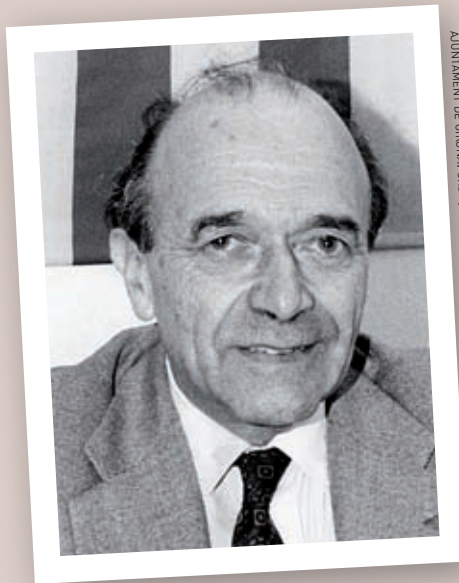
Un senador d'arrel i cor empordanesos

Josep Rahola

FRANCESC MARCO > TEXT

Quan ens fixem en les biografies més destacades del catalanisme de la segona meitat del segle xx, hi trobem —en algunes— certs trets comuns. Sovint hi apareix una formació educativa basada en un model renovat, obert i modern, de vocació europea, com el que representava als anys trenta la Mútua Escolar Blanquerna, del pedagog Alexandre Galí.

Un dels estudiants que gaudirien d'aquella nova concepció d'escola seria Josep Rahola i d'Espona (Barcelona, 1918), que des de ben petit s'impregnaria d'uns valors que eren els propis d'una família de comerciants, intel·lectuals i polítics com la seva. Sense anar més lluny, el seu pare, Baldiri Rahola i Llorens, s'identificava amb l'Acció Catalana de Rovira i Virgili, i el cosí germà del seu pare era Pere Rahola i Molinas, prohombre de la Lliga, ministre i vicepresident de les Corts. Després d'aquelles so-

AJUNTAMENT DE GIRONA, CRID (FONS EL PUNT - AUTOR DESCONEGUT)

bretaules familiars «jo ja no he pogut viure sense la política», afirma el veterà militant republicà. És lògic que, amb aquest clima de reflexió, projectes i debat propi d'una de les nissagues gironines més apassionants, Josep Rahola hagi tingut —i mantingui avui— uns principis i unes conviccions clares que l'han acompanyat al llarg de tota la seva vida.

Els anys de felicitat republicana, tanmateix, s'estronquen amb la Guerra Civil, en la qual participa als fronts de Terol, Conca i València, abans de tornar a Catalunya i fer la retirada fins a la línia fronterera. Al nord de l'Albera i evadit dels camps de concentració de les platges rosselloneses, Rahola coincidirà amb el nucli estudiantil de Montpeller, on també hi havia Heribert Barrera. Renuncia a un exili llarg, i retorna al Principat amb la voluntat de prosseguir l'enginyeria industrial, estudis que culmina en aquella dura i grisa primera postguerra.

Al Senat, Josep Rahola exposa de manera constructiva els seus valors catalanistes i d'esquerres

<< 11 de Setembre de 1985. Casanovas, Vicens, Barrera, Rahola, Merino i Torres.

Les col·laboracions amb Jaume Vicens Vives són estretes. L'historiador estarà vinculat amb els Rahola des de l'ídíl·lic creuer universitari pel Mediterrani del 1933, que l'emparella amb la seva germana Roser Rahola, amb qui es va casar al cap de poc. Així les coses, Josep Rahola participa en els primers temps de Teide i dissenya el logotip editorial de la muntanya amb els cims nevats que encara avui continua vigent, així com els mapes muts d'ús escolar que seran freqüents a les aules. Per a Rahola, les següents dècades estan destinades a l'empresa privada, en la seva faceta d'enginyer, i a la família que forma amb Montserrat Estrada, filla dels propietaris de la finca de Fortiannell, a Fortià, fet que el connecta de nou amb l'Alt Empordà.

És a la transició que Rahola torna a activar-se políticament. Ho fa formant part del seu partit de tota la vida, l'Esquerra Republicana de Macià i Companys, i que aleshores dirigeix Barrera, amb qui havia coincidit a França tants anys abans. I és el 1979, amb el pacte electoral entre republicans i socialistes, que Josep Rahola és candidat gironí al Senat per la Nova Entesa, al costat de Francesc Ferrer i Gironès i de Jaume Sobrequés.

Al Senat, Josep Rahola exposa de manera constructiva els seus valors catalanistes i d'esquerres en una política parlamentària que aleshores liderava la UCD. També defensa de manera especial la necessària vitalitat del sector primari, la millora de les condicions de vida dels treballadors, la modernització empresarial i la prioritat de les inversions a la demarcació gironina. Després del 23-F i amb l'arribada de la LOAPA, el trencament amb els socialistes és evident, i la posició nacional de Rahola es fa sentir a la Cambra Alta.

L'ara nonagenari repeteix l'acta de senador en la següent legislatura (1982-1986), la de la majoria absoluta de Felipe González. En aquesta ocasió es presenta amb la candidatura de Catalunya al Senat, formada pels republicans i CiU, amb Narcís Oliveras i Ramon Sala i Canadell. En aquesta segona etapa, la defensa del marc competencial català davant dels intents recentralitzadors de Madrid serà clau. «Tota llei que atengui a la uniformitat [de l'Estat] serà constantment protestada per nosaltres», avisava el gironí. La credibilitat i honradesa de Rahola es fa present en unes sessions marcades per circumstàncies internacionals, com la renovació del tractat amb els Estats Units i l'entrada, o no, a l'OTAN.

En aquests anys, la seva tasca legislativa es complementa amb la voluntat per conformar i enfortir el partit republicà a les comarques gironines. Així, Rahola representa el pont entre la generació dels «avis de la República», com se'ls coneixia col·loquialment, amb les noves fornades de joves independentistes que provenen dels moviments socials i de l'extraparlamentarisme, i que pretenen donar un nou impuls a les sigles històriques d'ERC.

Germà del primer Síndic de Greuges, Frederic Rahola, i cunyat de Jaume Vicens Vives, la vida del senador gironí es mereixia una biografia, que he condensat en el llibre *Josep Rahola. Una veu catalanista d'esquerres al Senat* (Fundació Irla, 2015). A més de document de consulta, he procurat que fos un homenatge als gairebé 100 anys de fidelitat a Catalunya de Josep Rahola, un senador de país.

Francesc Marco Palau és historiador.

Germà del primer Síndic de Greuges, Frederic Rahola, i cunyat de Jaume Vicens Vives, la vida del senador gironí es mereixia una biografia

dossier

Camins

>> Tàndem: salt en paracaigudes,
unit a un instructor.
Foto: SkyDive Empuriabrava.

Velers a la muntanya, estels a les platges, reactors en miniatura, avionetes d'esbarjo, avions comercials, paracaigudistes en caiguda lliure, Pro-Flyers dins un túnel vertical, aeròdroms d'herba, aeroport internacional, parents jugant amb tèrmiques, paramotors amb l'hèlix a l'esquena, matiners balons aerostàtics, vehicles aeris no tripulats, un atramuntanat i vigilant radar militar, aviadors, pilots professionals, alumnes pilots, i aerotrastornats en general. Tots

de l'aire

A photograph of two skydivers in freefall against a clear blue sky. The skydiver in the foreground is a woman with dark hair, wearing a blue jumpsuit and goggles, smiling. Behind her is a man in a yellow jumpsuit and goggles, also smiling. They are both wearing harnesses and have their arms extended. The background shows a vast, hazy landscape of mountains and valleys.

aquests elements són la manifestació de la realitat diversa del món que es mou entre l'aire i el vent a les terres gironines. Activitats silencioses i variades, a cavall de la passió i la professió, seguint tot tipus de principis, des dels aerodinàmics al del mateix Arquímedes, que fan somniar aquells que en gaudeixen perquè la força de l'aire i la potència del vent els transmet llibertat.

David Garcia Algilaga (coordinador).

Glossari

AERÒDROM: espai de terra o d'aigua destinat a l'enlairament, moviment i aterratge d'aeronaus.

AEROMODELISME: afició o esport aeronàutic consistent en la construcció i/o el vol d'aeromodels de petites dimensions.

AEROPORT: aeròdrom públic amb uns serveis i instal·lacions rellevants i una notable intensitat de trànsit aeri.

ALA DELTA: planador proper al parapent, que consisteix bàsicament en una ala en forma de delta de la qual es penja el pilot en posició horitzontal.

AUTOGIR: ultralleuger d'ales rotatòries a semblança de l'autogir de Juan de la Cierva, aeronau precursora de l'helicòpter modern.

AVIÓ: aeronau més pesant que l'aire capaç de volar per l'atmosfera, proveïda de grup propulsor i de plans sustentadors fixos.

AVIONETA: avió lleuger.

DELTA (*Dangerous*), espai aeri delimitat on, en determinats moments, es poden realitzar activitats perilloses per al vol, però que no en comporten la prohibició (exemple: activitat paracaigudista).

DRON: nom popular, de l'anglès *drone* (borinot), que s'aplica a un vehicle aeri no tripulat. En la seva versió militar, es denominen UAV (*Unmanned Aerial Vehicle*).

FIRST-TIMER: volador principiant de túnel de vent.

GLOBUS: baló aerostàtic consistent en un receptacle que conté un gas més lleuger que l'aire i una barqueta per als tripulants i instruments.

KITE SURF: esport que es basa a lliscar sobre l'aigua, sobre una taula *wakeboard*, estirat (mitjançant unes cordes, una barra i un arnés) per una vela o cometa (*kite*) que utilitza la força del vent per obtenir la tracció necessària.

PARACAIGUDES: vela que permet reduir la velocitat vertical d'un cos en caiguda o descens.

PARAMOTOR: un parapent al qual s'afegeix, a l'esquena del pilot, un petit motor amb una hèlix que li dóna autonomia per enlairar-se d'on vulgui, independentment de si és un lloc alçat o no.

PARAPENT: planador flexible basat en una vela a la qual està subjecte el pilot, de la mateixa manera que un paracaigudista al seu paracaigudes, i que permet enlairar-se i aterrar des d'un lloc alçat aprofitant els corrents tèrmics.

PEU (d'altitud): unitat de longitud anglosaxona equivalent a 0,304 metres, utilitzada en aviació per mesurar altituds.

PRO-FLYER: volador habitual de túnel de vent.

SPORT FLYER: paracaigudista expert que disposa de la titulació oficial corresponent.

TÀNDEM: salt (en paracaigudes, per exemple) unit a un instructor.

TRIKE: ultralleuger pendular o de dos eixos, consistent en una mena d'ala delta motoritzada, i de la qual penja un carro triangular per al pilot.

TÚNEL DE VENT: instal·lació on es genera un flux continu d'aire per fer estudis aerodinàmics (horitzontal) o per recrear la caiguda lliure (vertical).

ULM (*Ultra-Léger Motorisé*): ultralleuger de tres eixos, amb cabina i instruments, molt semblant d'aparència a una avioneta.

ULTRALLEUGER: avió d'estructura ultralleugera amb menys de 450 kg de pes a l'enlairament, ocupants inclosos.

VELER / PLANADOR: aeronau més pesant que l'aire, de gran superfície alar, sense motor, amb la qual es practica el vol a vela.

David Garcia Algilaga.

Els primers vols

Del 1912 a finals dels anys trenta,
un quart de segle prodigiós

La nostra terra, sobretot l'atramuntanat Empordà, ha estat, des dels inicis, escenari i bressol d'històrics episodis aeronàutics en blanc i negre que han servit per il·luminar camins a l'aire que molts enamorats de la llibertat del vol han decidit seguir.

>> *L'aviador Henry Tixier, amb el seu monoplà Blériot Gnome.*

DAVID GARCIA ALGILAGA > TEXT

L'enlairament de l'experiència aeronàutica gironina va tenir lloc a Figueres el 4 de maig de 1912. Aquell dia, milers de persones, vingudes de tot Girona i també de l'altra banda de l'Albera, varen reunir-se en uns oliverars per veure quelcom que mai abans havien vist i que es presentava modern i revolucionari: volar. En el marc de les Fires i Festes de la Santa Creu d'aquell any, el Comitè Permanent de Festes va contractar l'aviador francès Henry Tixier, acompanyat pel seu mecànic, perquè realitzés la que havia de ser la segona exhibició aèria de tot Catalunya. Tixier era un pioner de l'aviació i de l'emprenedoria en el món de l'aviació, ja que s'inscrivía en totes les proves que podia de les que es feien a Europa, i així podia afegir nous rècords a un currículum que li servia per oferir el seu producte.

Tixier va tenir un èxit que va donar el tret de sortida a la història aeronàutica empordanesa, com s'explica en el llibre *Tocant el cel* (2012). Aquella aventura de 24 anys

de recorregut, encapçalada per l'home de l'aviació a Figueres, Francesc Guillaumet, va créixer dins del projecte polític, social, cultural i econòmic dirigit pels republicans federals empordanesos de Josep Puig i Pujades, i va culminar el 1931 amb la construcció d'un camp d'aterratge a la vora del Manol i la constitució de l'Aeronàutic Club Empordanès (ACE).

El primer vol sobre la Costa Brava

L'any següent a l'esmentada festa d'aviació empordanesa, concretament el 7 de desembre de 1913, un altre aviador francès, M. Lucien Demazel, va protagonitzar un altre esdeveniment històric, el que ha estat considerat el primer vol a la Costa Brava, un vol entre Barcelona i la sorra de la platja de Sant Pol, a s'Agaró.

Per copsar la rellevància i magnitud d'aquell festival i d'aquell vol en el context dels inicis de l'aviació, hem de tenir present que l'any 1903 —menys d'una dècada abans de l'estrena gironina— havia tingut lloc el vol del *Flyer* dels germans Wright als

El 4 de maig del 1912, l'aviador francès Henry Tixier va fer a Figueres la que havia de ser la segona exhibició aèria de tot Catalunya

ARXIU CAN CARRERAS - CABANES D'EMPORDÀ

>> **La segona vegada que un avió va volar a Catalunya va ser a Figueres, el 1912.**
 Text original en el revers de la foto: «Primer vol d'aeroplà sobre Figueres».

Estats Units, considerat el primer vol complet de la història. Després d'aquella sortida americana, el centre de gravetat de l'aviació es va traslladar a aquella Europa anterior al 1914, i França es va convertir en una incubadora aeronàutica. Per aquest motiu no ens ha d'estranyar que fos a Bagatelle on va tenir lloc el primer vol d'un aeroplà a motor a Europa, el protagonitzat pel brasiler Santos-Dumont el 12 de novembre de 1906; que el primer vol a l'Estat espanyol, el de Can Tunis (Barcelona), el febrer de 1910, fos realitzat per un francès, Lucien Mamet; o que tant l'exhibició a Figueres del 1912 com el vol a la Costa Brava de 1913 fossin duts a terme per aviadors gals.

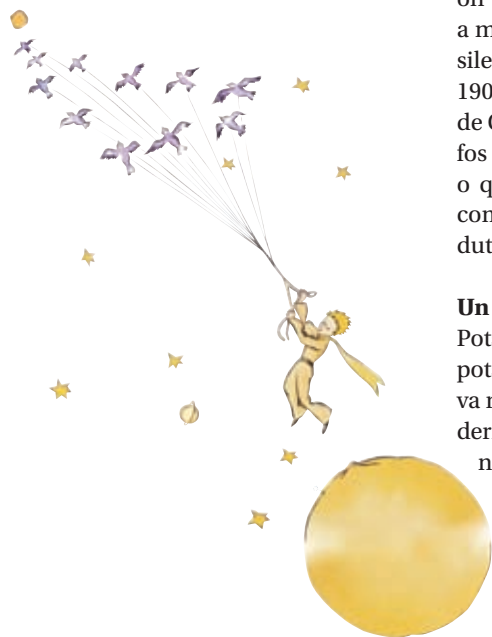
Un quart de segle amb molts de vols

Potser per aquesta proximitat geogràfica, o potser per innates inquietuds aèries, Girona va rebre durant un quart de segle vents moderns, de progrés i llibertat que es varen manifestar de forma festiva en molts punts del territori. Varen ser anys de festes d'aviació, i de visites aèries del pioner de l'aviació catalana, Josep Canudas; de xerrades aeronàutiques i d'exposicions de fotografia aèria, com la de Jo-

sep Gaspar sobre la Costa Brava a Figueres; d'excursions aèries i amaratges a Cadaqués; de construcció de camps d'aterratges i de constitució d'entitats aeronàutiques; de vols en planador, de passejos en avioneta, d'acrobàcies aèries, de ral-lis aeris, de batejos de l'aire, i de salts en paracaigudes com el d'un altre pioner, Pérez Mur; d'heroics aviadors com Joaquín Collar, i de vols històrics com el del *Cuatro Vientos* de Sevilla a Cuba; de creació i creixement de l'aerpostal *Latécoère*, que venia del nord i anava cap al sud amb avions pilotats per aventurers de l'aire com Antoine de Saint-Exupéry, el del *Petit Prince*; de col·laboracions amb l'aviació militar, i de beques, com la que va rebre Careaga, dels Serveis d'Aeronàutica de la Generalitat de Catalunya... En definitiva, temps de somnis d'alçada i projectes de futur entre festa i festa d'aviació.

Però tot d'una, amb un sobresalt, aquell somni va acabar amb l'inici d'una guerra, el 1936, que es va emportar un bagatge personal i material que no es va tornar a recuperar.

David Garcia Algilaga és historiador i autor de *Tocant el cel*.

El 1931 es construeix un camp d'aterratge a la vora del Manol i es constitueix l'Aeronàutic Club Empordanès (ACE) de Figueres

Caiguda lliure a Empuriabrava

Desafiar la gravetat: Empuriabrava és un dels destins *top* a escala mundial

Una campana blanca i arrodonida es va obrir sobre el camp del Manol el 7 de maig de 1934. Era el primer salt amb paracaigudes en cel empordanès. El *parachutista* era Francisco Pérez Mur, que formava equip amb l'aviador Guillem Xuclà, propietari del De Havilland DH-84 Dragon des del qual havia saltat, i es convertia així en el precedent involuntari i anecdòtic de la important activitat paracaigudista, de magnitud internacional, existent a l'Empordà avui en dia.

DAVID GARCÍA ALGILAGA > TEXT
SKYDIVE EMPURIABRAVA > FOTOS

Quan, a finals del anys seixanta, la urbanització Empuriabrava fou aprovada, els primers equipaments que s'hi van construir foren els canals i la pista d'aterratge d'un aeròdrom que havia de

ser una de les eines per convertir aquella marina residencial en un centre de turisme de luxe. Avui en dia, quasi mig segle després, amb una realitat que no s'ajustaria a les expectatives dels inicis, La Terra del Cel treballa per esdevenir un centre de turisme de qualitat directament relacionat amb el paracaigudisme, un motor imprescindible per a l'Empuriabrava del futur.

SkyDive Empuriabrava – The Land of the Sky

De SkyDive Empuriabrava només n'hi ha un. Es diu *The Land of the Sky*, i el seu esperit neix de la mateixa Costa Brava, fins al punt que el seu *Unic Selling Product* (USP), allò que pot oferir i els altres no, és un bocí d'aquest nostre país, la badia de Roses.

The Land of the Sky és l'actual denominació comercial d'un espai aeronàutic empordanès amb un bagatge llarg i profund que ha conegut altres propietaris i grans èxits. El darrer canvi de propietat va tenir lloc el 2012, quan uns capitalistes de Dubai van comprar la societat que gestionava l'aeròdrom i la seva activitat, i va començar una nova etapa que aprofitava l'experiència i els valors de les anteriors, introduïa millores per créixer en qualitat, i aportava inversions per fer realitat el salt desitjat.

Síntoma que el canvi no va ser traumàtic és la quantitat i qualitat del capital humà de l'etapa anterior, que segueix treballant en l'actual, i que representa un dels quatre pilars sobre els quals s'està edificant el nou

El salt qualitatiu més gran i revolucionari que ha viscut Empuriabrava en els darrers temps ha estat aconseguir una Delta de 17.500 peus

SkyDive Empuriabrava: el de l'experiència dels treballadors que contribueixen a la qualitat i a la seguretat. Els altres tres són la recerca de la millor qualitat possible de salt, la tecnologia aplicada als avions del centre, i la infraestructura d'aquest. El salt qualitatiu més gran i revolucionari que ha viscut Empuriabrava en els darrers temps, i que s'ha d'atribuir a la tasca de la nova gerència, ha estat aconseguir una *Delta* de 17.500 peus. Obtenir autorització oficial perquè els paracaigudistes saltin des d'una alçada superior als 5.000 metres —fins al 2014 el sostre permès era de 12.500 peus— ha significat un gran èxit diferenciador davant de qualsevol altre centre de paracaigudisme del món. Per altra banda, modernitzar la flota aèria de l'aeròdrom —la Pilatus PC-6, la Twinotter DH-C6, i la Beech BE-99— ha significat poder donar resposta als nous reptes d'altitud de treball i minimitzar el temps de les rotacions (dels 40 minuts que tardava un avió l'estiu de 1992 a ascendir fins l'altitud de salt i baixar s'ha passat als 16 a finals del 2015) amb la màxima qualitat i seguretat de la mà dels grans aviadors que les piloten. El quart pilar, el de les infraestructures, que ha de possibilitar tancar el cercle del projecte i oferir el producte a tot tipus de públic —tant si es vol saltar, com si es vol volar, com si es vol passar un temps d'oci respirant aviació— és el que actualment rep la principal dedicació. La gerència actual —en Jaume, en Peter i en *Kuri*, un català i dos suïssos—, una vegada les bases del nou projecte estan assentades, i després de tres anys de lluites amb una administració molt garantista però lenta i poc flexible, han iniciat aquesta darrera fase tirant a terra el mític edifici de la torre de control per aixecar els edificis del nou aeròdrom.

Aquesta és la plataforma —afavorida per un entorn privilegiat i un clima benigne, tot i la tramuntana!—, des de la qual s'ofereix a tot el món un espai per gaudir del paracaigudisme de qualitat amb seguretat, ja sigui iniciant-se en l'experiència acompanyat d'un expert mitjançant el Tàndem (producte comercial estrella de l'empresa, amb un 60 % de vendes dins de Catalunya), o saltant com a *Sport Flyer*, esportista amb llicència que paga entre 25 i 30 € per salt, una clientela que en un 95 % prové d'Europa, amb una clara tendència *in crescendo* de saltadors d'Orient: Qatar, Dubai o l'Índia. Des que

La base d'extinció d'incendis, un centre de manteniment, avionetes particulars i la mítica Cessna R-172 permeten que encara es pugui olorar aviació en estat pur

l'any 2011 es va rodar a l'aeròdrom *Zindagi Na Milegi Dobara*, una de les pel·lícules amb més èxit de Bollywood, viatjar fins a Empuriabrava s'ha convertit en una mena de pelegrinatge per als seus milers de fans.

Una base d'extinció d'incendis, un centre de manteniment aeronàutic, avionetes particulars i la mítica Cessna R-172, utilitzada per a vols d'iniciació, manteniment d'experiència o lloguer per a pilots privats, permeten que a Empuriabrava encara es pugui olorar aviació en estat pur, i que aquesta es converteixi en complement de la gran activitat paracaigudista que hi ha, i que hi haurà, a l'aeròdrom.

Windoors - Túnel de vent

L'any 2012 es va obrir al públic, a tocar de l'aeròdrom d'Empuriabrava, el primer túnel de vent de l'Estat espanyol. La ubicació no va ser fruit de la casualitat. Windoor Realfly naixia com a activitat lligada al paracaigudisme, i què millor que estar al costat d'un dels millors centres del món. Durant dos anys i mig va mantenir l'etiqueta *únic* de tot Espanya, i durant aquest temps ja

han passat pel túnel unes 700.000 persones d'una franja d'edat tan àmplia com la forquilla que hi ha entre els 4 i els 86 anys.

Windoors és una atracció i un esport, una instal·lació oberta a tots els públics, als professionals, als esportistes i a tota la família en general. Aquí rau, potser, el seu èxit, en haver transformat una activitat molt focalitzada en professionals del paracaigudisme (el túnel de vent és un centre d'alt rendiment

>>A dalt, a l'altra plana, badia de Roses. Únic selling product de l'Skydive Empuriabrava. A sobre aquestes ratlles i a baix a l'altra plana, formacions de rècord durant la caiguda lliure en cel empordanès. A sota, el túnel de vent de Windoor Realfly.

Windoors, el túnel del vent, és una atracció i un esport, una instal·lació oberta a tots els públics, als professionals i als esportistes

>> Windoor és una instal·lació també oberta a tota la família en general.

per al vol en caiguda lliure), en un esport i en una experiència a l'abast de tothom. El túnel de vent ha fet visible i assequible un esport que fins al moment estava aïllat en el cel.

Quatre turbines d'Airbus generen un corrent d'aire continu i regulable en un circuit tancat, creant un flux d'aire dins del túnel vertical amb una velocitat suficientment alta per enganyar la gravetat i permetre volar (dels 120 km/h per als *First Timers*, als 250 o 300 km/h per als *Pro Flyers*).

Després de tres anys de recorregut, Windoor ha evolucionat a una velocitat pròpia del vol, gràcies a l'aplicació d'una mentalitat oberta i innovadora que ha convertit una activitat que

ja existia en altres llocs d'Europa en un esport diferenciat del paracaigudisme. El nou esport de l'aire té molts seguidors, i les seves diverses modalitats en permanent desenvolupament provoquen una gran expectació de magnitud mundial gràcies a les noves tecnologies: en els darrers Wind

Games 2016, que es varen celebrar a Empuriabrava, on, per exemple, es varen realitzar coreografies volant al ritme de la música en temps real, es varen aconseguir audiències *on line* de 80.000.000 de persones!

Aquesta nova activitat, tot i no ser econòmica, ha demostrat arribar a tot tipus de públic, i es confirma com a bona inversió. Sergi Ponsa, el jove director de màrqueting i instructor a Windoor Realfly, manifesta que és un esport complet, divertit i molt segur, combinació amb la qual esperen seguir creixent —sobretot en el sector d'usuaris que veuen el vol com un esport més—, per poder oferir cada vegada a més gent l'oportunitat de tastar d'una manera fàcil i guiada les sensacions que proporciona. De moment, a finals de 2016, Windoor obrirà a Barcelona un segon túnel de vent que serà totalment complementari al d'Empuriabrava, i que demostra tant el seu ràpid creixement com el seu èxit. Les turbines de Windoor estan a màximes revolucions, i l'alcen cap al cel sense preveure quin pot ser el seu sostre màxim.

David García Algilaga és llicenciat en història, i pilot privat d'avió.

Després de tres anys de recorregut, Windoor ha evolucionat a una velocitat pròpia del vol

Volar! Però qui vola?

Els ultralleugers del camp d'aviació de Viladamat

Vam visitar les instal·lacions del camp d'aviació de Viladamat, interessats en el vol dels ultralleugers. L'ultralleuger és una manera de sentir-se com els pioners de l'aviació, artesans de l'aire. La visita ens va permetre conèixer els diferents tipus d'aparells i, per sobre, les característiques d'aquests petits avions, que amb les seves formes evocuen la dels ocells, segurament la imatge atàvica que va impulsar l'home a conquerir els cels.

>> Autogir.

JUAN JESÚS AZNAR > TEXT

R. PLA > DIBUIXOS SOTA L·LICÈNCIA CC-BY-SA

Va escriure el pilot d'aviació Antoine de Saint-Exupéry: «Aquí no es tracta d'aviació. L'avió no és un fi, és un mitjà». Aquest era el pensament que m'acompanyava fins a les instal·lacions de l'aeròdrom que regenta la família de Giuseppe «Pino» Pennacchio, un amant del vol en ultralleugers que es va instal·lar a Viladamat el 1999.

Ens rep Ivan Pennacchio. Al local, un grup d'alumnes estan preparant l'esmorzar previ a la classe. Ells compleixen el somni humà de volar, nascut en contemplar el vol de les aus i expressat per poetes i escriptors des de l'antiguitat clàssica: Homer, Horaci, Ovidi ja van descriure, en la seves obres, inspiradors vols ficticis.

L'aviació contemporània és un prodigi de l'enginyeria, una tècnica sofisticada que ha perdut part de la seva mitologia, de la seva ficció i de la seva poesia. O tal vegada no. Si parlem d'aviació comercial, de línies aèries o d'avions d'ús militar, segur que aquests vols han perdut part de la mística de volar.

No obstant això, en el vol amb ala delta, amb planadors o ultralleugers, hi ha encara espai per a l'èpica, per a la percepció detallada de les geometries fractals de la terra i la mar i per a la intuïció de la solitud enmig dels aires.

L'Ivan fa una explicació detallada de les activitats que fan a Airsport Viladamat. Aquest camp d'aviació s'ha convertit en un referent dels ultralleugers motoritzats a Catalunya. I alhora té una gran projecció com a aeròdrom: és operatiu tot l'any, compta amb hangars individuals i comunitaris, un local social per als pilots, un taller mecànic per reparar, revisar i mantenir els ultralleugers i una escola de vol que gestiona l'empresa Aereservice Viladair.

La informació flueix cap a detalls més administratius. Si hom vol volar necessita treure's el carnet de pilot. Igual que els permisos de conduir automòbils, n'hi ha de diverses categories: es pot donar el cas de tenir el carnet de pilot d'avioneta o d'aviació comercial i no tenir el permís per volar en ultralleuger. Això sí, a aquell qui té una titulació superior a la requerida, obtenir el permís

L'aviació contemporània és un prodigi de l'enginyeria, una tècnica sofisticada que ha perdut part de la seva mitologia i de la seva poesia. O potser no

>> Viladamat, espai ULM (muntatge, reparació, vol i formació).

per pilotar un ultralleuger d'ales flexibles o d'ales rígides només li costarà unes hores de pràctica i d'adaptació a aquests aparells.

Aquests avions portàtils són d'una o dues places i poden tenir un pes màxim de 450 quilos quan alcen el vol, comptant passatge, combustible i la nau mateixa. Els motors són de gasolina i de baix consum, com el motor que va construir Alessandro Anzani: de dos temps i tres cilindres en «V».

L'hangar col·lectiu dels ultralleugers

L'Ivan ens acompanya després a hangar col·lectiu, a veure diversos models d'ultralleugers. Allà contemplem un bon nombre d'ales delta amb motor, és a dir, unes ales planadores subjectes a una mena de petit cotxe amb els seients en fila, les rodes del tren d'aterratge disposades com les d'un tricicle, i el motor, de dos o quatre cilindres i de 50 a 100 cc, refrigerat per aigua. El morro de l'ultralleuger és aerodinàmic i en forma de con. Una petita coberta exterior de la cabina tapa l'armadura de tubs; a l'interior, davant del pilot, hi ha la instrumentació i la barra del timó de direcció. Entre els models d'ultralleugers, hi ha els d'ales rígides i fuselatge tancat o ala flexible, encara que actualment abunden més aquells que tenen aparença d'avionetes, amb una aviónica completa i moderna i unes bones prestacions.

El vocable «ultralleuger» s'ha imposat al de microlleugers o petites avionetes, fins i tot al nom de monoplà, que va emprar un dels pioners de l'aviació, el pilot brasiler Alberto Santos-Dumont. Sigui com sigui, aquesta denominació és la utilitzada als Estats Units i a Austràlia i, a més, és la que ha estat acceptada internacionalment. Els materials que s'utilitzen per construir els ultralleugers són l'alumini, el plàstic, la fibra de carboni i el dacró, entre altres materials lleugers, resistents i segurs: hi ha hagut pocs accidents d'ultralleugers. Qualsevol pilot sap que si el vent supera els 80 quilòmetres per hora és millor no arriscar-se a volar, i si algú ho fa és un pilot molt experimentat, tot i que resulta més prudent quedar-se en terra a esperar condicions més favorables.

L'hangar de la família Pennachio

Des de la mitologia, amb Cupido alat, Mercuri el d'ales als peus i altres divinitats i herois capaços de volar, hem passat a fe realitat monoplans, biplans, triplans, hidroavions i avions amb motors d'hèlix o reactors. En poc més d'un segle l'avió s'ha convertit en un mitjà de transport quotidià

Tot i que també té una gran projecció com a aeròdrom, el camp d'aviació de Viladamat s'ha convertit en un referent dels ultralleugers motoritzats

i segur. Però d'aquell anhel i somni aconseguit ens queda la llibertat del vol en ultralleuger. I precisament aquests petits avions, a les nostres comarques, són construïts o muntats i reparats artesanalment en camps d'aviació com el de Viladamat.

Hem arribat a l'hangar familiar dels Pennacchio. Quan s'obre la porta, el primer que contemplem és una autocaravana. Al seu costat hi ha l'ultralleuger del nostre amfitrió i, darrere, un autogir blanc amb el qual Giuseppe «Pino» Pennacchio surt a volar. Les preguntes surten totes soles: és perillós volar en un autogir? S'hi poden recórrer grans distàncies? Aterra com un

helicòpter? Pot caure en barrina? Pacient, l'Ivan ens comenta que un autogir no entra en pèrdua i per tant no cau en barrina, pot volar a poc a poc i, si el vent l'ajuda a mantenir-se en l'aire en vol estacionari, necessita uns pocs metres per envolar-se i per aterrar. Fins i tot pot fer-ho parat sobre la vertical. Són àgils i segurs, i poden volar amb vents forts, tot suportant ràfegues que impedirien volar a un ultralleuger. Juan de la Cierva, l'inventor de l'autogir, deia dels aeroplans: «L'aeroplà és un instrument de transport meravellós, però no és humà; s'aparta, fonamentalment, de l'experiència humana, i només ha arribat al magnífic grau de desenvolupament gràcies a l'esforç enorme de tants enginyers i el valor i sacrifici de tants de pilots».

>> ULM, ultralleuger cabinat.

Tornem al local social. Entrem per saludar i acomiadar-nos. Al fons, hi ha Giuseppe «Pino», l'home que ha inoculat el virus dels «aerotrastornats» —els homes i dones apassionats pel món de l'aeronàutica— al seu fill.

De tornada, escolto al cotxe una peça de Joan Manuel Serrat composta a partir d'uns versos de Miguel Hernández. «*Un ser ardiente, claro de deseos, alados, / quiso ascender, tener la libertad por nido, / quiso olvidar que el hombre se aleja encadenado, / donde faltaban plumas puso valor y olvidó*». Aquests versos em semblen el millor resum del somni de volar fet realitat.

Juan Jesús Aznar és periodista.

Monoplans, biplans, triplans, hidroavions, avions amb motors d'hèlix o reactors... en poc més d'un segle l'avió és un mitjà de transport quotidià i segur

TOBY BRONWICH

Reproduccions a cop d'estel

L'empordanès Noè Font compagina la passió pel kitesurf amb projectes audiovisuals

Noè Font és un destacat competidor de kitesurf, que als 16 anys s'ha fet seus els campionats de les seves categories. Durant l'any, aquest noi d'Empuriabrava volta pel món per trobar el vent més adequat per practicar els seus trucs amb la planxa i l'estel al damunt del mar, i gràcies a la seva passió ha descobert l'afició pels audiovisuals amb projectes que està donant a conèixer.

LLUÍS RIBERA > TEXT

>> *Noè Font fent acrobàcies entre el vent i l'aigua.*

«He estat rodejat d'avions, ales i estels. Era previsible que acabés practicant algun d'aquests esports». Ho explica Noè Font, que té la vida lligada a l'estel des dels nou anys, quan es va introduir per primer cop a l'aigua per practicar kitesurf arran de l'escola que el seu pare, Santi Font, va crear a Empuriabrava. Ara, aquest empordanès de 16 anys volta pel món per practicar el seu esport favorit amb una planxa i un estel, i aquest estil de vida l'ha empès a iniciar altres projectes, com els audiovisuals. «L'any passat va ser diferent als anteriors. Vaig concentrar-me més a gravar per a unes pel·lícules en lloc de seguir la competició», explica l'empordanès. Tot i això, va vèncer en el Campionat d'Espanya i en el Wake&Air Contest a França, a més de participar a una prova del Mundial, a Tarifa, com a invitat. Aquest 2016, aspira anar a la Triple-S Invitational.

Font ha iniciat l'any a Palawan (Filipines), competint, i a Perth (Austràlia), gravant el seu pròxim projecte amb uns companys, però no s'aturarà aquí perquè visitarà la República Dominicana i els Estats Units. Ara bé, el seu punt favorit és Brasil: «És el

lloc per excel·lència, fa vent dia i nit tot l'any. Hi anem a la tardor perquè sabem que allà és on progresses de veritat». A casa, però, també té algun lloc per entrenar-se, com «la Rubina, Sant Pere Pescador i Pals», malgrat que —diu— a «Catalunya el kitesurf està molt restringit per unes normatives que el mantenen en zones molt petites i amb tarifes molt elevades». Font defineix d'aquesta manera la seva terra: «L'Empordà és un lloc genial per navegar. A la primavera i estiu tenim la marinada i el garbí, que són els millors vents, però tampoc ens podem oblidar de la tramuntana, que bufa fort tot l'any i fa de la comarca un lloc especial. En tenir diferents tipus de vent amb diferents forces i direccions et pots adaptar al que sigui a l'hora de competir en diverses condicions».

Una família de campions

A la marina residencial d'Empuriabrava hi segueix vivint la seva família, i si bé Font es passa l'any voltant pel món, «entre viatge i viatge procuro tornar a casa com a mínim una setmana». Allà, es retroba amb la seva germana petita, Nina Font, que li ha seguit els

La Rubina, Sant Pere Pescador i Pals són uns bons llocs per practicar el kitesurf malgrat que estigui molt restringit

VINCENT BERGERON

passos: «És genial poder anar a navegar junts. Està progressant ràpidament. L'any passat va venir a Brasil amb tots els altres *riders* i li ha anat molt bé per entrenar i estar a punt per a la temporada». I és que ambdós germans de ben segur recordaran l'estiu del 2014, quan van coincidir en el mateix Mundial júnior celebrat a Sant Pere: Noè va ser primer, i Nina segona. «Va marcar un abans i un després i va posar el meu nom en el mapa del kite. Gràcies a esdeveniments com aquell he aconseguit suport de les marques per arribar on sóc ara», recorda. Seguint en aquesta línia, i sobre si es pot guanyar la vida amb aquest esport, Noè afirma: «Sí, has de saber vendre't com a producte i tenir una estratègia de màrqueting. En uns anys espero poder representar alguna altra marca fora de la indústria del kite, i amb més pressupost i projectes més grans. Actualment el meu patrocinador principal és la marca de cometes amb què navego, North Kiteboarding, i també estic amb ION, de roba i accessoris, i amb Ocean, d'ulleres de sol».

Al campió d'Europa júnior del 2014 la modalitat que se li dona millor és «el freestyle, que és la més popular, però últimament

estic molt enganxat al wakestyle, que implica navegar en obstacles com baranes i rampes, tal com es fa en l'skate, snow o wake».

La clau per ser un bon *rider* és, per a Font, «dedicar-hi molt temps i ganes. Molta gent creu que s'ha de tenir certa forma física, però és un esport molt tècnic, amb molts de detalls com el vent, el mar i sobretot el material, que has d'entendre molt bé com funciona. Un cop has après a navegar, a partir d'allà només hi ets tu i la cometa».

Però, com s'ho manega un jove de 16 anys per compaginar els estudis quan no té un lloc fix? «Estic estudiant Batxillerat a distància, a l'Institut Obert de Catalunya, i després vaig a fer exàmens presencials al final de cada semestre. No hi ha privilegis o punts de més per ser esportista».

Quan acabi, té clar per on es vol encaminar: «Sóc un gran apassionat del cinema i la fotografia. Si hagués d'estudiar alguna carrera escolliria la de cinema. Està molt bé compaginar-ho amb el kite, i ho trobo molt interessant».

Lluís Ribera és periodista esportiu.

>> Noè Font practicant kitesurf el novembre passat a Taiba, Brasil.

L'estiu del 2014 Noè Font i Nina Font, germans, van coincidir en el mateix Mundial júnior celebrat a Sant Pere. Ell va quedar primer; ella, segona

Tipus magnífics i màquines voladores

Un recorregut per algunes de les múltiples maneres de volar que podem trobar pels aires del territori

Avui en dia hi ha molta gent a les nostres contrades que viu l'afició aeronàutica de moltes i molt diverses maneres, sempre amb rigor i mètode, sempre amb passió. A través d'iniciatives individuals o col·lectives, lúdiques o empresarials, volar a Girona és una realitat per a molta gent.

JOAN MANUEL SOLDEVILLA > TEXT
JOSEP MARIA DACOSTA > FOTOS

>> Colomers és punt de partida de vols amb globus.

A mitjan anys seixanta, quan l'aviació i la seva cosina, l'astronàutica, van fer un salt extraordinari que va canviar de manera definitiva la nostra concepció de l'espai —el món es va fer petit— i del temps —els dies de viatge es van convertir en hores—, la indústria del cinema va voler homenatjar els pioners d'aquest món amb una pel·lícula que va esdevenir un èxit, *Those Magnificent Men in their Flying Machines*. El film es va estrenar a Espanya amb una traducció absurda i incomprensible que, suposem, es volia comercial: *Aquelles chalados con sus locos cacharros*; un títol que no feia justícia a la pel·lícula però que, sobretot, semblava oferir una visió gairebé grotesca d'aquells visionaris que van ajudar a canviar el món.

Ben entrat el segle XXI, encara hi ha molta gent que viu la passió d'enlairar-se en les seves màquines voladores, tipus magnífics que es troben per volar amb ginyes estranys i sorprenents, aparells que poden ser des-

comunals o ben petits, que es mouen amb benzina, electricitat o vent, que aterren amb dolçor o cauen de manera inesperada, que bateguen amb l'impuls del vent o que el controlen; tipus magnífics que mantenen l'esperit d'aquells pioners capaços d'imaginar-se solcant els cels.

Globus vernians

Es fa difícil veure la majestuosa presència d'un globus aerostàtic surant entre les boirines del matí i no recordar les novel·les de Verne; *Cinc setmanes en globus*, evidentment, però molt especialment les pàgines inicials de *L'illa misteriosa*, de les millors que va escriure aquest gegant de la literatura popular. L'evocació no és gratuïta: els globus poden millorar els materials i els cremadors, les teles i les cistelles, però, en un sentit general, un viatge en globus d'avui no és molt diferent del que podíem realitzar fa cent anys: aire calent, una tela que s'infla, una cistella que s'enlaira i un trajecte obert als impulsos, a voltes atzarosos, a voltes previsibles, dels vents.

Ben entrat el segle XXI, encara hi ha molta gent que viu la passió d'enlairar-se en les seves màquines voladores

Avui en dia hi ha un petita però sòlida infraestructura turística d'empreses que gestionen excursions en globus; de fet, el viatge està a l'abast de tothom que vulgui evocar els pioners dels pioners. Només cal matinar i reservar plaça; i això sí, esperar que les condicions climatològiques permetin l'enlairament. Les vuit del matí és una bona hora per trobar-se amb Joan Viñas, que condueix l'empresa Globus Empordà des de ja fa un bon grapat d'anys. Aquesta és l'hora que arriba als llocs condicionats per a l'enlairament i on, amb el seu equip, comença el prodigiós procés de desplegar i inflar el que és, pròpiament, el globus. Poques vegades la preparació d'un esdeveniment és tan espectacular com l'acte en si, però veure com comença a prendre volum l'enorme massa de tela i com a poc a poc es redreça i comença a tibar de la barqueta és gairebé tan fascinant com emprendre el vol i allunyar-nos del terra. Viñas, que té estudis de filosofia, és un apassionat del vol en globus, i no podem dir del cert si hi ha

una relació causal en aquesta circumstància. No són estranys els filòsofs apassionats per l'astronomia, ni els escriptors que han estat pilots: el vol, el cel i els astres, no hi ha dubte, ens apropen al coneixement.

El globus s'infla mentre arriben els excursionistes, el dia s'aixeca, els pilots donen instruccions mentre distribueixen la càrrega humana a la barqueta: es comprova la direcció del vent i es formula un vaticini sobre quin serà el destí. Quan es viatja en globus mai se sap on anirà a petar en acabar la travessia. L'experiència pot ajudar a predir zones més o menys aproximades, però mai el lloc exacte on aterrarà l'aparell: qui sap si al mig d'un camp, a tocar d'un caminó o ben a prop d'una casa. Tot es prepara amb meticulositat i precisió, i Viñas recorda les moltes excursions amb globus que l'han dut des del Kilimanjaro a creuar l'Amazònia. En ell reviu l'esperit vernià més pur, l'aventura que el va dur a creuar el Bàltic en un viatge increïble en què el mar, immens, va mantenir durant hores els experimentats

>> *El Fitó, a la serra de Rodes, un trampolí per llançar-se al cel.*

Avui en dia hi ha un petita però sòlida infraestructura turística d'empreses que gestionen excursions en globus

>> *Escalfant motors:
l'aire calent elevarà el globus.
A baix, l'aeromodelisme
sedueix grans i petits.*

expedicionaris que hi participaven amb l'ai al cor fins que van poder dir: «Terra!».

S'enlaira el globus, i el moment és magnètic i hipnòtic. Som a l'Empordà, però és tan emocionant com si ens preparéssim per creuar el canal de la Mànega, Madagascar o el desert del Sàhara. Quan saludem els viatgers que s'allunyen del terra fins a un destí inconcret, tot Verne, tota l'aventura, tot el romanticisme de la tecnologia es concentra en aquell instant.

Veles e vents

El parapent és una disciplina estranya. Per a valents. Tot comença amb un penya-segat i una decisió: quin és el millor moment per llançar-se al buit? Cal prendre impuls per una petita rampa natural a tocar del monestir de Sant Pere de Rodes i, ben equipats, viure el moment màgic i únic de sentir com ens llancem i ens elevem pels aires. Si això no és volar, realment poc li falta.

Elies Vidal es dedica al parapent des de fa molts anys, i és un expert en la matèria. En totes les disciplines l'experiència és un grau, però en el parapent, les hores de vol —i aquí l'expressió té el seu sentit més literal— esdevenen el millor company de viatge perquè en aquest camp cal una vigilància constant de l'aparell i de la situació. Cal controlar els vents, les bosses d'aire calent que es formen, saltar d'una a l'altra, deixar-se gronxar, saber entendre el canvis imminents que es poden produir, gestionar amb intel·ligència els recursos del parapent, moure amb habilitat els fils —aquí també en el seu sentit més literal— que permeten el control de l'aparell, ensumar els imper-

Elies Vidal es dedica al parapent des de fa molts anys, i és un expert en la matèria

ceptibles elements que permeten predir una modificació de les condicions atmosfèriques, entendre quan cal ser prudent i quan és necessari avortar un enlairament, encara que sigui a pocs metres del buit i haguem emprès ja la cursa que ens ha de portar entre els núvols.

Quan tenia quinze anys, Elies Vidal va viure una experiència única practicant paracaigudisme. Correctament equipat, es va llançar des d'una avioneta i, a més de 100 km per hora, en caiguda lliure, va veure com no es desplegava el seu paracaigudes. Van ser uns segons inoblidables, d'una tensió extrema, uns instants esfereïdors durant els quals l'única cosa en què va poder pensar va ser activar correctament el d'emergència. Tot va acabar bé, però en aquells segons va aprendre que només ens podem enfrontar al cel amb la millor preparació i amb una alta dosi de sang freda.

El vol en parapent és una experiència única, plaent, però que exigeix un control constant. Potser hi ha segons en què podem deixar-nos bressolar pels vents, i fruit del paisatge d'una manera privilegiada. Si no la portem al casc podem treure la càmera i fer alguna foto única, però són breus moments, perquè l'experiència exigeix una atenció permanent. Asseguts a la cadira voladora, la nostra ment, i també les nostres emocions, es concentren de manera intensa a supervisar el vol resseguint els corrents tèrmics, aprofitant-los perquè ens elevin i ens permetin, després, planar a una velocitat serena. Cal conèixer els vents i controlar les veles que ens enlairen i ens condueixen pels aires, buscar un equilibri entre la injecció d'adrenalina que suposa volar, la fascinació que ens produeix el paisatge que ens envolta i el control, metòdic i ahora intuïtiu, de les condicions que acompanyen la nostra experiència. Si aconseguim aquest punt de perfecció, volarem feliços.

La taverna dels pilots

És de matinada, i un grup de pilots es troben en un petit hangar. Fa fred, però el cafè acompanya la trobada. Tots són experts i acumulen moltes hores de vol. El bon ambient, la gresca i la platxèria no amaguen un cert neguit que els envolta: la imminència dels enlairaments sobrevola la sala. Tots estan pendents de les condicions climato-

lògiques, de si avui serà un bon dia per volar. Tots comenten les darreres acrobàcies, els nous ajustaments a les seves naus, les anècdotes dels últims enlairaments. Recorden també els avions caiguts.

No són pilots de la RAF preparats per emprendre una acció contra els atacs de la Luftwaffe. No som en una base nord-americana a Corea esperant les indicacions de la missió. Som al pla de Martís, ben a prop d'Esponellà i a tocar de l'antic camp d'aviació dels temps de la República. Els nostres pilots són membres de l'esquadrilla de la CAGIP, el Club d'Aerodelisme Girona. Cada diumenge al matí es troben i esmorzen plegats abans

d'emprendre els seus vols amb els avions i helicòpters —i, darrerament, drons— que guarden a casa seva.

Joan Fuentes és membre de l'associació des de fa molts anys, i pot recordar com ha anat evolucionant la passió per l'aerodelisme al llarg de les darreres dècades. Recorda com, ja als anys cinquanta, per les Fires de Figueres es feien exhibicions amb els rudimentaris avions de llavors, que només podien fer uns recorreguts circulars en estar connectats amb cables. Evoca la revolució que van suposar els aparells de ràdio-control i com, els darrers anys, s'ha anat esvaint la figura de l'aficionat constructor que muntava peça a peça l'avió, substituïda per la d'aquell que pot comprar a preus molt assequibles avions de porexpan que poden efectuar les millors acrobàcies imaginables.

El món canvia de pressa, i el de l'aviació —i, en conseqüència, el de l'aerodelisme— encara més. Però al peu de la magnífica pista que té l'associació, mentre es comparteix una animada conversa amb els companys, es valora com gira el vent, es comenten les noves adquisicions i les darreres millores tècniques, s'envolen els avions i es controlen des de terra, l'esperit dels Wright, Lindbergh, Earhart, Collar o Saint-Exupéry sembla reviu amb la intensitat dels temps dels pioners.

Joan Manuel Soldevilla
és escriptor.

>> *L'aeròdrom de Pla de Martís: petits artefactes i grans emocions.*

Cada diumenge al matí els pilots de l'esquadrilla de la CAGIP es troben al pla de Martís i esmorzen plegats abans d'emprendre els seus vols

AENA

Aviació internacional i professional

Del primer vol a l'aeroport Costa Brava

L'aviador Lucien Demazel va fer, el 7 de desembre de 1913, el que ha estat considerat el primer vol a la Costa Brava. Va volar des de l'hipòdrom Casa Antúnez (Barcelona) fins la platja de Sant Pol (s'Agaró / St. Feliu de Guíxols), amb motiu d'una iniciativa patrocinada per la indústria farinera local. Cinquanta anys després, el 1963, autoritats polítiques, representants del sector turístic, membres del l'aviació esportiva i premsa gironina varen commemorar aquell vol amb un acte que va tornar a reunir, a la mateixa platja, l'aviador francès i la pubilla que li havia donat un ram de flors mig segle abans en el mateix escenari. Va ser un acte emotiu en què va tenir cabuda la reivindicació d'un aeroport per a la Costa Brava, que es considerava necessari per potenciar l'economia en general i el sector turístic en particular.

>> *LEGE: aeroport internacional de la Costa Brava.*

DAVID GARCÍA ALGILAGA > TEXT

En ple 2016, havent-se acomplert ja el centenari del vol de Demazel —que crec que es va celebrar tan poc com el de Tixer a Figueres de l'any 1912—, i més de mig segle després de la reivindicació gironina, la realitat és que estem a un any vista del cinquantè aniversari de l'aeroport Girona - Costa Brava, una eina per al territori, base d'escoles de pilots, i porta internacional d'entrada i sortida de milers de persones cada any, amb una repercussió territorial molt superior a la somniada inicialment.

El potencial aeroport de la Costa Brava i més enllà

L'aeroport Girona - Costa Brava (LEGE en nomenclatura aeronàutica) va començar a dibuixar-se el 1957 quan la Diputació de Girona va iniciar les gestions pertinents per establir un port aeri al sud de la ciutat de Girona. Es va inaugurar oficialment l'abril de 1967.

La seva activitat sempre va estar per sota del seu potencial, amb uns 500.000 passatgers anuals, fins que l'any 2003 la companyia de baix cost Ryanair va apostar per Girona i va convertir el seu aeroport

L'activitat de l'aeroport Girona-Costa Brava sempre va estar per sota del seu potencial, fins que l'any 2003 la companyia de Ryanair va apostar per Girona

MUR

en la seva primera base espanyola, i en el quart europeu en importància per a la companyia irlandesa. L'aposta de Ryanair va revolucionar immediatament l'aeroport gironí: el 2003 els passatgers ja varen superar el milió i mig, i ja no varen parar de créixer fins arribar als més de 5,5 milions l'any 2008. La línia aèria de baix cost no només va permetre que Girona es convertís en porta d'entrada internacional a la Costa Brava, Girona i Barcelona. També va permetre, mitjançant uns preus assequibles i populars, que els gironins viatgésim molt més en avió i participéssim així, potser inconscientment, en una democratització de l'ús de l'aviació comercial.

Però la crisi, i les consegüents maniobres dels irlandesos, van frenar en sec aquest creixement. Actualment, l'aeroport, que compta amb unes infraestructures excel·lents després de les grans inversions realitzades per AENA en els darrers anys, ha perdut moviment dràsticament, i ha tancat el 2015 amb 1,7 milions de passatgers.

Tot i això, les perspectives oficials són optimistes. Entesa la situació actual com a conjuntural, tenint com a actiu la qualitat de la infraestructura i la tecnologia amb

què l'aeroport compta actualment, i amb la seguretat que es troba en un territori ric en actius (en un radi de 90 minuts, per exemple, hi ha una població de set milions de persones), el futur està garantit. Té fixats com a objectius convertir-se en el segon aeroport català, en el primer del sud de França, i en una instal·lació aeroportuària complementària a la de Barcelona.

El treball diari per aconseguir les seves fites es basa a potenciar els punts forts i exhibir les característiques que el fan competitiu: un producte diferenciat, senzill i amb un exigent certificat de seguretat aplicat, a un preu atractiu, amb interessants incentius per a les companyies, que genera escales curtes, àgils i còmodes en un territori ben comunicat amb una oferta molt variada.

Exhibint aquest múscul, el seu director, Lluís Sala, home accessible i de discurs ponderat, manifesta que l'aeroport pot estar segur de si mateix, i està convençut que és un element que suma com a eina útil per al territori —que ja supera els límits de la Costa Brava, atès que arriba a França, al Pirineu i a Barcelona—, perquè aquest generi la màxima demanda possible, i, així s'alimenti cada vegada més aquest cercle generador de ri-

>> *«L'aviador francès Lucien Demazel aterra en un camp prop de Sant Feliu de Guíxols.»*

**Entesa la situació actual com a conjuntural,
i tenint com a actiu la qualitat de la infraestructura,
les perspectives oficials són optimistes**

quesa que uneix mitjançant un lligam molt fort, indispensable, territori i aeroport.

Amb els objectius fixats i amb el perfil definit —un perfil en el qual l'aviació privada quasi no té cabuda—, i amb un cinquantè aniversari a la vista, l'aeroport de Girona torna a enlairar-se amb la ferma convicció que la manera de progressar és sumant els esforços de tots els implicats. Esperem que tots plegats, especialment Ryanair, tot i que la intenció de l'aeroport és diversificar al màxim les companyies que hi operen, tinguin la mateixa voluntat d'entesa per a un futur comú que els hauria de beneficiar a tots. El temps ho dirà.

Una escola gironina de pilots

Aerbrava és una escola de pilots d'avió, tant privats com professionals, amb seu a Girona —no és l'única—, amb una política d'empresa basada en la qualitat, proximitat, flexibilitat i sostenibilitat.

Els seus dos socis, en Jordi i en Joaquín, professionals de l'aviació amb moltes hores de vol acumulades, varen emprendre aquesta aventura en pedagogia aeronàutica en plena època de crisi, decidits a viure de l'aviació aplicant a la seva empresa una filosofia de vida que els permetés avançar dia a dia, obligant-los a realitzar una bona feina per tenir uns bons resultats.

<< Cockpit de darrera generació per formar pilots en el cel gironí.

Les bogeries i conseqüències de la darrera crisi, sumades a les mesures de caire econòmic i burocràtic d'AENA, han fet que el panorama de l'aviació a Girona —com a la resta de l'Estat—, durant els darrers anys, hagi patit una depressió important que es manifesta en la quasi eliminació del pilot privat, la disminució de la demanda professional d'aviació, i una caiguda del trànsit aeri. En aquest escenari és on Aerbrava va néixer, on ha crescut, i on està madurant per poder encarar amb solvència la nova etapa aeronàutica que ha d'arribar. Després d'anys en què les companyies d'aquí s'estavellaven, les companyies amb base a Girona eliminaven rutes i els pilots havien de marxar a Orient per poder volar i agafar experiència, ara tot sembla pronosticar que l'aviació s'està despertant. És un sector que va per davant de tot, diuen. Abans de la crisi, l'aviació ja la va començar a patir, i ara, quan tot comença a remuntar, ja dóna símptomes de moviment. Les previsions són tan bones, des d'un punt de vista aeronàutic, que es creu que no hi haurà suficients pilots i instructors per donar resposta a la demanda. Per una banda hi ha l'edat dels actuals pilots. Tenint en compte que aquesta és una professió relativament nova, en els propers anys s'espera un elevat nombre de jubilacions a escala mundial. I per una altra hi ha la recuperació del trànsit aeri, tant comercial com de càrrega, que torna a enlairar-se suaument. Tant una cosa com l'altra auguren bons temps per als pilots, i podrien indicar també bons temps per a l'aviació a Girona, i a Espanya en general, però tot i això els auguris són incerts per bé que contenen grans dosis d'optimisme.

La que sí està preparada per a la nova conjuntura, fins i tot per créixer, tot i que mesuradament per no perdre els valors que l'han convertit en l'escola gironina de referència pel que fa a la instrucció i a l'examinació, és Aerbrava. Ofereix un gran ventall de titulacions aeronàutiques, des de pilot privat d'avió (PPL) fins a pilot comercial (CPL), que permetria accedir a la formació de pilot de línia aèria, passant per pilot de drons. Per fer-ho disposen d'instal·lacions a Girona per realitzar la formació teòrica, i d'una avioneta Cessna 172 RG1000 en propietat, més un bimotor DA-42 disponible,

Aerbrava ofereix un gran ventall de titulacions aeronàutiques, des de pilot privat d'avió fins a pilot comercial

AENA

amb base a l'aeroport de Girona-Costa Brava (LEGE) per fer pràctiques d'hores de vol.

Per oferir el producte desitjat, Aerbrava ofereix, com a màxim, dos promocions anuals molt reduïdes. Els que fins ara han optat per formar-se com a pilots a la seva escola tenen un perfil molt variat: joves de 16 anys que comencen a estudiar la teòrica del pilot privat per poder obtenir aquesta titulació als 17; treballadors que van realitzant el curs de transports al ritme que els permet la seva economia; gent que només es vol treure el pilot privat per gaudir del vol (una minoria); universitaris que combinen els seus estudis amb la formació com a pilot...

El factor econòmic (des dels 12.000 euros del PPL fins als 70.000 del CPL), i el factor dedicació/temps (des de les 45 hores de vol i uns quatre mesos de curs del PPL fins a les 200 hores i els dos o tres anys d'estudis del CPL), són els dos elements determinants per decidir-se a iniciar la formació aeronàutica. Aerbrava sap que són dos components importants, i per això ofereix des de cursos en línia (més econòmics) fins

a ritmes de treball particulars (cursos més o menys intensius), passant per una flexibilitat econòmica molt empàtica.

Tothom té cabuda en aquesta escola, la qual s'enorgulleix de dir que tots els seus exalumnes, amb esforç i sacrifici, i també amb paciència, actualment estan treballant de pilot.

David García Algilaga
és llicenciat en història.

<< Girona-Costa Brava, aeroport senzill però amb un exigent certificat de seguretat aplicat.

En la seva oferta de productes, Aerbrava inclou un màxim de dues promocions anuals a preu molt reduït

Drons, la mirada celestial

La novetat dels darrers anys en l'aeronàutica exigeix formació i control legal

El món de l'aeronàutica ha patit un veritable trasbals els darrers anys des de la irrupció dels drons, uns ginyos nous que han esdevingut un fenomen mediàtic i global i que han estat utilitzats com a armes de destrucció d'extrema precisió o com a darrera joguina de moda per regalar als nebots.

JOAN MANUEL SOLDEVILLA > TEXT

<< Els drons ofereixen un ventall de possibilitats insospitades.

Darrere els drons hi ha tot un món complex, no només una tecnologia de darrera generació en permanent evolució sinó una legislació que intenta regular quin ús es fa d'aquesta nova andròmina en l'espai públic. Si fins fa quatre dies les visions que els novel·listes, dibuixants i cineastes donaven del futur, amb espais urbans permanentment sobrevolats per artefactes voladors, semblaven fantasies que no s'havien fet realitat, mirades imaginatives que en ple segle XXI no s'havien acomplert, l'arribada dels drons ha començat a fer possible aquesta ficció. *Blade Runner*, *El cinquè element*, Philip K. Dick o Jean Claude Mézieres ja van imaginar un món on l'espai aeri era ocupat permanentment per una constel·lació d'aeronaus. Fins

fa quatre dies somrèiem pensant que eren visions fantasmagòriques, impossibles. Avui hem descobert què significa la paraula visionari.

La popularitat dels drons —nom procedent de l'anglès *drone* («borinot»)— ha estat tan vertiginosa que els gestors de la cosa pública s'han vist obligats a teixir una legislació molt sòlida i restrictiva. Un dron pot ser una joguina domèstica, com dèiem, però també

La popularitat dels drons ha estat tan vertiginosa que els gestors de la cosa pública s'han vist obligats a teixir una legislació molt sòlida i restrictiva

pot ser una arma extremadament perillosa: la seva utilització s'ha escampat en camps tan diferents com l'estratègia militar, l'optimització dels cultius, els estudis dels geògrafs o les planificacions dels topògrafs. Cal, doncs, definir amb precisió els àmbits en què poden volar, i cal formar pilots solvents que puguin dominar bèsties voladores de fins a vint-i-cinc quilos.

A partir d'aquesta exigència s'ha creat un requisit imprescindible, l'obtenció del títol de pilot de RPA (*Robotic process automation*), o del que anomenem drons. Aquest títol es pot obtenir a través dels cursos que s'imparteixen a Aerbrava, a tocar de Vilablareix —autoritzats per l'Agència Estatal de Seguridad Aérea (AESA)—, i s'hi adquireix una formació teòrica —dret, meteorologia, navegació, etc.— i una de pràctica, en què es desenvolupen les estratègies imprescindibles per poder controlar l'aparell. La superació dels exàmens de teòrica, pràctica i vol després de dues setmanes de formació permet l'obtenció del títol.

Els drons han arribat per quedar-se, i més enllà de la novetat el cert és que ofereixen un ventall de possibilitats insospitades. Visual 13, la potent productora audiovisual

J. M. DÍAZ

que des de Vilajuïga rep encàrrecs d'arreu del món, sap el potencial excepcional que ofereix aquest nou punt de vista per encarar les filmacions. Perquè això ens ofereixen els drons, una mirada des del cel, és a dir, celestial, una nova manera de mirar la realitat i de descobrir-hi evidències que fins aquest moment havien estat invisibles als nostres ulls.

Joan Manuel Soldevilla és escriptor.

<< En el «dronòdrom» de Vilajuïga, Vicenç Asensio, de Visual 13, fa pràctiques de vol.

Visual 13, la potent productora audiovisual que des de Vilajuïga rep encàrrecs d'arreu del món, sap el potencial excepcional que ofereixen els drons

El poblat ibèric de Sant Julià de Ramis

DANI VIVERN > TEXT I FOTO

El s.vi aC, uns quants ibers —qui sap si de la tribu dels indigetes— van establir-se dalt de la muntanyeta dels Sants Metges, a Sant Julià de Ramis, que fa frontera entre el pas del Congost i la plana que s'obre a l'Empordà. Les vistes són generoses: des del Canigó fins a les Medes, i per l'altra banda Sarrià i Campdorà. Allà dalt, aquells ibers van bastir un poblat fortificat. És sabut el seu costum de viure

en llocs enlairats, per prevenir atacs i defensar-se'n amb avantatge. Potser així també se sentien més a prop dels seus déus, i —cal dir-ho— respiraven aire sa i s'estalviaven els aiguats de la plana.

Amb els segles, el poblat anava creixent, de manera que calia refer-ne i ampliar-ne la muralla. Tres vegades ho hagueren de fer. Fins que, amb l'arribada dels romans, les coses es complicaren i la vida va canviar molt. Tant, que

aquella petitíssima ciutat va deixar de tenir sentit, i els habitants van marxar cap al sud, on el Ter i l'Onyar es troben. En restà, en època medieval, la fortalesa anomenada Castellum Fractum. Ben a la vora, s'edificà al s.xi l'església romànica dels Sants Metges.

Els arqueòlegs han batejat aquell poblat amb l'hipotètic nom de Kerunta. Sona plausible, i en concordança amb el poc que sabem de fonètica ibera. Això sí, sense aquells

pobladors, coneixedors del territori com ningú més, atesa la seva llarguíssima permanència allà dalt, potser no hauria sorgit mai la nova Kerunta, l'actual Girona.

En pujar-hi, avui, ens envaeix una sensació doble: com un neguit pels 26 segles que hi reposen, i com un sentiment d'haver tornat a casa.

Dani Vivern

L'oratori musical del mestre Gònima

JOSEP PUJOL

Després de Josep Gaz, Manuel Gònima. Gaz i Gònima són dos mestres de capella de la Catedral de Girona, ambdós amb un ampli repertori i molt representatius dels diferents moments que van viure: Gaz, el final del XVII i la Guerra de Successió; Gònima, el llarg segle XVIII. En la música del primer ressona el vent del barroc, i en el segon les cordes del preclassicisme.

El grup Música Antiga de Girona ja van dedicar un disc a Gaz i, amb *Dolor y Amor*, ja és el segon que dediquen a Gònima (1710-1792), aprofitant el seu llarg i fèrtil mestratge a la Catedral, entre el 1735 i 1774. Aquesta vegada han desenterrat el seu únic oratori conservat en partitura, per subratllar així la pionera activitat del compositor en aquest camp. Amb l'esclaridor subtítol de «*Drama Sacro*», *Dolor y Amor* fou encarregat per la congregació giro-

nina dels Dolors a mitjan segle XVIII, i posa en escena quatre personatges i un cor per narrar els Dolors de Maria al Calvari: Jesús (el tenor David Hernández), Maria (l'alto Aniol Botines) i dos personatges innominats (el baix Pau Bordas i la soprano Elisenda Pujals).

El disc va ser enregistrat in vivo a l'Auditori de Girona el 2014, i des de llavors Música Antiga de Girona l'ha fet girar per diverses contrades, entre les quals Lleida, pàtria natal de Gònima. L'oratori exigia un canvi en la formació habitual del grup: més veus solistes i una corda més nodrida, també oboès i trompes. En aquest nou disc ja es nota positivament el relleu generacional en el camp de la música antiga, amb joves incorporacions provinents sobretot de l'Escola Superior de Música de Catalunya.

La música encara està lligada a la doctrina barroca dels afectes, i per tant aquests *Dolor y Amor* són els pols

Aquests *Dolor y Amor* són els pols temàtics expressius i contrastants que lliguen tot l'oratori

GÒNIMA, Manuel
Dolor y Amor.
Drama Sacro

Música Antiga de Girona
Girona, 2015.

temàtics expressius i contrastants que lliguen tot l'oratori en la seva successió de recitats, àries i cors, fins al punt que es personifiquen simbòlicament en dos dels personatges solistes: si el baix dona veu al costat amorós de la Passió, la soprano n'expressa el Dolor. Es podria haver aprofitat aquesta dualitat per donar més intencionalitat i contrast als tempos, per exemple. En aquest sentit, una direcció personal i creativa podria atorgar-los el segell propi que encara busca el grup, que va creixent en ambició i qualitat. Amb aquest esperit obert i renovat, la música antiga podria arribar-nos més nova que mai.

MURLÀ, Josep

De la fira del dibuix a «Olot Dibuixa, 1955-2015»

Patronat Fira del Dibuix Olot.
Olot, 2015.

Seixanta anys de dibuixos

JOAN SALA

Amb motiu de la seixantena edició de la Fira del Dibuix, el polifacètic i prolífic historiador olotí Josep Murlà i Giralt ha fet un llibre que en repassa els fets més rellevants. Aquesta fira sempre s'ha fet coincidir amb la ramadera de Sant Lluç, ja que aquest sant és el patró dels artis-

tes. El promotor de la primera edició va ser Ivo Pascual, el director de l'Escola Superior de Paisatge instituïda durant la Generalitat republicana i suprimida per l'estat feixista. La represa va venir als anys cinquanta, primer d'una forma senzilla, quasi humil, amb l'objectiu que uns artistes poguessin vendre al-

Una síntesi realment mínima

PERE BOSCH

Jordi Canal acaba de publicar la seva *Història mínima de Catalunya*; una síntesi que, tal com manifesta en el pròleg, pretén explicar-nos la història del nostre país «sense prejudicis, de manera despassionada i no lineal». Fa mesos que l'historiador olotí recorre els mitjans de comunicació espanyols per tal de combatre allò que anomena «els usos i abusos del nacionalisme català». Es tracta d'un objectiu perfectament respectable. Allò que resulta menys comprensible és que aquest combat el porti a caure en els mateixos vicis que pretén superar. En aquest sentit, Canal no ens ofereix, com a alternativa, una història rigorosa, sinó que es limita a substituir uns mites per uns altres. Intercanvia, per posar només alguns exemples, els mites de la bandera catalana o el compromís de Casp (a bastament superats per la historiografia) per uns altres, molt més contemporanis, que ha bastit la publicística de determinats partits, com ara el de la suposada majoria silenciosa o la teoria que la societat catalana actual està «més dividida i fracturada que en el passat»; una afirmació ben poc sostenible, sobretot si tenim en compte els conflictes que ha patit el nostre país i que ell mateix ressegueix a les pàgines precedents.

El problema no només rau en la substitució dels mites, sinó en un relat que constantment es veu trencat per uns canvis temàtics abruptes (es van alternant punts i a parts de temes absolutament diferents sense cap gràcia ni lligam) i per un deversall de dades que converteixen alguns capítols en un catàleg francament tediós. L'obsessió de l'autor per omplir el llibre amb dades i més dades arriba a nivells absurds, sobretot quan s'endinsa en l'etapa actual i es mostra obsedit a donar-nos a conèixer les seves preferències musicals, polítiques o, fins i tot, periodístiques. En aquest sentit, resulta molt il·lustratiu conèixer els únics periodistes que, a parer de Jordi Canal, mereixen ser citats: Antoni Puigverd, Javier Cercas, Joan Tàpia, Valentí Puig, Francesc de Carreras i Arcadi Espada. Tota una declaració d'intencions que ens permet descobrir quines són les fonts doctrinals de la darrera part del llibre, quan l'autor deixa l'ofici d'historiador i assumeix directament el de comentarista polític per explicar-nos la seva particular visió de la societat catalana actual. En aquest sentit, Canal no deixa cap govern dempeus i afirma que «la nacionalització de la societat, tant en les etapes pujolista i de Mas com en la dels tripartits, ha estat de gran pro-

fundat i els seus resultats expliquen, junt amb la crisi econòmica i social, la situació actual». En qualsevol cas, segur que la situació que viu el nostre país, es tingui la posició que es tingui, mereix una explicació molt més complexa i argumentada; i segur que tots plegats necessitem històries construïdes molt més des del rigor acadèmic que no pas des dels prejudicis ideològics.

gun dibuix que tenien mig oblidat en la carpeta, la tècnica emprada per tots els participants. Era una època en què no es venia quasi res, ja que les penúries econòmiques eren molt grans per a la majoria de la població. El dibuix resultava més fàcilment assequible que una tècnica pictòrica, i així va començar un mercat que ha arribat fins als nostres dies amb variacions puntuals que el temps comporta, tot i que en essència és el mateix. Es repassen els artistes que van portar el pes de l'organització

CANAL I MORELL, JORDI

Història mínima de Catalunya

Turner Publicaciones
Madrid, 2015
294 p.

sibilitat de participar-hi activament, en tallers per a totes les edats i aptituds; visites a alguns estudis, espais d'intimitat habitualment no freqüentables; projecció de dibuixos a la façana de la casa de la Vila i d'altres. El llibre comença amb uns records i vivències escrites pel crític Domènec Moli, i s'acaba amb un recull fotogràfic de tots aquests anys i les estampes que es reparteixen en la celebració de la missa que es fa als matins de Sant Lluc, fetes per diferents dibuixants participants a la fira.

El llegat de mossèn Pere Valls

JOAN SALA

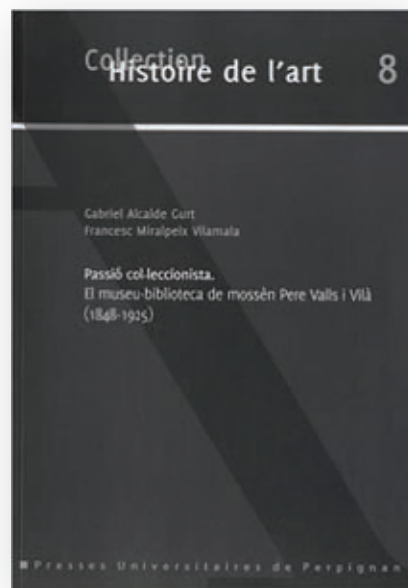
Entorn de 1904 aquest clergue va instal·lar a la seva casa d'Olot un museu que «omple les habitacions dels dos pisos», segons la premsa gironina de l'època. Tot i que vivia habitualment a Barcelona freqüentava la seva població, on va reunir la seva important col·lecció. Durant tota la vida va anar recollint un variat conjunt d'objectes, ja que a més de pintures, gravats i estampes —la seva autèntica passió— tenia relleus, escultures, mobles, naips, ceràmica, vidre, ventalls, ferros, numismàtica, medalles i joies, entre una multitud d'altres objectes. És a dir, va reunir un típic gabinet decimonònic eclèctic i heterogeni. Tenia igualment una gran biblioteca, sembla que per sobre dels dos mil vo-

Durant tota la vida va reunir un típic gabinet decimonònic eclèctic i heterogeni

lums, amb temes d'història, ciència, literatura, arts i sobretot religió. Però fins ara es coneixia molt poca cosa de la personalitat d'aquest capellà, que els autors d'aquest llibre han resseguit amb una precisió extraordinària i alhora molt complicada, en vista de les poques fonts documentals de què disposaven. El seu tarannà díscol, juntament amb una carrera eclesiàstica poc normal, havien ajudat a deixar-lo mig en l'oblit. Fou ordenat el 1878 però només va exercir de capellà parroquial dos anys, en al·legar uns problemes de salut que no s'han acabat de documentar. Demana ser traslladat a Barcelona, on fa de capellà i de major-dom-administrador de gent adinerada, com el marquès de Galtero, la comtessa de Samitier i Magdalena de Grau, persones amb les quals va iniciar el seu l'interès pel col·leccionisme.

S'estudien els diversos testaments que va fer, concretament cinc, i la donació de la seva biblioteca a l'església de Sant Esteve d'Olot i al Seminari de Girona, on també deixà l'extensa col·lecció que de fet va constituir el nucli essencial del Museu Diocesà. Els autors documenten el col·leccionisme eclesiàstic decimonònic al nostre país i finalitzen amb una aproximació als continguts de la col·lecció Valls, feina complexa, at-

ALCALDE GURT, Gabriel; MIRALPEIX VILAMALA, Francesc
Passió col·leccionista. El museu-biblioteca de mossèn Pere Valls i Vilà (1848-1925)

Presses Universitaires de Perpignan, 2015

sa la manca d'un inventari. Els objectes provenien en part dels seus protectors i també per la compra d'un capellà que va assolir una bona posició econòmica i que se sabé moure en els ambients socials del seu temps. El llibre respon molts dels interrogants que hi havia fins ara i, com comenten els autors, és un primer intent de donar a conèixer la formació dels museus de Catalunya.

Els somnis de Claudina

BERTRANA, Prudenci
Tieta Claudina

Edicions de la ela geminada
Girona, 2015
234 p

MARTÍ CORTADELLAS

Claudina és una jove treballadora i delicada, que mira amb una placidesa acaronadora. En les primeres pàgines, Prudenci Bertrana no amaga l'admiració que sent pel personatge i no es cansa de lloar-lo. «Hauríeu sen-

Nedador, soldat, metge i esquerranot

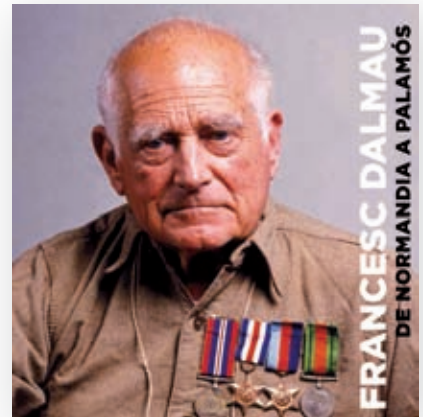
JORDI HOMS

Francesc Dalmau Norat (1915-2003) va ser un dels grans. La biografia que n'ha escrit Francesc Marco Palau, amb un estil àgil, ben documentat, destre maneig de les fonts i una prosa vibrant, ens pinta un personatge que, davant la destrossa general del país, que es va endur pel davant vides, hisendes, identitat i banderes, va saber entomar i, sense cedir ni un gram de dignitat ni tampoc vantar-se'n gaire, va restar incòlume i va acabar guanyant la partida. Per a un país on l'ocupació secular espanyola ha acabat produint dos tipus humans característics, l'aprofitat i el cínic, presentar aital fulla de serveis no és pas poca cosa.

La figura de Francesc Dalmau no s'entén sense la del seu pare, Laureà. Metge i polític, marca un fortíssim ascendent vital sobre el seu fill, que sembla talment disposat a perseverar més enllà de tota esperança per tal de no ensulsiar les aspiracions que la generació del pare havia posat en el futur. Arrossegat pel vent de la història, Francesc fa la guerra, s'exilia a França, i és empresonat al penal d'Algesires a la tornada, on pressent que no li esperava res de bo. Llavors, el soldat català perdor de la República decideix canviar per fina força el seu destí i protagonitza

zar una fuga en solitari de pel·lícula, llençant-se a mar i arribant a Gibraltar nedant. Enrolat a l'exèrcit britànic, participa en el desembarcament de Normandia i, aquest cop sí, guanya la guerra. El redreç personal de Dalmau va ser guanyar la guerra amb els aliats, i és des d'aquesta perspectiva que va enfocar el trajecte de la resta de la seva vida: acabar medicina, retrobar-se amb el pare al Rosselló, tornar a Catalunya i formar una família. Dalmau es va sobreposar a la derrota del país amb la seva incontestable victòria personal.

Al lector actual, la prosa eficaç del biògraf Marco —que es limita a narrar els fets, sense excursos ideològics més enllà de la simpatia pel personatge— és inevitable que li provoqui un sentiment de cosa ja vista, d'actualitat revisitada: davant el sempitern embat espanyol, l'encomiable resiliència catalana. Dalmau, sota la seva aparença bonhomiosa, era un home de ferro colat: «Tenim al davant un país que ens té ocupats», «el pacte UCD-PSOE de concertació autonòmica és un acord clarament anticatalà, encara que ho maneguim a la seva manera per fer-nos veure garses per perdius», va dir, sobre l'encaix amb Espanya, i «el partit reformista farà el paper de qui vol ser

MARCO PALAU, Francesc
Francesc Dalmau.
De Normandia a Palamós

Fundació Josep Irla
i Ajuntament de Palamós, 2015
239 p.

redemptor en una casa de mala nota», sobre l'Operació Roca. En aquest sentit, la generació dels vells republicans catalans que tornaven de l'exili com Dalmau no van trobar el seu espai en la nova Catalunya autonòmica més enllà de l'irredentisme. Deien coses que semblaven velles, en un país desmemoriat que es pensava que ho començava tot de cap i de nou. Ara ens adonem que tenien raó i que sabien, de llarg, de què parlaven. Dalmau, un cop més, va saber surar i tornar a guanyar, esdevenint diputat i més tard alcalde, tancant el cercle històric —tant personal com col·lectiu— iniciat pel seu pare, i donant una lliçó impagable d'humanitat, de política i de país.

tit, a prop d'ella, el desig de besar-li les mans». Potser és per això que, el 1929, va decidir rescatar aquesta obra de l'oblit i va abillar-la amb una nova forma. El text primitiu, *Ernestina*, havia estat escrit en castellà el 1910. Més tard, Bertrana n'havia fet una adaptació teatral. I cap de les dues obres no havia tingut gaire bona acollida. *Tieta Claudina*, d'altra banda, també va passar desapercibuda i des de la seva publicació només s'havia reeditat una sola vegada.

Tanmateix, l'obstinació de Bertrana per pintar Claudina amb els colors que mereixia demostra que el personatge va perviure durant molts anys en el pensament de l'autor. En el seu taller, somiava la pell blanca de la jove modista, en sentia el perfum de les mans enfebrades i n'enyorava la profunditat de la seva ànima bondadosa. I va lluitar, potser amb la mateixa sensació d'ofec que el personatge, contra un ambient que no el comprenia. Perquè les pàgines de *Tieta Claudina* no

són sinó la història del combat que la protagonista du a terme per mantenir vives les seves il·lusions. Els somnis ardents sota la mirada d'una germana freda i buida i d'una mare que pel seu desig d'opulència no dubta a aixafar la seva filla més frangible. Però aquesta falta d'eurítmia amb l'entorn és precisament allò que fa que Claudina embelleixi. Perquè la seva dissort n'accentua la delicadesa. I potser això va ser també el que tant va captivar Bertrana.

De la foscor de la cova a una esquitxada de color

XAVIER CASTILLÓN

En la seva línia habitual, força aliena a les celebracions i als autohomenatges, el grup banyolí Kitsch va commemorar l'any passat el trentè aniversari de la seva fundació de la manera menys previsible possible: amb la publicació del primer disc homònim de *Kitsch a la Cova*, un nou projecte presentat oficialment al festival (a)phònica 2014 i sorgit de la suma de dues entitats que s'han seguit mútuament la pista des de fa molts anys, com ànimes bessones al mig de la foscor més inquietant i inspiradora. D'una banda, hi havia el nucli fundador de Kitsch, format per Lluís Costabella (veu, guitarra i programacions) i Joan Pairó (baix i veu); de l'altra, Mon a la Cova, que va ser cantant del grup barceloní Casual, una memorable raresa que, durant la primera dècada del nou mil·lenni, va defensar sense gaire competència el petit reducte del rock gòtic en català. Kitsch havia estat una inspiració i un referent ineludible per a Casual, i tots dos grups tenien les seves arrels en el postpunk més inquietant des de Joy Division, Siouxsie and the Banshees i els primers The Cure als grans apòstols del rock gòtic o sinistre, com ara Bauhaus i The Sisters of Mercy: no per casualitat el debut de Kitsch a la Cova inclou una versió del clàssic «She's in parties» dels primers i una altra de «First and last and always», la cançó que donava títol a l'àlbum de debut dels segons.

Enregistrat, mesclat i produït al Santuari de Banyoles, autèntica «batcova» o laboratori sonor de Kitsch, el disc es completa amb diverses relectures de temes de Kitsch («Hora fosca», «Abús», «El titella», «Final») i de Casual o Mon a la Cova («Gris», «Pàtria blues»), però també cançons inèdites com ara «Joia», «Rosa Rosari» i «Traspàs» («Travesso el llac dins d'una barca podrida i sé que necessàriament m'enfonsaré. No arribar és no viure contí-

nuament tocant el fons»), que malgrat les imatges de dolor transmeten una estranya vitalitat. Dels tres temes nous n'han fet els respectius videoclips Martí Pellicer, Pol Robles i Marc Martí, implicats en el projecte per amor a la música de Kitsch, dins i fora de la cova. Un ratpenat és la imatge que, des de la portada, sintetitza l'ànima d'aquest projecte amb perspectiva de futur, que juga amb les veus complementàries de Costabella i Mon a la Cova, la solidesa d'una guitarra i un baix ben compenetrats, i unes programacions electròniques que, també en el directe, deixen de banda la bateria, tot i que en el disc la toca en quatre temes Jordi Farreras, titular de Kitsch des del 2007. Després de trenta anys en les trinxeres, Kitsch a la Cova és un nou repte per a Kitsch en la seva trajectòria aparentment sense final, sempre al marge de les vanitats mundanes del rock'n'roll.

De manera gairebé simultània a la publicació de *Kitsch a la Cova* i també dins dels límits temporals del 30è aniversari de Kitsch, els seus intrèpids seguidors reunits a Facebook sota l'etiqueta Kitschfans, sempre amb Narcís Torra al capdavant, han publicat *Eskitschada*, el segon disc col·lectiu de tribut al grup, després d'*Eskitschofrènia* (2013). A diferència d'aquest últim, i fins i tot creant un curiós joc cromàtic amb la negritud de *Kitsch a la Cova*, *Eskitschada* és un disc que aposta per altres colors més variats i vius, ja des de la portada: una dotzena de grups d'arreu dels Països Catalans han versionat una nova tanda de clàssics de Kitsch, alguns de manera més canònica, però altres portant les cançons dels banyolins a una dimensió desconeguda, com ho fa Copa Lotus, guanyador del concurs Sona 9 2013, amb «Hereus», reconvertit al *country-rock*, en una línia semblant a com Tres afronta «Art de traïr», sense traïr l'essència de les cançons; i a l'altre extrem,

KITSCH
Kitsch a la Cova

(La Dalla Records, 2015)

Kitsch
Eskitschada

(Kitschfans, 2015)

Senyor Feliu porta «Cap quadrat» al techno-pop de manual. Responent a una convocatòria feta a través de Facebook, també van voler mostrar el seu respecte a Kitsch altres grups i solistes com ara FP, Sue Gere, Morelands, Bye Bye Pedro, Mercè Subirachs, Men of Russia, Triple, Marc Clos i Sicran, el projecte de Narcís Torra a l'altre costat del mirall. Per acabar, una «Inèrcia» tocada al piano per Marta Pintó (Fusa 16), ben amagada en la pista 30 del CD, quan ningú ja l'espera, per recordar que Kitsch ha fet 30 anys i cal celebrar-ho, per ells i per nosaltres.

Educar en femení

DAVID PUJOL I FABRELLES

Un llibre valent i necessari. Valent perquè fàcilment pot ser polèmic, i necessari perquè recupera de l'oblit noms de la nostra pedagogia que, malauradament, són encara poc coneguts. És, tal com explica el coordinador de l'edició —el professor Joan Soler—, un llibre coral, redactat per 26 estudiosos, que explica l'evolució de l'educació a Catalunya al llarg del segle xx a partir de la trajectòria, l'experiència i les aportacions de vint mestres i/o pedagogues que, des de llocs i posicions diferents, han afrontat el repte de renovar l'educació.

El volum és una de les diverses iniciatives que l'Associació de Mestres Rosa Sensat, editora de l'obra, va preparar l'any passat per tal de celebrar el seu 50è aniversari. Recordem que aquesta associació fou creada el 1965 amb un primer objectiu d'ajudar els

GUARDIOLA, Josep; SITJÀ, Ramon
Ramon Sitjà, història del bàsquet a Girona

Ajuntament de Girona, 2015
Girona, 2015. 230 p.

Els orígens del bàsquet s'han de situar als Estats Units el 1891. Va tardar tres dècades a arribar a Girona. A finals dels anys vint es van fer els primers partits al col·legi dels Maristes. Les dècades següents, el bàsquet es va anar escampant per la ciutat. El llibre es nodreix dels records i del testimoniatge d'un històric del bàsquet gironí, Ramon Sitjà.

mestres titulats a tenir més formació. La iniciativa va sorgir de mestres de les escoles creades als anys cinquanta i als primers seixanta, que veien la necessitat d'aquesta formació. Precisament, tal com assenyala Irene Balaguer en el pròleg, les vint dones d'aquest llibre comparteixen amb l'Associació la voluntat de servei a l'educació dels infants i joves.

El llibre combina noms coneguts —Marta Mata, Rosa Sensat, Maria Teresa Codina, Pilar Benejam, Maria Novell...— amb d'altres que no ho són tant —Teresa Mañé, Maria Solà, Montserrat Castanys, Dolors Piera, Pepita Casanellas...— i inclou dues gironines destacades: Anna Rubiés, filla del Port de la Selva, i Maria Antònia Canals, gironina d'adopció. Aquesta darrera —especialista en el mètode Montessori i en la didàctica de la matemàtica— ha estat biografiada per Xavier Besalú, professor de la Universitat de Girona, responsable de publicacions de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i un dels impulsors del llibre.

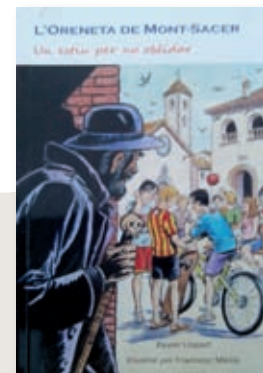
Només un apunt final. M'hauria agradat que s'hagués inclòs a la llista de persones biografiades la mestra reusenca Cèlia Artigas. Sé que el seu nom era a les llistes que es van anar fent mentre es gestava el llibre. No entenc per què finalment el seu nom no hi apareix. La vaig poder tractar, en un parell d'ocasions, abans de morir. Era una mestra excepcional, absolutament vocacional. Deia que s'havia de posar l'ànima en la feina. Coneixia, entre d'altres, l'obra de Friedrich Fröbel, Ovide Decroly, Maria Montessori i Anna Rubiés, amb la qual havia treballat. L'influx més important l'havia rebut, però, de l'Escola Normal de la Generalitat, que tenia professors de la talla de Cassià Costal, Pau Vila, Alexandre Galí i Artur Martorell. Però és el que dèiem en començar: que sigui un llibre fàcil de criticar no li treu cap mèrit, al contrari.

SOLER MATA, Joan (coord.)

Vint mestres i pedagogues catalanes del segle xx

Associació de Mestres Rosa Sensat, 2015
398 p.

LLOPART, Xavier

L'oreneta del Mont-Sacer

Tartaruga edicions
248 p

Amb aquesta primera novel·la juvenil adreçada a lectors majors de 10 anys, Xavier Llopart reivindica els estius de la infància i l'adolescència en un entorn rural en què quatre nanos viuen les aventures pròpies de l'edat. S'hi barregen alguns misteris de bruixeria, la descoberta de l'amor i alguns episodis de la història recent.

ART I CULTURA

ABARCA, Javier [et al.]. *Milestone Project: (2012-2014)*. Girona: Ajuntament de Girona, 2015, 80 p.

HOSTA REBÉS, Assumpció (ed.). *Erensy 2015, paisaje humano*. Girona: Red de Juderías de España, 2015, 90 p.

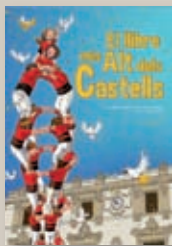
JUBERT GRUART, Joaquim. *Fita Bestiari*. Girona: Fundació Fita, 2015, 47 p.

KARLES, Torra (ed.); GÓMEZ-FONT, Àlex (ed.). *Daliriu, Sonic: Dalí, su relación con la música y las estrellas de su tiempo*. Barcelona: Els Llums, 2016, 141 p.

LOSANTOS, Àgata. *17 obres d'RCR Arquitectes*. Olot: Llibres de Batet, 2015, 238 p.

PALOMO, Virginia. *Een kort verhaal over Dalí* [il·lustracions de Pilarín Bayés]. Barcelona: Mediterrània, 2015, 7 p.

Primeres impressions: Xilografies gironines, s. XVII-XIX. Girona: Museu d'Art de Girona, 2016, 155 p.

SANS, Raquel [et al.]. *El llibre més alt dels Castells*. Figueres: Brau, 2015, 22 p.

ECONOMIA I EMPRESA

BOIX LLONCH, Lurdes. *Arts i ormeigs de pesca*. Figueres: Brau, 2016, 192 p.

Rural history 2015: Conference programme abstracts of all panels and papers. Girona: Universitat de Girona, 2015, 246 p.

FILOSOFIA I ÈTICA

DINOUART, Abbé. *L'art de callar* [traducció de Maria Dasca; introducció de Ramon Alcoberro]. Girona: Ela Geminada, 2016, 128 p.

GASTRONOMIA I CUINA

BUXEDA, Gerard. *El llibre dels embotits* [fotografies de Judit Pujadó]. Girona: Sidillà, 2016, 224 p.

HISTÒRIA I BIOGRAFIA

ALSÍUS I TORRENT, Pere. *El magdalenense en la provincia de Gerona* [edició de Narcís Soler i Masferrer]. Girona: Documenta Universitaria, 2015, 436 p.

BOADAS, Joan [et al.]. *Girona, aigua i ciutat*. Girona: Ajuntament de Girona, 2015, 141 p.

PUIG I GRIESENBERG, Anna M. (ed.). *La construcció del palau del comte Enric II a Castelló d'Empúries (Alt Empordà): Estudi documental i dels materials arqueològics*. Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, 2016.

PUIGVERT, Joaquim M. (ed.); FIGUERES, Narcís (ed.). *La Mancomunitat de Catalunya a les terres de Girona*. Girona: Diputació de Girona / Fundació Caixa de Girona, 2016, 96 p.

LINGÜÍSTICA. ESTUDIS LITERARIS

DALÍ, Salvador. *Picasso y yo* [edició de Víctor Fernández]. Barcelona: Elba, 2015, 200 p.

PLA, Xavier (ed.). *El món d'ahir de Joan Estelrich: Dietaris, cultura i acció política*. València: PUJ, 2015, 328 p.

LITERATURA

BARTRINA, Ramon. *[Opmeit]*. Girona: Edicions Tremendes, 2015.

CLAPÉS, Antoni (ed.). *Els burgesos són sempre els altres. El Diari de Jules Renard (1887-1910)*. Girona: Sidillà, 2016, 200 p.

GUTIÉRREZ GALLEGO, José Luis. *Yo, Duc*. Girona: Mínima Llibres, 2015, 89 p.

LÓPEZ GARCIA, Cristina. *Naturant*. Girona: Edicions Tremendes, 2015.

LÓPEZ HIDALGO, José Antonio. *El río de una sola orilla: Guinea, del crimen del río Etumbe a la independencia*. Figueres: Cal·lígraf, 2015, 161 p.

MULET, Cinta. *A la llar de mi* [pròleg de Núria Grau]. Girona: Curbet, 2015, 96 p.

TRUÉL, Iván. *El oscuro relieve del tiempo*. Figueres: Cal·lígraf, 2015, 182 p.

POLÍTICA

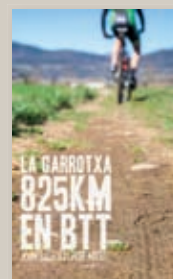
FLORES, Josep Maria. *De pedra picada*. Barcelona: Angle, 2016, 152 p.

PORTA, Carles. *L'amic president*. Barcelona: La Campana, 2016, 136 p.

PUIGDEMONT, Carles. *Cata... què?* [pròleg d'Artur Mas; completat per Carles Ribera]. Barcelona: La Campana, 2016, 320 p.

TERRITORI

BASSOLS, Joan; MASÓ, Pere. *La Garrotxa, 825 km en BTT*. Valls: Neurosi, 2015, 119 p.

artistes

Quan entrevistes una persona et trobes amb tarannàs molt diversos, com és natural, però és molt inhabitual coincidir amb artistes com Pep Sau i Vilarrasa (Olot, 1963), discret en el parlar i en el vestir, que defuig tot protagonisme, amb un llenguatge planer i amical. Com alguna vegada algú l'ha definit, és la personificació de l'antiartista. És un autodidacte *sur la lettre*, que s'ha fet a si mateix, sense haver passat per cap escola d'art, ajudat per la seva reflexió madura i serena, pel treball constant i estricte i, sobretot, per la necessitat imperiosa d'expressar-se plàsticament.

Pep Sau, un artista pluridisciplinari

JOAN SALA > TEXT

SALVADOR COMALAT > FOTOS

Fotografia d'una pintada infantil.
Exposició Dual (2002).

«El jardí del meu padri».
Instal·lació a La Factoria de les Arts (1998).

Quan ens vam trucar per concretar l'entrevista li comentava que habitualment ens trobem als estudis dels artistes, ja que parlem i alhora fotografem l'obra que escollim per reproduir. Però en Pep no té estudi d'artista en el sentit habitual del terme. El seu espai de treball és ple de maquinària electrònica, tot i que al costat hi ha el que havia estat un laboratori fotogràfic, ara desaprofitat de la seva funció inicial, i curull dels llibres i revistes en què ha col·laborat. La seva bibliografia és extensa.

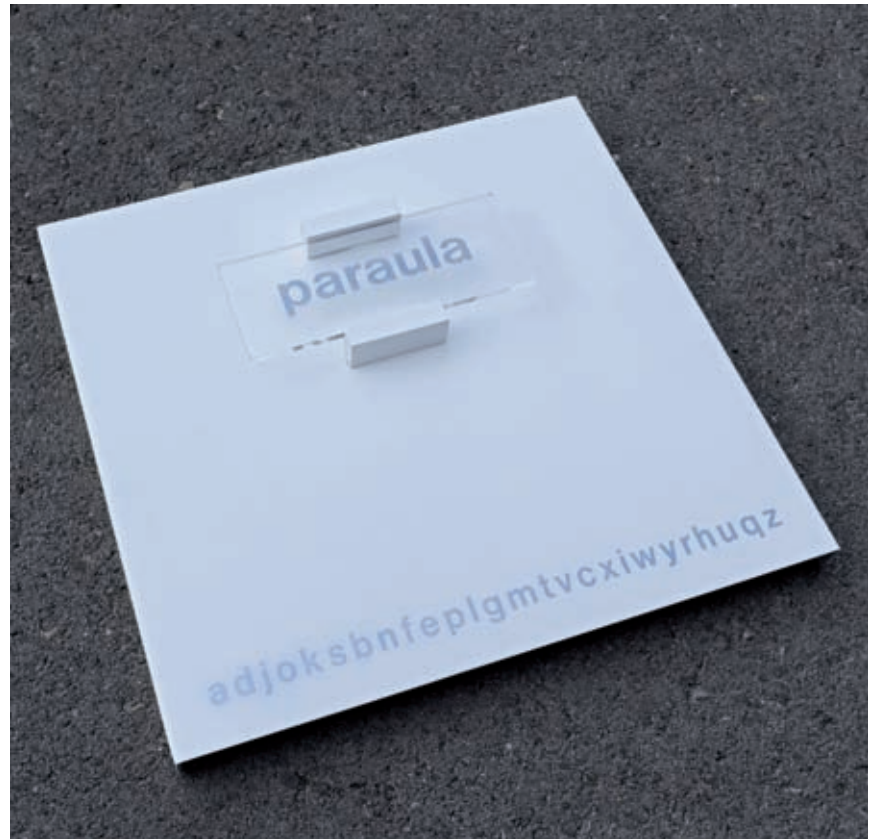
Ens posem davant dels ordinadors de darrera generació, i comença parlant-me del bon record que guarda dels seus primers anys viscuts en un barri obrer olotí, jugant amb els amics. Centrem la conversa en una ocasió en què va pintar, en una paret propera a casa seva, un grafisme, que visionem

> *La fotografia és el seu principal mitjà d'expressió*

en la pantalla i que surt reproduït en el present text. Al cap d'uns anys el va fotografiar, i va formar part de l'exposició «Dual», a la sala d'actes del Museu de la Garrotxa. «Dual» era una reflexió entorn de la realitat obrera i industrial olotina —o potser hauríem de dir-ne desindustrialització—, contraposada a la imatge estereotipada de la zona dels camps verds i dels cels lluminosos de les típiques postals idíl·liques garrotxi-

nes. La mostra consistia en un conjunt de fotografies d'espais industrials en desús i les restes d'una activitat fabril desapareguda, que transmetien una melancòlica sensació d'absurd. Entre aquestes imatges hi havia el dibuix infantil a què abans feia referència, de quan tenia nou o deu anys, fet en una paret d'uns garatges que donaven a l'hort de darrere de casa seva, i que ben segur que representa el seu primer grafisme de considerables dimensions.

La càmera fotogràfica ha estat el seu principal mitjà d'expressió, i ja des de les imatges més primerenques va escollir un llenguatge fotogràfic poc comú. Posa exemples de fotografies que ha guardat de temps reculats, en què les temàtiques escollides eren infreqüents, com és el cas de les de la mili, un malson per a molts, de la qual només guarda una sola fotografia, que és un morro d'un camió de l'exèrcit col·locat davant d'una paret.

Paraula. Planxa de ferro
lacada i retolada (2011).

Pep Sau és, abans que tot, un fotògraf inquiet, que des de l'any 1993 ha presentat treballs fotogràfics en exposicions col·lectives i individuals, però que també ha fet instal·lacions i altres intervencions visuals i plàstiques amb múltiples tècniques, característica habitual en les formes d'expressió de la contemporaneïtat. És per aquest motiu que se sent còmode amb la definició de creador pluridisciplinari, que ell mateix ens suggereix com a definició del seu treball. Les seves creacions, en el mitjà que sigui, sempre tenen una acurada resolució i presentació formal, pròxima al minimalisme però d'una gran complexitat, tant temàtica com conceptual. Allò essencial —diu— no rau en el mitjà emprat, ni en el procés —que serveix d'aprenentatge—, sinó en el resultat final.

Les seves instal·lacions a la *Factoria de les Arts* van ser un referent durant els anys en què es va celebrar aquesta

> Pep Sau és un fotògraf inquiet que també ha fet instal·lacions i altres intervencions visuals i plàstiques

moguda contemporània a Olot. No podem oblidar muntatges de la complexitat i meticulositat de «Clandestí», fet l'any 1997, instal·lat dins d'un pis deshabitat on els televisors i els llums estratègicament disposats creaven un ambient esfereïdor. Van seguir altres instal·lacions com «El jardí del padrí»,

un bosc mort i cremat en una nau industrial buida d'una antiga indústria tèxtil, feta el 1998; «Conseqüència», amb uns llits immaculats situats en un entorn brut i ruïnós de la foneria Barberí, el 1999; «Maria», que cobria el pont de Colom, el 2000; «Vida», en què es projectaven les vivències d'un bar proper a l'aparador d'una botiga del barri, el 2001; «Erm», al claustre del Museu d'Història de Girona, també el 2001; «ContraAdicció», a l'Escola d'Art d'Olot, el 2002; «Dins-Dentro-Dedans», a Olot, Osca i Tournefeuille, el 2010. Els seus treballs evidencien que no cal viure en urbs cosmopolites per estar a l'avantguarda, tot i que cal reconèixer que la *Factoria de les Arts* va propiciar que artistes amb personalitat poguessin crear i mostrar el seu talent, que, com en aquest cas, s'han sabut forjar un nom en l'àmbit creatiu.

Comenta que també ha tingut la necessitat de crear amb les mans,

La fageda d'en Joan.
El darrer treball fotogràfic (2015).

de tocar l'obra, de palpar la matèria, lluny de les màquines fotogràfiques i de les pantalles dels ordinadors. Per fer-ho es va apuntar a uns monogràfics de ceràmica, on feia *rakú* amb una interpretació molt personal, com tot el que fa, ja que sovint arrencava la peça del tòrcul mentre girava i, per tant, quedava mig destruïda. Li encantava l'atzar, no controlar el procés de fabricació, desconèixer quin resultat s'aconseguiria tirant àcids a la ceràmica o submergint la peça roent dins l'aigua freda.

> Els seus treballs tenen una acurada resolució i presentació formal d'una gran complexitat temàtica i conceptual

Darrere de l'home educat i correcte que sempre resta en un segon pla, com si no volgués sortir a la fotografia, hi ha la rebel·lia d'un creador de gran força expressiva, amb la qual la seva obra parla per ell, i per això provoca i transmet sensacions en el seu treball. Pateix en totes les creacions pel seu grau de perfeccionisme. Té una sèrie en la qual el llenguatge agafa tot el protagonisme, en què una sola paraula és tractada com un objecte d'art, fusionada amb el suport, sovint de ferro, però també de fusta o de vidre. La simplicitat de la

Museu Soulage,
obra de RCR arquitectes (2014).

paraula i de la imatge, de la idea i de la bellesa, aconsegueix transmetre serenitat i plaer estètic a l'observador.

Ha deixat totes les feines que havia fet fins al 2007, i ara es dedica únicament als encàrrecs professionals que li fan interioristes i arquitectes, per als quals ha fet uns quants llibres, i també a treballs artístics més personals.

La seva preferència per les llums tènues, per les boires i les poètiques etèries li ha proporcionat un nom propi en el món de la fotografia artística. Li molesta la llum directa dels migdies i li en-

> La seva preferència per les llums tènues, i les poètiques etèries li ha proporcionat un nom propi en el món de la fotografia artística

canta la lluminositat del dia quan neix o quan s'acaba. Si plou, si fa mal temps, es crea un ambient que el motiva.

Viu intensament totes les obres que fa, vol tenir la mirada neta del nen que se sorprèn per les coses que veu, perquè tot és novetat, perquè ho vol descobrir tot. Ara ha acabat «La fageda d'en Joan», un muntatge d'una gran força expressiva del rastre que deixa el pas de l'ésser humà, i del qual reproduïm una primera imatge.

Joan Sala i Plana

Descriptors

Matthew Tree va néixer a Londres. Viu a Catalunya des de fa 31 anys. Del 1996 ençà, ha publicat onze llibres de ficció i no-ficció en català, i tres en anglès. Col·labora amb *El Punt Avui*, les revistes *Catalonia Today*, *Esguard* i *The Times Literary Supplement*. També té un programa en anglès a El Punt Avui TV: *Our Finest Hour*. La versió catalana de la seva última novel·la en anglès sortirà el mes de setembre, amb el títol *De fora vingueren*.

Casa

Havent viscut la primera meitat de la meua vida a Londres i bona part de la resta a Barcelona, el camp, per a mi, mai no havia estat sinó un lloc que es visitava molt però molt breument per respirar aire net durant unes quantes hores, per estirar-hi les cames (però no gaire) i per buscar-hi una fonda que servís productes locals que no es trobaven a Can Fanga, i afartar-se de vi tant com calgués abans d'agafar el tren cap a l'anonimat i la fresca reconfortants de la capital. Més de tres dies al camp, fos en un poble, fos en una vila, i ja sentia la necessitat psicològica de fugir-ne cames ajudeu-me.

Fa tres anys, però, vaig tornar a visitar Banyoles, un lloc que havia descobert —perquè d'un descobriment es tractava— per primer cop en fa setze. I tot d'una vaig tenir la sensació que havia de viure-hi el màxim de temps possible (tenint en compte que la companya i els nens treballaven/estudiaven a Barcelona) perquè a Banyoles m'hi sentia i encara em sento com a casa, per bé que la capital del Pla de l'Estany sigui fora de Barcelona. És més: cada cop que vinc a Banyoles, la pressió arterial se'm baixa a nivells perfectament acceptables; cada cop que travesso la plaça Major, un somriure que delata un sentiment el més semblant possible a la fe-

*Cada cop que vinc a Banyoles,
la pressió arterial se'm baixa
a nivells perfectament acceptables*

> **Il·lustracions: Bruna Valls** Bruna Valls (Palafrugell, 1989) és llicenciada en belles arts i postgradauada en il·lustració creativa. Ha il·lustrat projectes molt diversos entre els quals destaquen set llibres, articles de premsa, cartells i campanyes publicitàries. També ha participat en nombroses exposicions col·lectives, com l'«Hipermerc'art» (Barcelona), «September Song» i «Moments in Time» (Nova York). Enguany ha estat seleccionada per a l'«Illustrator's Exhibition» de la Bologna Children's Book Fair.

BRUNA VALLS

licitat que es pot tenir passada la cinquantena se'm manifesta a la cara; quan entro al carrer on visc tinc la sensació més que agradable que el carrer sencer és alhora meu i de tothom; i quan faig la volta a l'estany —amb la seva aigua que llueix i s'arriba i clapoteja calladament contra les seves vores poblades d'ocells

confiats i sotabosc cofoi— sé que estic trepitjant un paradís tan modest com real. Per què tot això només em passa a Banyoles? Pot ser que sigui perquè el seu nom complet és la ciutat de Banyoles?

MATTHEW TREE

I, cada cop que travesso la plaça Major, un somriure que delata un sentiment el més semblant possible a la felicitat se'm manifesta a la cara

taller de nous creadors

Marcel Bartumeus Bacardit (Barcelona, 1976), optometrista i psicòleg, especialista en rehabilitació visual, ha estat guardonat en diferents certàmens literaris i ha publicat diverses obres conjuntament amb altres autors, com *Qui no emprèn el gat pentina*, (2008) i *Penetracions* (2012). L'any 2011 va publicar *Entre línies*, la seva primera i, fins al moment, única novel·la.

Tan a prop i tan lluny

Ens ho havia recomanat en Vicenç, un vell amic, però mai no hagués imaginat res de semblant. El seu relat definia amb exactitud la bellesa del paisatge, però ni de bon tros em va transmetre les sensacions viscudes en trepitjar aquell indret. Ens parlà del pas sinuós del riu entre murs de granit retallats al cel, del verd resplendent de la tardor d'aquells prats, de la frondositat humida d'un bosc espès... Però oblidà la falta d'alè, el bategar accelerat del cor i les emocions a flor de pell que vaig sentir en arribar-hi. Em va sobtar veure com les seves paraules quedaven tan a prop del que veia i alhora tan lluny del que sentia.

Aparcàrem al marge de la carretera, procurant deixar pas. Després d'agafar quatre coses —aigua, fruits secs, un llibre...— vam sortir del cotxe. Havíem trigat dues hores a arribar; dues llargues hores de viatge discutint de nens, per variar. Malgrat que no hi fossin —els havíem deixat amb els avis— sempre eren presents. I encara teníem tres dies per endavant... Pressentia que aquell pont se'm faria més llarg que les vacances d'estiu de la mainada.

No pensàvem caminar. Amb aquest panorama, només ens venia de gust jeure a terra, contemplar l'exuberància de la natura que ens envoltava i badar. Ràpidament la Marta es capbussà en la seva lectura, un recull de poemes d'una jove promesa de les lletres japoneses de qui mai no recordo el nom. Versos curts i punyents incomprensibles als meus ulls.

Jo, en canvi, només observava, captivat per aquelles muntanyes de cims inabastables que veia alçar-se davant meu. Tan sols m'havia d'aixecar i posar-me a caminar nord enllà si volia atansar-m'hi. Però el meu cap, esgotat, no volia sentir a parlar de passes curtes ni ritme compassat; i encara menys de paciència i perseverança en el trajecte. El meu cap s'havia lliurat, indefens a tots els pensaments que el colpien, vençut, als capricis de la raó.

I mentre m'escolava aigües avall del meu pensament, vaig topar amb els núvols. I vaig jugar a trobar en aquells contorns capriciosos algunes formes difícils d'interpretar, com sovint feia amb en Biel, el nostre fill gran. Fins i tot hi vaig poder veure el seu

*I mentre m'escolava aigües avall
del meu pensament,
vaig topar amb els núvols*

BRUNA VALLS

somriure. Però s'esvai inevitablement amb el primer cop d'aire fred, que em va deixar la pell de gallina i una profunda sensació de buidor.

I vaig veure les vaques pasturant a pocs metres d'on jèiem. I cotxes plens de jubilats que paraven per fer una foto i marxar. I famílies tornant d'excursió, i un gos bordant tothom qui passava. Tot l'espectacle de la gent d'aquell indret a tocar però alhora aliè, invisible i allunyat del meu estar.

I finalment, els meus ulls toparen amb la seva mà, que es recolzava tranquil·la al baix ventre, acaronent la filla que dins s'hi gestava. Vaig mirar-la a la cara, però seguia distreta entre versos de rima incoherent. Escassos centímetres ens separaven a tots tres: la Marta, la dona que ho havia estat tot per a mi i a qui ja no reconeixia en parlar; la Nora, que vindria aquell desembre per acabar de sacsejar-ho tot; i jo, que mirava l'una i l'altra com si es tractés de dues desconegudes.

A la selva, tot animal que en troba un altre fuig corrents o s'hi enfronta. És una qüestió de supervivència. Jo, en canvi, restava immòbil davant l'evidèn-

cia. Veia fondre's la meua vida com la neu en època de desglaç i era incapaç de moure un dit per evitar-ho. Vaig sospirar. Tenia els ulls humits de tristesa.

Era a punt d'esclatar a plorar com una criatura de bolquers quan la Marta, subtil però present, em prengué suaument la mà i la posà amb delicadesa sobre la seva panxa. La Nora no parava de moure's. Sort que et tinc a prop, em va dir mentre somreia. No vaig poder aguantar més i finalment vaig plorar a llàgrima viva. La Marta em mirava serena, conscient del que em passava, mentre jo plorava maleint les recomanacions d'en Vicenç, aquelles muntanyes immenses i els perfils dibuixats al cel que amb en Biel preteníem dotar de significat. Però sobretot plorava maleint-me a mi mateix per no saber córrer ni lluitar. Per quedar-me quiet percebent tan lluny allò que sempre he tingut tan a prop.

Afortunadament, com sempre, la Marta s'havia mogut i aquell gest, aquell agafar-me de la mà, em va empenyer cap al lloc d'on mai no hauria hagut de marxar.

MARCEL BARTUMEUS

Era a punt d'esclatar a plorar com una criatura de bolquers quan la Marta, subtil però present, em prengué suaument la mà

la memòria

NARCÍS-JORDI ARAGÓ

Un sonet inèdit del poeta que en va fer cinc mil

De tots els literats del noucentisme gironí, Josep Tharrats va ser, sens dubte, un dels més fecunds. I també, paradoxalment, un dels més desconeguts i oblidats. La seva gegantina producció poètica ha romàs majoritàriament inèdita. Les poques obres que va publicar van veure la llum en edició limitada a cura del propi autor.

Nascut a Girona el 1886 i mort a Barcelona el 1976, Josep Tharrats i Vilà s'ocupava professionalment d'una indústria familiar de mosaics, però es dedicà vocacionalment a la literatura i a la promoció de tota mena de manifestacions culturals en el cercle dels lletraferits gironins. Va ser fundador i director de dues ambiciosos però efímeres revistes: *Armonia* i *Cultura*. Va conrear incansablement el sonet com a emblema noucentista, fins a assolir la xifra de cinc mil: setanta mil versos (cinc vegades els de *La Divina Comèdia*); setanta mil frases perfectament mesurades i construïdes.

Amb un recull de tres sonets va guanyar, als 22 anys, la Flor Natural dels Jocs Florals de Girona. Aquell mateix any va publicar el primer llibre, *Orles*, i va començar a destacar en l'inquiet món cultural de la ciutat. Deu anys més tard va aparèixer *Les ofrenes espirituals*, gran llibre de sonets concebuts com a delicats treballs d'orfebreria, en un difícil i treballat equilibri entre l'emoció del fons i el rigor de la forma.

La memòria de Tharrats va ser mantinguda pel seu fill, el pintor Joan-Josep Tharrats, un dels fundadors de Dau al Set. Va explicar la seva biografia i la seva trajectòria en articles publicats durant cinc anys al *Diari de Girona*, va dedicar-li un capítol del llibre *Perfils i semblances*, va propiciar l'edició de diversos reculls poètics i va honorar-lo amb un número sencer

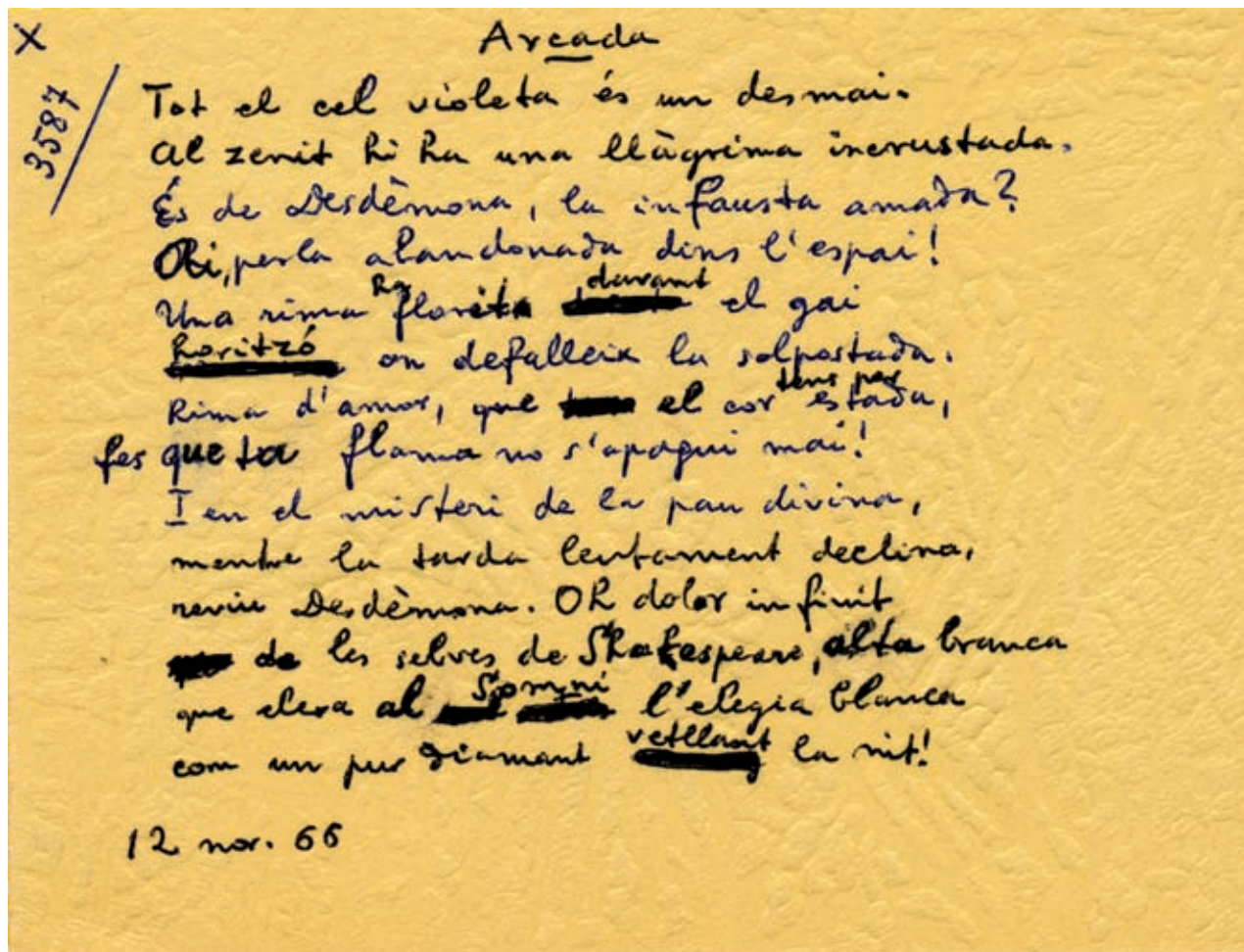

>> *Josep Tharrats (1886-1976). A la dreta, portada de la revista Negre més groc, amb un bust de Tharrats de l'escultor Carles Collet.*

de l'elitista publicació *Negre més...*, i va enriquir cada un dels limitats exemplars d'aquella esplèndida revista amb la incorporació d'un sonet diferent de la producció paterna, original, manuscrit i autògraf, que convertia cada revista en un tresor exclusiu. Vaig tenir el privilegi de rebre un d'aquests exemplars, que porta incorporat l'esbós del sonet 3.584, datat el 12 de novembre de 1966, rigorosament inèdit fins avui: és el que apareix a la pàgina contigua.

El poema de Josep Tharrats que apareix en aquesta pàgina és **original, manuscrit i autògraf**, i rigorosament inèdit, datat el 12 de novembre de 1966

>> Original autògraf del sonet «Arcada».

«El millor sonetista»

«Josep Tharrats, dins el context gironí tan ric en creació literària i en activitats culturals, es convertí en el màxim sonetista. Només part de la guerra i la primera postguerra, amb la repressió cultural franquista, li va reduir la marxa de publicacions i es va veure obligat fins i tot a publicar llibres clandestins de poesia amb dates falses.

Tinc la impressió que Tharrats trobava en el sonet una mena de tornaveu per vehicular-hi els seus sentiments, les seves sensacions, el seu pensament i, naturalment, les seves conviccions. Qualsevol pretext era bo per "construir" un sonet com a peça literària o gairebé com a objecte que calia afaïçonar i després cisellar. Gairebé sempre els feia decasíl·labs, però en té alguns de cinc i de set síl·labes.

Alguns sonets de Tharrats són una mena d'himne a la vida i a l'entusiasme, sota l'empara tranquil·la de la religiositat. Però els homes i el paisatge, la ciutat i les emocions li fornien igualment elements d'inspiració: la nuditat del bosc, l'alba, la saba adormida, l'etern recomençar de la primavera, la tarda daurada, l'estelada, el dolmen, el mar, la tramuntana, l'aranya, el paó reial o la peònia són matèria viva dels seus sonets. També la pintura i la música li ofereixen argument per a la poesia. En tot era un artesà inspirat i joíós».

ALBERT MANENT

Pròleg al llibre de Josep Tharrats
Fondre l'ànima al paisatge. Barcelona, 1993.

JORDI GATX

>> Sant Esteve de Caulès.

Dossier

Indrets medievals oblidats

Til Stegman,
l'alemany més catalanòfil

Eduardo Masferrer,
pare de la fotografia filipina

Edita: Diputació de Girona | Fundada el 1856 | Segona Època

REVISTA DE
GIRONA

NÚMERO ACTUAL

NÚMEROS ANTERIORS

HEMEROTECA

NORMES DE REDACCIÓ

PUNTS DE VENDA

Crèdits # Contacte

Camins de l'aire

El dossier d'aquest número, titulat «Camins de l'aire» i coordinat per David Garcia Algilaga, ressegueix la història dels primers vols a les comarques gironines i traça una panoràmica dels diferents artefactes que, des de les altures, ofereixen una panoràmica completament diferent a la que s'obté a ras de terra. Al número 245 de la Revista, Josep Pujol parlava d'un tema força relacionat amb el contingut del dossier: els 40 anys de la inauguració de l'aeroport de Vilobí d'Onyar. I deia: «Al cap dels anys hi hem anat fent les paus, amb aquest quist que va néixer al pla de les Bòries i va esclafar dotze cases de pagès, tres rajolereries, un prat amb joncs i maduixes silvestres i un enorme bosc de roures, alzines i pins amb els seus bolets corresponents». El dossier també es pot complementar amb l'article que Jordi Pujiula va escriure al 237 sobre el camp d'aviació de Martís –«Tingué prou activitat a les acaballes de la guerra civil, i després d'un parèntesi a la postguerra tornà a funcionar entre 1944 i 1961 com a aeròdrom militar»– i amb el que Josep Clara va dedicar al 188 a l'aeròdrom de Celrà.

Pel que fa al reportatge sobre la variant de Sant Daniel, és una bona oportunitat per recordar el que escrivia Miquel Macias al 212 sobre la variant de Castellfollit de la Roca: «Els factors ambientals i ecològics no determinen ni influeixen de manera significativa en l'elecció del nou traçat d'una obra viària. És obvi que a Castellfollit hi havia altres opcions de traçat amb molt menys impacte ecològic que el finalment executat».

Així mateix, l'article en què Montse Gispert-Saüch aprofundeix en la figura de Joan-Josep Tharrats, fundador de Dau al Set, es pot relacionar amb el que Víctor Gay va publicar al 212, on afirmava: «Un seguit d'incomprensions, silencis i manca de sintonia han allunyat, tal volta definitivament, la creació de Tharrats de la ciutat que el va veure néixer».

Finalment, el text de Dani Vivern sobre el poblat ibèric de Sant Julià de Ramis pot complementar-se amb el que Francesc Burjachs va escriure al 106 sobre el poblat ibèric de la Palomera, a la Garrotxa.